

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV BOHEMISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

PŘEKLADY JAROSLAVA VRCHLICKÉHO Z ROMÁNSKÝCH LITERATUR

Vedoucí práce: prof. PhDr. Dalibor Tureček, CSc.

Autor práce: Bc. Klára Zapletalová

Studijní obor: Učitelství českého jazyka a literatury pro střední školy – Učitelství francouzského jazyka pro střední školy

Ročník: druhý

2014

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 30. dubna 2014

Klára Zapletalová

Děkuji prof. PhDr. Daliboru Turečkovi, CSc. za odborné vedení, cenné rady, pomoc, trpělivost a ochotu při realizaci této diplomové práce.

Obsah

ÚVOD	6
1. JAROSLAV VRCHLICKÝ A JOSÉ-MARIA DE HEREDIA.....	8
1.1 JOSÉ-MARIA DE HEREDIA.....	8
1.2 VÝBĚR HEREDIOVÝCH SONETŮ K ANALÝZE	9
1.3 RYTMICKÉ SCHÉMA A TYP VERŠE	9
1.4 RÝM	10
1.5 VOLBA POSLEDNÍHO VERŠE	11
1.6 POČEŠŤOVÁNÍ DETAILU	12
1.7 ZNĚLKA <i>BACCHANALE</i>	12
2. JAROSLAV VRCHLICKÝ A SULLY-PRUDHOMME	14
2.1 SULLY-PRUDHOMME (1839–1907)	15
2.2 VÝBĚR BÁSNÍ SULLY-PRUDHOMMA K ANALÝZE	16
2.3 RYTMICKÁ SCHÉMATA A TYPY VERŠE	16
2.4 RÝM	17
2.5 EUFONIE.....	18
2.6 OBRAZNOST	19
3. LECONTE DE LISLE (1818–1894).....	21
3.1 VRCHLICKÝ A LECONTE DE LISLE	22
3.2 VÝBĚR BÁSNÍ LECONTA DE LISLE K ANALÝZE	24
3.3 RYTMICKÁ SCHÉMATA A TYPY VERŠE	25
3.4 RÝM	26
3.5 BÁSEŇ <i>POSLEDNÍ VZPOMÍNKA</i> A NEOSOBNOST LECONTA DE LISLE.....	27
4. FRANÇOIS COPPÉE (1842-1908)	29
4.1 JAROSLAV VRCHLICKÝ A FRANÇOIS COPPÉE	30
4.2 VÝBĚR BÁSNÍ FRANÇOISE COPPÉEHO K ANALÝZE	32
4.3 RYTMICKÁ SCHÉMATA A TYPY VERŠE	32
4.4 RÝM	35
4.5 HOVOROVÝ STYL BÁSNÍ FRANÇOISE COPPÉEHO.....	36
5. VICTOR HUGO (1802–1885)	37
5.1 VRCHLICKÉHO ČASOPISECKÉ A KNIŽNÍ PŘEKLADY BÁSNÍ VICTORA HUGA	38
5.2 VRCHLICKÉHO ČASOPISECKÉ STUDIE O VICTORU HUGOVI	42
5.2.1 <i>Tvar Hugových básní ve Vrchlického studiích</i>	44
5.2.2 <i>Kritika a kritici</i>	45
5.2.3 <i>Paralely</i>	47
5.3 HUGŮV VLIV NA VRCHLICKÉHO V ŠALDOVÝCH STUDIÍCH	48
5.4 VÝBĚR BÁSNÍ VIKTORA HUGA K ANALÝZE	49
5.5 RYTMICKÁ SCHÉMATA A TYPY VERŠE	50
5.6 RÝM	53
5.7 BÁSEŇ <i>POSLÁNÍ K</i>	54
5.8 KULTURNÍ KONTEXT A VLASTNÍ JMÉNA V HUGOVÝCH BÁSNÍCH	58
6. VRCHLICKÉHO PŘEKLADATELSKÁ METODA	60
6.1 VRCHLICKÝ – UNIVERZÁLNÍ PŘEKLADATEL	60
6.2 VRCHLICKÉHO PŘEKLADATELSKÁ METODA	61
6.3 JAROSLAV VRCHLICKÝ A F. X. ŠALDA.....	63
ZÁVĚR.....	69

LITERATURA.....	72
PŘÍLOHY	77
1. BÁSNĚ JOSÉ-MARII DE HEREDIA	77
2. BÁSNĚ SULLY-PRUDHOMMA	81
3. BÁSNĚ LECONTA DE LISLE.....	85
4. BÁSNĚ FRANÇOISE COPPÉEHO	88
5. BÁSNĚVICTORA HUGA.....	91
6. SEZNAMY VRCHLICKÉHO PŘEKLADŮ V KNIHÁCH	106
7. SEZNAM VRCHLICKÉHO STUDIÍ	115
8. GRAFY.....	120
<i>Periodika</i>	123
9. JMENNÝ SEZNAM PŘEKLÁDANÝCH AUTORŮ	127
10. SEZNAM PERIODIK, V NICHŽ J. VRCHLICKÝ PUBLIKOVAL	131
ANOTACE.....	132
ABSTRACT.....	133

Úvod

Ve své diplomové práci se zabývám Vrchlického překlady francouzské poezie. Původním cílem bylo zmapovat veškeré Vrchlického převody z románských jazyků, ale záhy se ukázalo, že takový cíl je nedosažitelný: dané téma není komplexně pojednáno v žádné monografii, existují pouze dílčí studie týkající se nesoustavně jednotlivých překladů a dále studie o jednotlivých autorech románského světa. Téma práce tak bylo potřeba zúžit a zaostřit. Dva důvody mě vedly k specializaci na překlady francouzské poezie: jednak budu navazovat na svou bakalářskou práci, jež poskytla přehled dobových reakcí na Vrchlického překlady z frankofonní poezie, a jednak poté, co jsem zpracovala rozsáhlou heuristickou rešerši, vyšlo najevo, že překlady samotné francouzské poezie jsou dostatečně nosným a podnětným tématem samy o sobě. V této podrobnější analytické práci tak přistupuji ke komparaci překladů a originálních textů vybraných francouzských básníků; dobová recepce, provedená v bakalářské práci, je pro ukotvení těchto analýz zásadní.

Vrchlického frankofonní překlady jistě nejsou pro literární historii dosud nezpracovaným polem. Existují práce mapující Vrchlického a Gollův překlad Baudelairových *Květu zla* a překlady z díla T. de Banvilla a M. Maeterlincka; další studie se vztahují k L. de Lislovi a V. Hugovi. Podstatným příspěvkem k Vrchlického překladům ze španělštiny jsou Černého *Studie o španělské literatuře* (ČERNÝ 2008); zvláštní pozornost je soustředěna na Vrchlického překlad *Dona Juana a Cida*; podrobně analyzovány byly rovněž Vrchlického překlady z díla Calderónova. Vrchlického překlad portugalského národního eposu *Lusovci* nebyl dosud rozebrán, na druhé straně Vrchlického překladům z italské literatury – a zvláště poezie – byla věnována pozornost značná: viz práce o vztahu Vrchlického k Dantovi, Leopardimu, E. Tezovi a G. Carduccimu. Samostatné analýze byl podroben také Vrchlického překlad Michelangelových básní. Významný přínosem je práce Zory Jandové, v níž jsou popsány Vrchlického překlady z italské poezie druhé poloviny 19. století (JANDOVÁ 1998).

Podrobnější analýza Vrchlického překladů parnasistních básníků přesto nebyla doposud provedena, ačkoli právě s parnasismem bývá jméno Jaroslava Vrchlického spojováno nejčastěji. Parnasistní básně se v tomto kontextu jeví jako zvláště zajímavé kvůli zaměření na precizní tvar. K vlastnímu rozboru jsem zvolila čtyři francouzské

parnasisty, Jedná se o básníky Leconte de Lisle, Sully Prudhomme, Françoise Coppéeho a José-Mariu de Heredia. První tři jsou co do počtu přeložených básní v celkovém úhrnu Vrchlického překladů z francouzské poezie na poměrně vysokých příčkách, formální bravura sonetů byla rozhodujícím faktorem pro volbu Heredii; předpokládala jsem totiž, že budou pro Vrchlického skutečnou překladatelskou výzvou. Tuto čtveřici pak doplňuje *magnus parens* francouzské poezie, Viktor Hugo, jemuž Vrchlický věnoval největší pozornost doloženou nejen množstvím překladů z jeho díla, ale také početnými studii.

Každé z pěti analýz (jednotlivému básníku je vždy věnována samostatná kapitola) předchází bibliograficko-deskriptivní uvedení, v němž jsou načrtnuty hlavní rysy díla daného francouzského tvůrce, Vrchlického hodnocení příslušného básníka a recepce překladů v českém prostředí. V závěrečných kapitolách se snažím charakterizovat Vrchlického překladatelskou metodu. Prostor dále věnuji i vztahu F. X. Šaldy k Vrchlickému, protože se toto téma zdá býti dnes stále ještě otevřené a protože v dobovém kontextu měl Šaldův hlas ambici autoritativní hodnoty, a tedy zásadním způsobem ovlivňoval přijetí či kritiku Vrchlického překladatelské činnosti.

Důležitou složkou této práce je přiložený soupis Vrchlického časopiseckých a knižních překladů z frankofonní poezie a také přehled Vrchlického kritických statí týkajících se frankofonních básníků. Jako zdroj informací mi posloužil digitalizovaný lístkový katalog Ústavu pro českou literaturu AV ČR, který je přístupný na jejích internetových stránkách. Tyto tabulky jsou v tištěné práci řazeny abecedně, v systému STAG jsou k dispozici v upravitelné formě. V příloze se dále nacházejí grafická znázornění těchto dat. Tyto grafy mají ilustrativní a přehledovou povahu a slouží jako orientační a systematizující materiál. Poslední součástí příloh jsou pak analyzované básně v plném rozsahu originálního znění i překladu.

1. Jaroslav Vrchlický a José-Maria de Heredia

Pro lepší pochopení Vrchlického překladatelských postupů se nyní blíže podíváme na jeho překlady básní parnasisty José-Marii de Heredia (1842–1905). Tento původem kubánský básník má s Vrchlickým společnou zálibu ve formální dokonalosti textů. Herediovo strohé a poctivé umění je považováno za vzor parnasistní objektivnosti (srov. LAGARDE, MICHARD 2008: 405). Rovněž volbou témat si byli oba spisovatelé blízcí. Většina Herediových sonetů je inspirována antikou, ožívuje řecké báje, zobrazuje velké historické výjevy či přibližuje ducha některého národa¹ nebo krajiny (srov. tamtéž: 420).

1.1 José-Maria de Heredia

Heredia je autorem jediné sbírky *Les Trophées (Trofeje)*, která vyšla v Paříži roku 1893. Obsahuje 118 sonetů, jež jsou „*pokusem o uskutečnění parnasistního ideálu poezie, který se zdaleka neomezuje jen na požadavek formální vytríbenosti a neosobnosti. Každý z těchto sonetů [...] je výsledkem tvrdé práce nejen na verši a rýmu, ale především na obsahu a výrazu*“ (FRYČER 1988: 194). Jiří Šrámek v knize *Panorama francouzské literatury od počátku po současnost* popsal Herediovu sonety jako *památku objektivní, rafinované a formálně dokonalé deskriptivní poezie* (srov. ŠRÁMEK 2012: 373). *Obsahem se Herediovu znělky blíží Hugově Legendě věků, Heredia ovšem nevytváří syntetizující básnickou vizi dějin ani se nepokouší rozkrýt jejich filosofii, pouze vybírá a volně řadí historické obrazy* (srov. tamtéž). Kritik Jules Lemaître, ačkoli nebyl příznivcem parnasistní doktríny, uznal hodnotu Herediových básní: „*V každém sonetu je uložena celá krása mýtu, celý duch epochy, malebnost celé civilizace*“ (FRYČER 1988: 194). *Herediovo mistrovství spočívá v sevřenosti a plastičnosti výrazu: „V přísném a omezeném rámci sonetu tento vzdělanec cizeluje a snaží se v co nejmenším počtu veršů shromáždit všechny možné technické prostředky jazyka*“ (AGARD, BOIREAU, DARCOS 1986: 282).

Díky výběru obrazů, přesnosti detailu, pečlivě voleným pojmům a především

¹ Heredia se narodil nedaleko Santiaga de Cuba, matka byla původem Francouzka, otec vlastnil kávové plantáže na Kubě, jeho předky byli dle tradice španělsí konkvistadoři. Heredia proto s oblibou vystupoval jako španělský grand a volil témata spojená se Španělskem (např. b. *Píseň torera* z antologie *Moderní básníci francouzští*), ačkoli se považoval za Francouze, ve Francii se trvale usídlil v 19 letech. V některých básních tematizoval kubánskou krajinu, čímž parnasismus obohacoval o exotické prvky (srov. FRYČER 1988: 193).

kompoziční genialitě, kterou realizoval s takřka vědeckou precizností, patří José-Maria de Heredia mezi přední francouzské parnasisty.

Vrchlický se s Herediovým dílem setkal ještě před jeho knižním vydání v roce 1893. Ve sborníku *Le Parnasse contemporaine (Současný Parnas)*, který vyšel poprvé v roce 1866, bylo otištěno pět Herediových sonetů (srov. FRYČER 1988: 188). První Vrchlického překlady Herediových znělek se objevily v periodikách již v roce 1884. V antologii *Moderní básníci francouzští* (1893) pak Vrchlický Herediu popsal jako jednoho z prvních mistrů francouzského sonetu, básníka velké plastiky a malby slova (srov. VRCHLICKÝ 1893: 210).

1.2 Výběr Herediových sonetů k analýze

K vlastní analýze jsme zvolili sedm Herediových sonetů, které vyšly roku 1893 v antologii *Moderní básníci francouzští* (1893) a byly již dříve publikovány časopisecky (*Pohřby, Honba, Vása, Bacchanale a Život mrtvých* v roce 1884 v *Květech* a *Nápis náhrobní a Michel-Angelo* roku 1893 tamtéž). V uvedené antologii byla publikována ještě b. *Píseň torera*, která není psána formou sonetu a není tudíž nejtypičtějším příkladem Herediovy tvorby.

1.3 Rytmické schéma a typ verše

Všechny znělky jsou ve francouzštině psány pravidelným dvanáctislabičným alexandrinem s výraznou středovou cézурou, konce veršů a půlveršů nesou slovní přízvuk. Vrchlický k převedení do češtiny zvolil jedenáctislabičný verš s daktylským a daktylotrochejským půdorysem, v pěti sonetech se nachází vždy jedno desetislabičné dvouverší, zbylé dva jsou ryze jedenáctislabičné². Alexandrin mívá zpravidla podobu věty jakožto syntaktického celku, v první a druhé sloce b. *Vása (Le Vase)* se ovšem v textu originálu setkáváme s přesahem, tj. větný celek přesahuje z jednoho verše do druhého: *L'ivoire est ciselé d'une main fine et telle / que l'on voit les forêts de Colchide et Jason / et Médée aux grands yeux magiques. La Toison / repose, étincelante, au sommet d'une stèle*. Celistvost verše se ztrácí oslabováním veršových hranic, strofa se stává komplikovanější. Tento modernější způsob básnického vyjádření byl ovšem

² Čeština má podobnou významovou hustotu jako francouzština, průměrná délka slova v próze je v češtině 2,4 slabiky a ve francouzštině 2,47 slabiky. Francouzský alexandrin obsahuje průměrně 8,7 slova, z toho 4,15 přízvučných, shoduje se tudíž ideálně s větným úsekem o 3-4 částech (podmět, sloveso, předmět, přívlastek nebo příslovečné určení) (srov. LEVÝ 1998: 323).

v napětí s tendencí lumírovského verše k intonační celistvosti rytmických úseků (srov. LEVÝ 1998: 237). Vrchlický v první strofě zvolil tradiční verš, který přesahy nerespektuje: *Sloň ryta jesti tak umělou dlaní, / že snadně rozeznáš Kolchidské lesy, / s Jasonem Medeu a jejich plesy, / a zlaté rouno, zářící v tom plání.* Tak se Jason z rýmové pozice ve druhém verši přesouvá do třetího a *rouno* z téhož postavení na začátek čtvrtého verše. Ve druhé sloce Vrchlický přesahy originálu zachoval: *Nil vedle, věčný zdroj řek, v usmívání / tlum bakchantek, jimž leto žhnoucí kdesi / vznik dalo, kterak z **chmele** věnce věsí / na čelo býka právě v odpřahání.*

1.4 Rým

Ve vybraných sedmi sonetech se nacházejí oblíbené lumírovské zkomoleniny, které byly Vrchlickému vyčítány (např. výše uvedená Šaldova kritika překladů Baudelairových *Květů zla*); Vrchlický je užíval z důvodů rytmu verše. Patří mezi ně slova zbavená předpon či přípon (*sloň*³; *na skalném tesu*) a nesprávně vokalizované předložky (*ve blahu věčných žárů*; *ve chladný mramor*; *ku bílým ženám*; *ku výši stoupá*; *ve křiku*). Za odchylku od gramatického úzu můžeme zřejmě označit i předložkovou vazbu, jež se nachází ve verši: *a s vytím, které končí v **dlouhé** štkání.* Předložka *v* se pojí s akuzativem a lokálem, na tomto místě bychom tedy očekávali spíše *a s vytím, které končí v **dlouhém** štkání.*

Rýmové schéma originálu Vrchlický zachoval ve všech vybraných sonetech zcela přesně. Pro první dvě strofy platí abba/abba; zbylá tříverší mají ve čtyřech případech podobu ccd/eed, dále ccd/ede; cde/cde a v posledním pak cdc/dcd.

Již jsme zmínili, že Vrchlického rýmové slovo často funguje vzhledem k verši jako pointa (srov. MUKAŘOVSKÝ 1948: 46). Inverzní slovosled z důvodu volby rýmového výrazu nacházíme i v překladech Herediiových sonetů, např. *pod nožkou šumně její křídla zněla.* Pokud v tomto verši rekonstruujeme normální slovosled, tj.: *pod nožkou šumně zněla její křídla,* slovo nesoucí rým se dostane dovnitř verše bez výrazného porušení metra. Vrchlický většinou užívá inverzní slovosled nejen z důvodů rýmu, ale i metra, jako např. *a réva divým nehtů pod šhubáním,* kde by transformace na normální slovosled rytmus verše výrazně změnila: *a réva pod divým šhubáním nehtů.*

Opětovaně se v překladech těchto znělek setkáváme s rýmy, které nemají významovou souvislost s kontextem básně a v textu originálu se nenalézají. Jde

³ Zde ve významu slonovina.

o parametr postižený již Mukařovským: „*Konstrukce rýmových dvojic z jednoho slova pevně spjatého s kontextem a druhého pouze vyplňujícího, přivozeného rýmovou asociací, je strukturní vlastností verše tohoto vývojového období; zřetelně ukazuje to sémantický rozbor, který v své knize *Petit traité de poésie française* podnikl francouzský básník Th. de Banville na rýmu V. Huga; oba, Hugo i Banville, byli, jak známo, vzory Vrchlického“ (MUKAŘOVSKÝ 1948: 47). Překladaťel zpravidla volí jeden verš jako motivující: „bývá to zpravidla verš obsahově nebo esteticky nosnější, závažnější, ev. vzhledem k obsahu a estetické struktuře celé básně klíčový, nebo verš, jehož zvukové zakončení vzhledem k možnostem C⁴ umožňuje větší výběr v souznění s párovým veršem“ (KUFNEROVÁ 2004: 230). V sémanticky motivovaných verších pak můžeme pozorovat větší transformační zásahy či odchylky od bázového významu (srov. tamtéž). Vrchlický se v překladech nezdřídka odchyluje od základního významu slov originálu, často se jím volené rýmové slovo v originálním textu vůbec nevyskytuje, jako např. *co zatím sláva básníku a druhu / na zemi splete nesmrtelnost v duhu, / nás počte v stíny lyrou sbratřené*, přičemž slovo „duha“ originál neobsahuje ani nenaznačuje: *Cependant que sacrant le poète et l'ami, / la Gloire nous fera vivre à jamais parmi / les Ombres que la Lyre a faites fraternelles*.*

V jiném případě umělé doplnění rýmového slova poněkud zatemňuje celý význam verše: *a matky v pláči, kmeti přišery; // a konečně jak ucha boky v kruhy / na kraj kladoucí plný prs a tuhý / se v bezdnu vásy zpijí Chimery*. Originál zní: *et les vieillards plaintifs et les larmes des mères. // Enfin, en forme d'anse arrondissant leur flancs, / et posant aux deux bords leur seins fermes et blancs, / dans la vase sans fond s'abreuvent des Chimères*. Motivujícím veršem je zde pro Vrchlického samozřejmě slovo *Chimery*, nenalezl ovšem vhodnější rým než *příšery*. V originálním textu jsou starci označeni jako nařikaví, v překladu se objevuje matoucí a nevhodný pojem *příšery*.

1.5 Volba posledního verše

V Herediových znělkách bývá zásadní volba posledního verše, jenž má výrazněji zasáhnout představivost a umocnit evokační sílu sonetu (srov. LAGARDE, MICHARD 2008: 420). Vrchlický přesto mnohdy obsah veršů přesouvá a upravuje. V originále čteme: *et l'on paíra la terre et le prêtre et les cierges. // Et pourtant j'ai rêvé ce destin glorieux / de tomber au soleil ainsi que les aïeux, / jeune encore et pleuré des héros et*

⁴ Cizího jazyka (KZ).

des vierges. Vrchlického převod zní: *a kněze, svíčky i zem zaplatí*. // *A snil jsem přece osud onen slavný, / do slunce klesnout jako praděd dávný / v žen, reků slzách, v sladké závratí*. Je třeba podotknout, že převedení prvních tří veršů z této ukázky je velmi zdařilé, nicméně závěrečný verš sonetu v překladu nabývá poněkud odlišného významu. Text originálu můžeme doslovně přeložit jako: *mladý ještě a oplakávaný hrdiny a pannami*.

Ve Vrchlického podání se nejen vytrácí zmínka o mládí lyrického subjektu a *panny* jsou nahrazeny *ženami*, ale navíc je uměle dodána druhá polovina závěrečného verše, tj. *v sladké závratí*, pro níž je motivačním rýmem výraz *i zem zaplatí*.

1.6 Počešťování detailu

Zajímavou drobností je Vrchlického počešťování detailu. Ve dvou ze sedmi sonetů se nachází výraz *un pampre*, který podle výkladového slovníku znamená *ratolest vína obtížená plody a listy*⁵. V prvním případě tento výraz Vrchlický překládá jako *réva*, ve druhém volí Čechům kulturně bližší *chmel*: *Nil vedle, věčný zdroj řek, v usmívání / tlum bakchantek, jimž leto žhnoucí kdesi / vznik dalo, kterak z chmele věnce věsí / na čelo býka právě v odpřahání*.

1.7 Znělka *Bacchanale*

Šest ze sedmi sonetů ve Vrchlického překladu je možné označit za zdařilé, protože i přes drobné či větší nedostatky rámcově zachovávají dojem originálu. V posledním případě Vrchlického přebásnění působí příliš volným dojmem. Jedná se o sonet *Bacchanale*, o němž jsme se již zmínili. Problém není jen ve zjednodušení formy první strofy způsobeném nerespektováním přesahu. Text originálu je bezesporu mnohem složitější ve více vrstvách, než naznačuje výsledek Vrchlického práce. Obraznost a složitá metaforika Herediova sonetu spěje takřka k nemožnosti rozlišit, kdy Heredia píše o tělech šelem či bakchantek: *Et le pampre que l'ongle ou la morsure effrange / rougit d'un noir raisin les gorges et les flancs / où près des reins rayés luisent des ventres blancs / de léopards roulés dans la pourpre et la fange. // Sur les corps convulsifs les fauves éblouis, / avec des grondements que prolonge un long râle / flairent un sang plus rouge à travers l'or du hâle. // Mais le Dieu, s'enivrant à ces jeux inouïs, / par le thyrses et les cris les exaspère et mêle / au mâle rugissant la hurlante*

⁵ Pampre, n. m. Rameau de vigne chargé de feuilles et de fruits (LAROUSSE 1993: 449).

femelle. Vrchlického překlad zní: *A réva divým nehtů pod škubáním / svá zrna na stehna a boky chýlí, / u rysů žihovaných kde prs bílý plá v směsi leopardů a bok za ním. // Na těle žen se potvory kol svíjí, a s vytím, které končí v dlouhé štkání, / krev rudou čenichají tygři, rysi. // Leč bůh, jenž hrami těmito se spíjí, / je thyrsem pobádá a v objímání / ku bílým ženám řvoucí fauny mísí*. Francouzský text budí představu nepřehledné masy těl, která je v pohybu, což podtrhují tři časovaná slovesa originálu ve druhé strofě: *effranger* ve významu *rozcupovat*; *rougir* ve významu *barvit na rudo* a *luire* jako *svítit*. Vrchlického překlad oproti tomu na stejném úseku nabízí pouze dvě slovesa: *plát* a *chýlit*, jež působí o poznání klidnějším dojmem.

Doslovně bychom mohli text znělky přeložit následovně: *Réva, kterou cupují drápy a kousance, / barví na rudo černými hrozny hrdla a boky / tam blízko pruhovaných beder svítí bílá břicha / leopardů stočených v šarlatu a kalu // na křečovitých tělech oslněných šelem, / s vrčením, které prodlužuje dlouhé chrčení, / větrí rudější krev skrze zlato opálení; // Ale bůh, opíjející se těmito neslýchanými hrami / thyrsem a výkřiky je dráždí a míchá / řvoucího samce k ječící samici*.

Vrchlický ve svém převodu rovněž vytvořil splet' těl, do závěrečného verše oproti originálu přidal *fauny* a z důvodu rýmu na závěr třetí strofy připojil rysi, jež jsou motivovaným rýmem se slovem *mísí* z posledního verše. Ze třetí strofy zcela vypustil metaforu bakchantek, v níž jsou popsány prostřednictvím jejich zlatě opálené kůže. Je třeba říci, že expresivita Herediova slovníku se v tomto případě ve Vrchlického převodu zcela vytratila.

2. Jaroslav Vrchlický a Sully-Prudhomme

Jaroslav Vrchlický si básnického díla Sully-Prudhomme velmi cenil. V předmluvě k antologii *Moderní básníci francouzští* (1893) jej hodnotí jako jednoho z nejvýraznějších francouzských básníků moderní doby: „Z celého valného moře poezie francouzské, kteréž od prvního Parnassu Lemerrova (1866)⁶ až na dny naše se před mým zrakem vlní, a jehož malým odleskem je toto dílo⁷, ční pro mne pět jmen nad hladinu poměrně nejrázovitěji a nejmohutněji. Jsou to: Baudelaire, Leconte de Lisle, Banville, Coppée a Sully Prudhomme. Pod vlajku těchto pěti lze seřaditi skoro všechny, ať se třeba jmenují Verlaine, Heredia, Richepin, Rameau, Lahor (Cazalis) atd. Těchto pět mistrů udává nám hlavní tony v celé nové poesii francouzské po Hugovi“ (VRCHLICKÝ 1893: 20). O samotném Sully-Prudhommovi Vrchlický píše: „Sully Prudhomme kreslí duši moderního člověka a jest dávno drahý těm, kdo v tiché meditaci rádi analysují stavy svého nitra. Je to básník-myslitel par excellence [...], jest více melancholik než pessimista každou pídi. První se pokusil myšlenky filosofické učiniti předmětem velikých skladeb básnických (Štěstí, Spravedlnost)“ (tamtéž: 24).

Vrchlický se překladům z díla Sully-Prudhomme nevěnoval kontinuálně jako jiným svým oblíbeným autorům, ale pouze mezi lety 1881 a 1888. Antologie *Moderní básníci francouzští* přinesla pouze již dříve přeloženou a publikovanou báseň *Chlív Augiášův*. Vrchlického zájem o Sully-Prudhommovo dílo se zvolna vytrácel, rovněž francouzská literární tradice se zabývá zvláště jeho skladbami napsanými během prvních deseti let jeho básnické činnosti. Možným odůvodněním je skutečnost, že v pozdější tvorbě se Sully-Prudhomme velmi přimkl k filosofii a vědě; posledních deset let svého života se věnoval výhradně filosofickým spekulacím v kontextu přírodních věd a pozitivismu. Jedna z jeho posledních skladeb *Le Bonheur*⁸ (1888) je zveršovaným filosofickým traktátem o přírodních zákonech; diskuse o štěstí se účastní třicet filosofů a deset věd, jediná dvojice milenců poněkud tone v množství učenosti; poslední Prudhommovy skladby jsou sice velkolepé, ale chladné (srov. ČERNÝ 1993: 113). Tím se vysvětluje i Vrchlického limitovaný zájem o Prudhommovu tvorbu. V antologii *Poezie francouzské nové doby* (1877) vyšly čtyři Vrchlického překlady básní Sully-Prudhomme. V periodikách jich bylo v letech 1881-1888 publikováno dalších dvacet. Vrchlický

⁶ Jedná se o antologii *Anthologie des poètes français du XIX. siècle*.

⁷ Tím je míněna Vrchlického antologie *Moderní básníci francouzští*.

⁸ Štěstí

věnoval Sully-Prudhommovi i teoretické práce, můžeme zmínit článek o básni *Metamorfosy*⁹, který vyšel v roce 1881 v *Lumíru*; Vrchlický zahrnul Sully-Prudhomma i do *Básnických profilů francouzských* (1882).

2.1 Sully-Prudhomme (1839–1907)

Sully-Prudhomme se stal básníkem a esejistou, ačkoli se jeho kariéra původně ubírala jiným směrem; působil nejprve jako inženýr v továrně na lokomotivy v Le Creusot, později vystudoval práva a zřídil si advokátní praxi (FRYČER 1988: 178). Pro jeho první sbírky¹⁰ je příznačná citlivost, intimita a něha, melancholie, smysl pro vnitřní analýzu a melodičnost (srov. LAGARDE, MICHARD 2008: 424).

Sully-Prudhomme neužíval nové formy, naopak se snažil vědecky dokázat nutnost zákonů a pravidel tradiční francouzské metriky. S parnasisty sdílel úsilí o formální dokonalost verše, což ocenil např. i T. Gautier, když o něm řekl: „*I ty nejmenší z jeho básní mají tu zásluhu, že jsou komponovány, to jest, mají začátek, prostředek, konec, směřují k jistému cíli, vyjadřují přesnou myšlenku*“ (ČERNÝ 1993: 113). Přestože byl tedy tento básník mezi parnasisty známý a stýkal se s nimi, vzájemné vazby byly velmi volné, sám je hodnotil takto: „*Souhlasím s tím být parnasovcem, pokud o tom nevím; ale aby mě někdo nutil být vědomě něčím, co má hromadné jméno, a vyznávat víru v podobě určitého dogmatu, to by mě nudilo*“ (tamtéž). Sully-Prudhomme byl elegik, vyjadřoval city přímo; parnasisté nikoli. Nebyli necitelní, na emoce však působili právě stálým zastíráním a transponováním citů, čímž dosahovali jejich rozjitření (srov. tamtéž).

Ve svých teoretických pracích pojednával Sully-Prudhomme o literatuře a umění¹¹, rovněž v básnických skladbách z pozdějších let se neuměl zbavit sklonu k filosofování. Ve své době byly tyto skladby Sully-Prudhomma v intelektuálních kruzích velmi obdivované: „*Tato pozdní těžká reflexivní poezie mu přinesla nejedno oficiální uznání (1881 členství ve Francouzské akademii, 1901 Nobelovu cenu), avšak postupně se vzdalovala čtenářům i hlavním proudům francouzské poezie, Parnasu stejně jako symbolismu a poezii kolem roku 1900*“ (FRYČER 1988: 178). Je třeba poznamenat, že konkurenty mu byly takové literární osobnosti, jako např. Zola, France, Tolstoj nebo Ibsen (srov. ŠRÁMEK 2012: 373).

⁹ Tato báseň byla publikována dvakrát, poprvé v roce 1881 v *Lumíru*, podruhé v roce 1884 v *Květech*.

¹⁰ sb. *Stances et poèmes*, 1865 (*Stance a básně*); *Les Épreuves*, 1866 (*Zkoušky osudu*); *Les Solitudes*, 1869 (*Samoty*); *Les vaines tendresses*, 1875 (*Marná laskání*).

¹¹ Např. *L'Expression dans les beaux arts*, 1883 (*Výraz ve výtvarných uměních*); *Testament poétique*,

2.2 Výběr básní Sully-Prudhomme k analýze

K rozboru jsme zvolili pět básní¹², které pocházejí z první sbírky Sully-Prudhomme *Stances et poèmes* (Stance a básně, 1865). Čtyři z nich (b. *Kdybych byl bohem*; *Zde; Píseň na moři a Břeh mořský*) jsme vybrali proto, že jejich překlad Vrchlický publikoval knižně v antologii *Poesie francouzská nové doby* (1877), pátou (b. *Puklá vasa*) proto, že právě touto básní zvláště proslul (viz LAGARDE, MICHARD 2008: 424). Váza byla oblíbeným motivem parnasistních básníků (viz analyzované básně L. de Lisle *Le Vase* nebo stejnojmenná znělka Herediova). Tito autoři popisují sošnou krásu vázy a různé výjevy motivované antikou, které jsou na ní zobrazeny. Sully-Prudhomme známou látku pojal zcela odlišně: „*Jsou to verše intimní a něžné: v době, kdy ne jeden parnasista opěvoval mohutný mramor antických soch, Sully-Prudhomme psal o křehké puklé váze*“ (FRYČER 1988: 177-178).

2.3 Rytmická schémata a typy verše

Každá z pěti analyzovaných básní má odlišné rytmičné schéma. Vrchlický původní rytmus nezachoval v žádném z pěti překladů, postupně se budeme věnovat každému z nich.

Francouzský a český přízvuk není totožný. Charakteristickým rysem francouzské promluvy je spojování slov do přirozených rytmičných celků, jež zároveň představují i celky významové. Tyto rytmičné skupiny jsou delimitovány přízvukem, který je kladen na jejich poslední slabiku, ostatní slova uvnitř skupiny přízvuk ztrácejí (srov. DOHALSKÁ, SCHULZOVÁ 2008: 192-193). Intonace na konci nefinálních rytmičných skupin nejčastěji stoupá (srov. tamtéž: 205). Vzestupnou rytmičnou tendenci Vrchlický často v souladu s tradicí českého jambu realizuje jako trochej s předrážkou, jak je patrné např. v básních *Břeh mořský* nebo *Kdybych byl bohem*. Právě báseň *Kdybych byl bohem* je z hlediska rytmu velmi podnětná. Pro překlad titulu básně Vrchlický zvolil daktylské schéma, které ovšem konkuruje refrénu, jenž zní *kdybych bohem byl*, a má tedy trochejský půdorys. Všechny tři strofy tohoto překladu jsou psány pravidelným dvanáctislabičným a třináctislabičným trochejem s předrážkou a dierezí po šesté slabice. V klauzuli se střídá šest a sedm slabik. První verš každé strofy originálu je desetislabičný a následující dva verše dvanáctislabičné. Pětislabičný refrén překladu

¹² 1900 (*Básnický testament*); *La vraie religion selon Pascal*, 1905 (*Pravé náboženství podle Pascala*).
Všechny básně budou v plném rozsahu originálu i překladu obsaženy v příloze.

kdybych bohem byl stojí proti čtyřslabičnému verši originálu *si j'étais Dieu*. Refrén je v originále zároveň anaforou každé strofy, Vrchlický v překladu tuto anaforu nezachoval.

Zmíněná báseň *Břeh mořský* je v originále napsána alexandrinem s výraznou středovou dierezí, Vrchlického převedení je třináctislabičné. V básni *Puklá vasa* Vrchlický střídá sedmi a osmislabičný verš, originální znění je ryze osmislabičné. Rovněž báseň *Zde* je v originále psána oktosylabem, je ovšem doplněna o dvojslabičný jambický refrén. V tomto případě Vrchlický zvolil pro sloku střídání osmi a devítislabičného verše, proti osmislabičnému verši staví refrén realizovaný trochejskou dipodií. Poslední z analyzovaných básní *Píseň na moři* je rytmicky nejsložitější, každá ze čtyř strof je zakončena čtyřslabičným refrémem, který Vrchlický v překladu zachoval. První dvě strofy originálu jsou osmislabičné, v následujících dvou strofách Sully-Prudhomme střídá osmi a devítislabičný verš; toto střídavé schéma Vrchlický použil pro celou báseň.

2.4 Rým

Rýmové schéma originálu Vrchlický zcela zachoval ve čtyřech z pěti rozebíraných básní. Pro báseň *Píseň moře* Sully-Prudhomme zvolil obkročný rým, zatímco Vrchlický v překladu užil rým střídavý.

Stejně jako v překladech Herediových znělek se i v převedeních veršů Sully-Prudhomme setkáváme s motivujícími a motivovanými rýmy, které se v originálním znění neobjevují, např. v básni *Píseň na moři* je motivujícím rýmem klauzule refrénu, slovo *moře*. Motivované rýmy *zoře*, *po obzoře*, *hoře* a *znovu zoře* nejenže působí vzhledem k plynulosti originálu velmi nepřirozeně, navíc se žádné z daných slov z nich v originálu nenachází.

V první sloce básně *Puklá vasa* se nalézá rým, který propojuje nepřesný překlad a odchylku od gramatického úzu: *Vasa, v níž mře tento vřes, / vějířem jen byla tknuta, / lehce bez ruchu se snes - / vása stála nepohnuta*. V originále čteme: *Le vase où meurt cette verveine / d'un coup d'éventail fut fêlé; / le coup dut effleurer à peine: / aucun bruit ne l'a révélé*¹³. Vrchlický tedy pro rým zvolil pojmy *vřes*, ačkoli *une verveine* je jiná rostlina - *sporýš (verbena)*, a k němu do rýmu dosadil slovo *snes*, třebaže byl

¹³ Doslovný překlad zní: *Váza, v níž umírá tato verbena / nárazem vějíře byla naprasknuta / rána se musela dotknout lehce / žádný hluk nezpůsobila*.

daným rýmem nucen vynechat l-ovou koncovku minulého participia. Jiným příkladem přestoupení pravidel jazyka je vynechání koncovky substantiva *kratochvíle*, k níž se Vrchlický v básni *Kdybych byl bohem* uchýlil rovněž z rýmových důvodů: *Tu plody bez kůry by na všech stromech zrály / a práce veškerá by byla **kratochvíl**, / jen cítit síly své by lidé v svět se hnali, / kdybych bohem byl.*

Tato báseň přináší ještě jeden zajímavý jev. Sully-Prudhomme ve třech verších užil tzv. výplňkové *ne* (*ne explétif*). Ačkoli tyto věty obsahují zápornku *ne*, mají kladný význam. Výplňkové *ne* slouží ke zdůraznění výpovědi v knižním stylu (srov. HENDRICH, RADINA, TLÁSKAL 2001: 480). Originální znění veršů *nous ne verserions que des larmes de joie; le travail ne serait plus qu'un jeu; nous n'agirions plus que pour sentir nos forces* Vrchlický převedl jako: *jen slza radosti by z očí našich tekla; a práce veškerá by byla kratochvíl; jen cítit síly své by lidé v svět se hnali*. Při zachování expletivního *ne* by překlad zněl: *neprolévali bychom než slzy radosti; práce by nebyla než hra; nejednali bychom než proto, abychom cítili naše síly*. Vrchlický odsunul zdůraznění daných slov pro zachování rytmu.

Ve druhé strofě básně *Břeh mořský* byla Vrchlického práce na rýmové stavbě ještě komplikovanější. Jeho převod zní: *Tu každý zděšený snem hrozným svého ucha, / zas otevřel svůj zrak pod stejným sluncem luzným. / Hle, starý oceán dle života a ducha / vždy stejnou bouří svou tak mluví k lidem různým*. Jediným veršem bez zásadních modifikací je verš třetí, ačkoli adjektivum *starý* v původním znění není. V originále čteme: *Alors, épouvantes des songes de l'oude, / ils ont rouvert les yeux sous le même soleil. / L'Océan sait parler, selon l'âme et la vie, / aux hommes différentes avec un bruit pareil*. Inverzní pořádek slov a překladatelova záměna pojmů *ucho* a *sluch* v prvním verši je rytmicky a rýmově podmíněna. Rýmová dvojice *luzným* a *různým* ve druhém a čtvrtém verši je vytvořena přidáním slova *luzným* oproti originálu a záměně první za druhou část v posledním verši.

2.5 Eufonie

Eufonii chápeme jako estetické využití záměrné organizace zvukového materiálu. Esteticky působivé je zvláště nadměrné užívání hlásek, které se odchyluje od jejich průměrné frekvence (srov. KUFNEROVÁ 1994: 129). V básni *Zde* Sully-Prudhomme nápadně koncentroval množství souhlásek *r* a *l*, přičemž *r* se v dané básni vyskytuje

19krát a *l* 15krát¹⁴. Ve Vrchlického převedení se *l* vyskytlo pětkrát a *r* devětkrát, v překladu tedy eufonickou stránku zcela nezachoval, ačkoli se o to zřejmě pokusil. Na Vrchlického obranu je třeba podotknout, že frekvenční analýza českého jazyka prokázala, že právě *r* a *l* se v češtině objevují řidčeji (srov. LEVÝ 1998: 331-332), bylo by tedy složité tento rys dané básně zachovat. Eufonická kvalita Vrchlického převedení této básně je založena na opakovaném výskytu samohlásky *i*, jež se v básni vyskytuje 14krát.

2.6 Obraznost

Změnou obraznosti se budeme zabývat v básni *Píseň na moři*. V obou textech – originále i převodu – se vypráví o milované dívce, jež je připodobňována k moři prostřednictvím metafor nebo přirovnání. Již název originálu a převedení je odlišný: *Chanson de mer* Sully-Prudhomme znamená *Píseň moře*, Vrchlického pojmenování básně ovšem zní *Píseň na moři*, což napovídá, že lyrický subjekt překladu se přímo na moři nachází.

Sully-Prudhomme volí k popisu dívky a jejích vlastností slova, jež moře přímo evokují: *Ton sourire infini m'est cher / comme le divin pli des ondes, / et je te crains quand tu me grondes / comme la mer. // L'azur de tes grands yeux m'est cher: / c'est un lointain que je regarde / sans cesse et sans y prendre garde, / un ciel de mer. // Ton courage léger m'est cher: / c'est un souffle vif où ma vie / s'emplit d'aise et se fortifie, / l'air de la mer. // Enfin ton être entier m'est cher, / toujours nouveau, toujours le même; / o ma Néréide, je t'aime / comme la mer!*

Ve Vrchlického překladu se slovní zásoba vázaná na moře téměř nevyskytuje: *Jak božský záhyb modrých vln / mně drah tvůj úsměv, věčná zoře, / mám strach, že zrak tvůj hněvu pln / jako moře // A zor tvých očí je mi drah; / jak často tékám po obzore, / tak maně v něm zřím jako v mších / nebe moře // Mně milá je tvá odvaha, / dech svěží síly v moje hoře / mě sílí a mně pomáhá / jak vzduch moře. // Že miluji tě, zdali znáš, / má Nereidko, moje zoře, / tys stále jiná, stále táž / jako moře.*

Pro srovnání nabízíme ještě doslovný překlad: *Tvůj nekonečný úsměv je mi drahý / jako božský záhyb vln / a bojím se tě, když mi hrozíš¹⁵ / jako moře // Modř tvých velkých očí je mi drahá: / je to dálka, na kterou hledím / bez přestání a bez dávání si na ni pozor*

¹⁴ Vyšší frekvence souhlásky *l* je ve francouzštině zcela běžná, protože ji obsahují všechny varianty určitého členu (*le, la, l', les*)

/ nebe moře. // Tvá lehká odvaha je mi drahá / je to živý vánek, v němž můj život / se plní radostí a posiluje se / vzduch moře // Konečně celé tvé bytí je mi drahé / vždy nové, vždy stejné / o má Nereidko, miluji tě / jako moře.

Vrchlický nezachoval ani opakující se strukturu prvního verše originálu, ani rýmové schéma básně. Oproti původnímu textu působí Vrchlického převod uměle, tento dojem posiluje např. dvakrát užitá apokopa tvořená jmenným tvarem adjektiva drahý (*drah*) a nadužívání slov *zora*, *zřít* a *zor*, jež se ve francouzském textu neobjevují. Originál básně je založen na přirozenosti výrazu, strojenost převedení se neshoduje s pocitem lehkosti a písňovosti, který je obsažen ve francouzském znění.

Kvalita Vrchlického překladů básní Sully-Prudhomme je velmi různorodá. Tam, kde je originál bližší Vrchlického způsobu psaní, např. v básni *Puklá vasa*, se mu daří zachovat dojem původního textu. Napodobit bezprostřední vyjadřování Sully-Prudhomme v intimních lyrických básních se Vrchlickému dařilo méně.

¹⁵ Sloveso *gronder* má významy *burácet*, *bručet*, ale i *hubovat někoho*.

3. Leconte de Lisle (1818–1894)

Charles-Marie-René Leconte de Lisle bývá označován za ústřední postavu skupiny francouzských parnasistních básníků, která vznikla v 60. letech 19. století (srov. FRYČER 1988: 84; LAGARDE, MICHARD 2008: 418). Leconte de Lisle se narodil na ostrově Réunion, prožil tam dětství a část svého mládí; tamější exotická příroda se stala jedním ze zdrojů jeho pozdější poezie. Vystudoval práva v Rennes, během studií byl zaníceným republikánem a obdivovatelem romantické poezie. Pokusil se uživit ve Francii jako básník a novinář, ale neměl úspěch, proto se vrátil na Réunion. Na plantážích poznal kruté zacházení s otroky, což v něm probudilo hluboké sociální citění (FRYČER 1988: 85). Nadšený Fourierovými myšlenkami o utopickém socialismu se chtěl angažovat v politice, ale po vlastním neúspěchu a po zklamání, jež přinesla revoluce roku 1848, se odvrátil od zájmu o veřejné věci a začal se cele věnovat spisovatelské a překladatelské činnosti. Po návratu z Réunionu do Francie se živil překlady Homéra, řecké tragiky, Hésioda a Theokrita (srov. tamtéž: 85-87). Antiku de Lislovi přibližovaly soudobé archeologické objevy a práce klasických filologů, pod vlivem pozitivismu se snažil propojovat vědu s poezií¹⁶ (srov. ŠRÁMEK 2012: 372). Jeho první sbírka *Antické básně (Poèmes antiques, 1852)* je inspirována starověkou řeckou kulturou, v dalších dvou sbírkách *Barbarské básně (Poèmes barbares, 1862)* a *Tragické básně (Poèmes tragiques, 1884)* přibyly ještě další starobylé kultury (indická, židovská, egyptská a skandinávská) (srov. tamtéž).

Francouzský literární historik a kritik F. Brunetičre u Leconta de Lisle konstatoval tři hlavní inspirační zdroje: řeckou pohanskou antiku, exotismus a pesimismus; navzdory citové nezaujatosti filosofického rozměru obsahují de Lislovy verše určitou metafyzickou úzkost a je z nich patrné vnímání tajemství smrti (srov. tamtéž).

Leconte de Lisle se stal mistrem mladých parnasistních básníků. Jeho literární sláva narůstala, jasná a srozumitelná poetika jej posunula do středu básnického vývoje. Ve svém bytě zřídil malý literární salón, v němž se setkávali budoucí přispěvatelé antologie *Le Parnasse contemporain* (1866) pět let před jejím prvním vydáním (srov. FRYČER 1988: 100). José Maria de Heredia ve svých vzpomínkách o těchto setkáních

¹⁶ „Program to byl bezpochyby ctižádnostivý a básníkovi bylo vyčítáno, že s historickou přesností nakládá příliš volně [...]. Jeho řecké a indické básně i jeho skandinávské legendy totiž snesou hlubokou analýzu a žádný jiný básník nepodal obraz minulosti, v kterém by se takovou měrou snoubila evokační síla s podloženými informacemi. Pokus probudit umění k životu odkazem na vědu to byl mimořádně zdařilý“ (LAGARDE, MICHARD 2008: 406).

s Lecontem de Lisle psal: „*Naučil nás všechny psát verše. A rady, které nám dával, nechtěly nás přivést k tomu, abychom psali jako on, dovedl se vžít do každého z nás*“ (tamtéž).

3.1 Vrchlický a Leconte de Lisle

Jaroslav Vrchlický považoval Lecontu de Lisle za jednoho z největších básníků a jeho dílo choval ve veliké úctě: „*Takových jednodolých kolosů jako na př. Leconte de Lisle, který po celé slavné dlouhé dráze básnické vykazuje pouze jednu evoluci – k dokonalosti a výši umělecké – mají i jiné současné moderní literatury po řídku*“ (VRCHLICKÝ 1893: 8). Vrchlický překládal Lecontovy básně v průběhu více než dvaceti let a počet básnických překladů svědčí o Vrchlického hlubokém zájmu o tohoto básníka. Roku 1886 Vrchlický publikoval první sbírku překladů nazvanou *Výbor básní Leconta de Lisle*, která čítá 54 básní, z toho 9 vyšlo již roku 1877 v antologii *Poesie francouzská nové doby*. V roce 1880 následoval překlad rozsáhlé básnické skladby *Kain*. Soubor *Moderní básníci francouzští* (1984) přinesl dalších osm přeložených básní a v antologii *Hostem u básníků* (1895) přibýlo dalších šest. Roku 1901 vyšel druhý monografický soubor *Leconte de Lisle, Nový výbor básní*, jenž obsahuje 41 nových překladů. Celkem tedy Vrchlický přeložil 110 Lecontových básní, což je více než polovina básnické produkce tohoto francouzského parnasisty (srov. PETROVSKA 1979: 240).

Vrchlický byl s Lecontem v písemném kontaktu. Žádal jej o svolení k publikování překladů jeho básní. První ze dvou Lecontových dopisů Vrchlickému nese datum 9. 6. 1880 a stojí v něm: „*Pane a drahý spolubratře, jsem hluboce dojat a poctěn, že jste byl tak laskav a reprodukoval mou báseň ve vznešeném českém jazyce, a děkuji vám z celého srdce za literární náklonnost, kterou jste mi projevil v tolik srdečném a laskavém dopise. Je mi líto, že si nemohu přečíst váš překlad, ale nepochybuji o tom, že by nebyl velmi krásný a velmi přesný. Nechte mne doufat, že budu mít to potěšení vám potřást rukou, až přijedete do Paříže, a věřte, drahý pane a spolubratře, nejlepším pocitem vděčnosti vám zcela oddaného Leconta de Lisle*¹⁷“ (překl. KZ; tamtéž: 239).

¹⁷ „*Monsieur et cher Confrère, je suis profondément touché et honoré que vous ayez bien voulu reproduire mon poème dans la noble langue tchèque, et je vous remercie de tout coeur des sympathies littéraires que vous m'exprimez dans votre lettre si cordiale et si bienveillante. J'ai le vif regret de ne pouvoir lire votre traduction, mais je ne doute pas qu'elle ne soit fort belle et fort exacte. Laissez-moi espérer que j'aurai le plaisir de vous serrer la main quand vous viendrez à Paris, et croyez, Monsieur et cher Confrère, aux meilleurs sentiments de gratitude de votre tout dévoué.*“

Tento dopis se týkal básně *Kain*, o níž měl Vrchlický velmi vysoké mínění: „[...] *Kain*, největší, co posud z pera básníka našeho vyplynulo. I *Kain* je více deskriptivní, ale fantazie, s jakou si umí básník odhalovati a takřka znova tvořiti zapadlý svět předpotopní, je tak živa, plna tak pestrých detailů, kořistí to největších studií, že po prvním přečtení zmizí takřka rozsahem skrovný děj úplně, jako svět zmizel ve vlnách potopy, již básník věští. Grandiosnost biblická jest rázem celé básně, stejné sloky s trojzvukem pádných rýmů valí se jako proudy potopy klidně a odměřeně, v slovech jest celé moře zvuků utíkajících a plašících se stád, prchajících davů, postupujících vojsk, třesk zbraní a hlahol vichrů s mystickými hlasy prorockými“ (VRCHLICKÝ 1879: 437-438). Právě pro tyto kvality originálu Vrchlický s překladem váhal: „Přeložiti *Kaina*, aby jen přibližně byly podány zvukové krásy originálu, pokládal bych za triumf našeho překladatelského umění. Prozatím zdá se mi to nemožností“ (tamtéž: 438). Báseň *Kain* vyšla ve Vrchlického překladu o rok později a v periodikách byla hodnocena jako velmi zdařilá. F. Schulz v *Osvětě* srovnal Lecontovo znění básně s Byronovým dramatickým zpracováním stejného námětu: „Kdo porovná báseň *Lislovu* s dramatisovaným zpracováním téhož předmětu od *Byrona*, dá francouzskému pěvci přednost, a jsme českému básníku velice povděční, že nás seznámil s tímto velkolepým útvarem francouzské *Musy*. Ohromnost názorův světových a kulturních v nejdokonalejší formě slovesné! A český překlad, jak z pera Vrchlického už jsme jim zvykli, nádherný, nová báseň česká! Vnitřní hodnotě této skladby odpovídá důstojně i vnější úprava, skvostná a jemná“ (SCHULZ 1880: 1050). Rovněž O. Mokřý Vrchlického práci ocenil: „Co se překladu dotýče, jest nejlepší zárukou pro jeho správnost jméno překladatelovo samo, i myslíme, že podařilo se mu plnou měrou to, co projevil ve zmíněné stati vzhledem ku překladům *Kaina* jako pouhé přání“ (MOKRÝ 1880: 501-502).

Vrchlický zpozoroval formální bravuru Lecontových veršů již při prvních překladech: „Verš jeho široký, tesaný v mramor a žulu, nesmírně zvukný valí se a doznívá vždy plnou vlnou. Každé slovo jest nutné, vypočítané, závažné. Někdy po dlouhé řadě vážných alexandrinů dodá poslední náhle ostrý relief celé básni. Všecko je monumentální a velkolepé. K žertu nebo rozmaru nesklonila se nikdy tato antická maska“ (VRCHLICKÝ 1879: 436).

Druhý dopis, který Leconte de Lisle Vrchlickému adresoval, pochází ze 4. dubna 1884. Lisle v něm Vrchlickému děkuje za překlad dalších básní a velmi vděčně svoluje

Leconte de Lisle“ (PETROVSKA 1979: 239).

k jejich vydání¹⁸ (srov. PETROVSKA 1979: 240). Tato autorizace se týkala vydání antologie *Charles-Marie Leconte de Lisle, Výbor básní* publikované roku 1886¹⁹.

Vrchlický hned v úvodu této sbírky vyjádřil svůj obdiv k formální dokonalost Lecontovy poezie: „*Málokdy našlo si slovo v poesii výrazu tak eminentně skulpturálního a plastického jako v básních Leconta de Lisle. Podáváje výbor jeho veršů, překládaný s pietou největší, mám jediné jen přání, aby ukázka tato osvěžila u nás lásku k poesii opravdu grandiosní a hluboké, která v době nynější vkusu banálního stává se téměř Olympickou cizinkou*“ (VRCHLICKÝ 1886: 9). Při jiné příležitosti Vrchlický psal: „*O formě nemluví, jeť známo, že jest vedle Viktora Huga Leconte de Lisle svrchovaným vládcem řeči, že hraje si s rozměry a rýmy jako indický kejklíř s chumáčem hadův*“ (VRCHLICKÝ 1887: 123).

Vrchlický kladně hodnotí i Lecontovu překladatelskou činnost, ačkoli se Leconte v překladech antických děl vzdálil Vrchlického zásadě překládat rozměrem originálu: „*Leconte de Lisle překládá prosou a nám se zdá, že našel cestu nejlepší. U Francouzů jest ovšem hexametru nemožný; ale i tam, kde zdánlivě jest možný, jako u nás, zavádí jen k nepřirozenému překrucování řeči a k nevkusnému přestavování slov a k cizím obrátům. Že překlad prosou, ovšem musí býti dokonalá a ryzí, nahradí úplně cizí rozměr, ukazují práce Leconta de Lisle, při jejichž čtení na hexametru ani člověk nevzpomene*“ (VRCHLICKÝ 1879: 438).

3.2 Výběr básní Leconta de Lisle k analýze

K podrobnějšímu zkoumání jsme zvolili čtyři básně z Vrchlického první antologie monograficky zaměřené na Lislovu tvorbu *Charles-Marie Leconte de Lisle, Výbor básní*. Jedná se o básně *Poslední vzpomínka (Le dernier Souvenir)*, *Moderním (Aux modernes)*, *Smrt lva (La Mort d'un lion)* a *Vása (Le Vase)*. První tři básně pocházejí ze sbírky *Barbarské písně (Poèmes barbares, 1862)*, poslední (*Vása*) ze sbírky *Antické básně (Poèmes antiques, 1852)*. Všechny čtyři básně budou v plném znění originálu i překladu uvedeny v příloze.

¹⁸ „*Monsieur et cher Confrère, Je vous remercie bien cordialement et vous suis très reconnaissant de l'honneur que vous m'avez fait de traduire quelques-uns de mes poèmes. Je vous autorise bien volontiers à publier le volume en question, et vous prie d'agrèer, Monsieur et cher Confrère, avec l'expression de ma sincère gratitude, l'assurance de mes sentiments les plus sympathiques, Leconte de Lisle*“ (PETROVSKA 1979: 240).

¹⁹ Charles-Marie Leconte de Lisle, *Výbor básní* (Praha: Čech, 1886).

3.3 Rytmická schémata a typy verše

Všechny čtyři analyzované básně jsou v originálním znění psány pravidelným alexandrinem s výraznou středovou cézурou. Báseň *Vása* Vrchlický převedl rovněž alexandrinem, ačkoli tento typ verše není pro češtinu běžný: „*Alexandrin je přejetý verš, a nemá tedy oporu v tradičním systému českých meter [...]. Cizost alexandrinu ještě posiluje stálá střední cézura, která není pro česká metra typická. Jako přirozené se jeví jeho užití coby verše překladů z frankofonních literatur, respektive jako verše konotujícího Francii, a proto se s ním hojněji setkáváme v obdobích, která měla k francouzské kultuře programově blízko*“ (IBRAHIM, PLECHÁČ, ŘÍHA 2013: 119).

Sonet *Smrt Iva* Vrchlický převedl v desetislabičných a jedenáctislabičných verších, první tercet je realizován jedenáctislabičnými verši, ve druhém se nacházejí kromě jednoho jedenáctislabičného verše dva dekasylaby. Ve znělce *Moderním* Vrchlický v prvních dvou strofách střídá dvanáctislabičný a třináctislabičný verš, oba tercety jsou třináctislabičné.

Báseň *Poslední vzpomínka* je realizována tercínou²⁰, tříveršové strofy jsou tedy složeny z desetislabičných nebo při ženském zakončení jedenáctislabičných veršů jambického půdorysu s výjimkou středového verše ve druhé strofě, který je devětislabičný.

Vrchlický se pokusil zachovat přesahy originálu, v některých případech to ovšem rytmus básně nedovolil. S touto situací se setkáváme např. v alexandrinem²¹ napsané básni *Vása: Une vigne, non loin, lourde de grappes mûres, / ploie ; un jeune garçon, assis sous les ramures, / la garde ; deux renards arrivent de côté / et mangent le raisin par le pampre abrité*²². Vrchlického převedení zní: *Blízko réva bují hroznů zlatem těžká. / Hošík, jenž ji hlídá, pod větvemi mešká. / Ze strany dvě lišky sem se blíží hbité, / víno okusují úponkami kryté.* Lisle v originálním znění rozrušil jednotvárnost rytmicky pravidelných alexandrinů a rozvolnil rytmus básně, zatímco Vrchlického převedení směřuje k tradičnějšímu verši.

²⁰ Tercína je v české poezii poměrně vzácná. Jedná se o tradiční nestrofičnou formu trojverší s rýmovým schématem aba bcb cdc atd. „Rýmový přesah z jednoho trojverší do druhého neumožňuje, aby se tercína vymezila jako samostatná strofa. Báseň napsaná v tercínách je zpravidla zakončená monostichem nebo čtyřverším, aby prostřední verš poslední tercíny nezůstal bez rýmu. Nejznámějším užitím tercíny je *Dantova Božská komedie*“ (IBRAHIM, PLECHÁČ, ŘÍHA 2013: 90).

²¹ Nejedná se o klasický alexandrin, ale o tzv. uvolněný (*alexandrin libéré*), který se vyznačuje volnějším zacházením s cézурou, přesahy apod. (srov. (IBRAHIM, PLECHÁČ, ŘÍHA 2013: 118).

²² Doslovný překlad: *Vinice nedaleká, těžká zralými hrozný / se ohýbá ; mladý chlapec, sedící pod větvovím / ji hlídá; dvě lišky přicházejí ze strany / a jedí hrozný zakryté révou.*

Podobně jako v jiných Vrchlického překladech se i v těchto čtyřech básních setkáváme s odchylkami od gramatického úzu z rytmických důvodů, např. vokalizace předložek ve znělce *Moderním: ve umění; ve blátě; ve chtivosti*; v sonetu *Smrt lva: ve plápolu*. Dalším stejně motivovaným jevem je vypouštění suxifu *-l* v přičestích činných (minulých), tak je tomu v sonetu *Smrt lva: zvyk na moře se dívat; tlouk v pruty hlavou* a v básni *Poslední vzpomínka: kdos sněd mi srdce; na tvé oči pad / dės prázdna, zapomnění tebe zdraví*. Prozodicky podmíněné jsou rovněž slovosledné inverze, jako např. v básni *Vása: Blízko réva bují hroznů zlatem těžká*; ve znělce *Smrt lva vede převrácení pořadí slov spolu s odchýlením od originálu až k lehké nesrozumitelnosti: pro zástupů žert chodil truchlivý*, ve francouzštině: *pour l'inepte plaisir de cette multitude*, tj. doslovně: *pro nejapné potěšení tohoto davu*.

3.4 Rým

Rýmovou strukturu originálu Vrchlický ve všech čtyřech převedeních zcela zachoval. Báseň *Vása* je psána sdruženými rýmy, pouze dvakrát se v rýmové dvojici objevilo slovo, které originál neobsahuje: *Ze strany dvě lišky sem se blíží hbité, / víno okusují úponkami kryté*; ve francouzském znění substantivum *lišky* není rozvito žádným přívlastkem: *deux renards arrivent de côté / et mangent le raisin par le pampre abrité*. Druhým případem je pak poslední dvojverší, v němž oproti originálu dochází i k posunu v rovině obraznosti: *tvá je, neb tvé písňe rovnají se maně / nad Aigilské fíky, sám Pan žárli na ně*. Leconte nepoužil slovo *mana*, pouze vyjádřil míru sladkosti přirovnáním k aigilským fikům: *Il est à toi, Berger, dont les chants sont plus doux / qu'une figue d'Aigile, et rendrent Pan jaloux*.²³

Pro oba analyzované sonety platí totožná rýmová struktura: v prvních dvou strofách střídavý verš, závěrečná terceta mají schéma ccd / eed. Ve znělce *Moderním* se nacházejí motivované rýmy, které se sice v originálním znění nevyskytly, ale celkové vyznění básně nijak nenarušují: *Ůy vrazi bohů jste, ve chtivosti své poutě / na zlata hromadách a každý v jiném koutě* oproti originálu: *Hommes, tueurs de Dieux, les temps ne sont pas loin / où, sur un grand tas d'or vautrés dans quelque coin*.²⁴

Podobné nepřesnosti se vyskytují ještě ve druhé strofě téže znělky: *Vám v nadrech ve mozku se pouhé prázdno cení, / v svět bídný špínu jen jste vnesli v shonu svém, / krev*

²³ Doslovný překlad: *Je tvá, pastýři, jehož písňe jsou sladší / než fik z Aigile, a činí Pana žárlivým.*

²⁴ Doslovný překlad: *Lidé, vrazi bohů, ty časy nejsou vzdálené / kdy na velkých hromadách zlata*

tak je zkažena a dech je k otrávení, / že může pouze smrt ve blátě klíčit v něm;
v originále: *Votre cervelle est vide autant que votre sein, / Et vous avez souillé ce*
misérable monde / d'un sang si corrompu, d'un souffle si malsain, / que la mort germe
seule en cette boue immonde; doslovně: *Váš mozek je prázdný stejně jako vaše hrud', /*
a potřísnilí jste tento bídný svět / krví tak zkaženou, dechem tak chorobným, / že jedině
smrt klíčí v tomto odporném bahně.

3.5 Báseň *Poslední vzpomínka* a neosobnost Leconta de Lisle

Poslední ze čtyř analyzovaných textů je báseň *Poslední vzpomínka* psaná v tercínách. Pět tříveršových strof rýmovým přesahem do každé následující strofy (dle schématu aba / bcb / cdc...) je zakončeno monostychem, který se pojí s prostředním veršem poslední tercíny, aby nezůstala bez rýmu. V této básni můžeme pozorovat vynikající korespondenci obsahu a formy originálu i překladu. Postupné rozvíjení umožňuje členit a gradovat myšlenku až do vrcholu vyjádřeného monostychem *Quelqu'un m'a dévoré le coeur. Je me souviens*. Vrchlického překlad *Kdos sněd mi srdce. Již se rozpomínám*. zcela odpovídá původnímu znění, přidal pouze slovo *již*.

Lecontova poezie bývá popisována jako zcela neosobní. Již v předmluvě k *Antickým básním* (1852) jejich autor psal, že osobní téma a jeho často opakované variace již zevšedněly; udržuje si odstup a vyhýbá se intimním vyznáním²⁵ (srov. LAGARDE, MICHARD 2008: 406). Tato neosobnost ovšem neznamena necitelnost, jak pozoroval i Vrchlický, když se k tomuto tématu vyjadřoval ve své studii o Lecontovi: „*Jeho poesie, jak jsem zmínil, zapomněla úplně na sebe. [...]. Málo jest básní, kde mluví o sobě, a tu mluví jen na polo, jen jako ze sna: Kdos sněd mi srdce. Již se rozpomínám*“ (VRCHLICKÝ 1879: 436). Petrovská dodává: „*Jeho [Lecontova] neosobnost není než vítězství nad egoismem. Cítil bídu člověka, ale nevyjadřoval ji nikdy osobními slovy, vyjadřoval ji ve jménu vědy a pravdy. Příroda je nemilosrdná, historie nespravedlivá a básník nedělá nic než to konstatuje*“²⁶ (PETROVSKA 1979: 243). Za diskrétností Lecontových vyjádření je možné tušit hluboké city.

rozvalený v jakémsi koutě.

²⁵ Svůj odpor k přímým vyznáním Leconte vyjádřil v sonetu *Ukazovatelé* (1862): *Svůj život nezmarím v křiku a orgiích / ani ti neprodám svou opilost, svůj smutek / a tančit nebudu na bídných podíích / vprostřed tvých kejklířů, šašků a prostitutek*. (přel. Jiří Pelán); srov. (LAGARDE, MICHARD 2008: 406).

²⁶ „*Son impersonnalité n'est qu'une victoire sur l'égoïsme. Il sentait la misère de l'homme, mais il ne l'exprimait jamais en termes personnels, il l'exprimait au nom de la science et de la vérité. La nature est impitoyable, l'histoire injuste et le poète ne fait que le constater*“ (PETROVSKA 1979: 243).

Vrchlického překladu básně *Poslední vzpomínka* téměř není co vytknout, zachoval přesah v prvním verši, motivované rýmy působí nenásilně. Nabízejí se pouze dvě drobné výhrady: první se týká posledního verše první tercíny, jejíž originální znění *Lent comme une agonie et lourd comme une foule*²⁷ Vrchlický převedl *jak smrt a těžce zástupů jak změřt'*, inverze zde mírně narušuje uhlazenost francouzského znění. Druhá malá výtku se týká celkového vyznění básně. Forma tercíny sama o sobě může kulturně asociovat Danta a jeho *Božskou komedii* (viz výše pozn. pod čarou č.5). Tento dojem je umocněn slovní zásobou originálu: *Inerte, blême, au fond d'un lugubre entonnoir / je descends d'heure en heure et d'année en année, / à travers le Muet, l'Immobile, le Noir*.²⁸ Substantivum *un entonnoir* je zde užito ve významu *kráter*, verbum *descendre* znamená *sejít, sestupovat*. Tato evokace ve Vrchlického převedení zaniká: *Mdlý, zsinalý, kdes v jícnu černém klíně / v noc, v němo, v klid, v tmu již stoupám, v sen, / rok po roce, hodinu po hodině*.

Přes všechny výtky jsou tyto čtyři analyzované překlady převedeny velmi zdařile a v duchu originálu, ačkoli je v některých případech původní znění oproti překladu odlehčené a plynulejší, jak již bylo poznamenáno výše.

²⁷ Doslovný překlad: *Pomalu jako agónie a těžce jako dav*.

²⁸ Doslovný překlad: *Nehybný, zsinalý, na dně žalostného kráteru / sestupuji hodinu za hodinou a rok za rokem / skrze Němo, Nehybnost, Tmu*.

4. François Coppée (1842-1908)

Básník a dramatik François Coppée patřil k velmi oblíbeným francouzským spisovatelům druhé poloviny 19. století. Za popularitu vděčil Coppée jak volbě námětů, tak formální dokonalosti svých veršů, které se učil od mistrů, jakými byli Baudelaire nebo Sainte-Beuve (srov. FRYČER 1988: 165). Coppéeova první sbírka Relikviář (Le Reliquaire, 1866) měla nejbliže k ideám parnasismu, jak upozoroval i Vrchlický: „*Gautier, Baudelaire, Leconte de Lisle, jemuž jest kniha věnována, a Hugo tam vyznívají, ovšem ne v slepém nápodobení, ale oněmi tóny, které jednou slyšeny, stěží se dají zapomenouti. Vedle těchto historických genrů a malých obrázků, drobných ozdobných hraček ze slonové kosti, jest v knize několik básní, v kterých promluvil Coppée, jak jej známe dnes, se srdcem lidským, zápasícím a cítícím s malými a zavrženými*“ (VRCHLICKÝ 1887: 70-71). Coppée později volil spíše osobní témata a vyjadřoval pocity prostých lidí, proto byly jeho verše srozumitelné širokým vrstvám čtenářstva (ŠRÁMEK 2012: 373). Nejvíce se proslavil básněmi věnovanými Paříži a jejím obyvatelům: „*Jeho pařížanství je [...] osobitým přínosem do vývoje francouzské poezie minulého století. Coppée vlastně vytvořil žánr krátkých pařížských obrázků, v nichž našel svůj vlastní básnický výraz. [...] Coppée uměl dát těmto obrázkům sevřenou formu a vtěsnat celý životní výjev do několika přesně propracovaných veršů*“ (FRYČER 1988: 165).

Coppée se roku 1879 zřekl vztahu k francouzským parnasistům²⁹, ale neobyčejně vysoká umělecká úroveň jeho básní svědčí přinejmenším o tom, že se s těmito básníky dříve stýkal, např. Catulle Mendès³⁰ mu byl poradcem ve věcech versifikace a kompozice (srov. tamtéž). Soudobá literární kritika Coppéeovi vyčítala přílišnou sentimentalitu a titěrnou drobnomalbu, později se stal terčem posměšků a parodií, mj. Rimbaudových a Verlainových (srov. tamtéž).

Coppée se prosadil i jako dramatik (jeho první divadelní hrou byl *Poutník* (Le Passant, 1860) a pokusil se i o prozaickou tvorbu: *Povídky*³¹ (Contes et récits en prose, 1885).

²⁹ I přes svá prohlášení o nezávislosti na Parnasu Coppée přispěl několika básněmi do všech tří vydání almanachu *Le Parnasse contemporain*, v posledním byl dokonce v umělecké porotě – podílel se na rozhodování o obsahu a celkové podobě sborníku (srov. FRYČER 1988: 166, 325).

³⁰ Catulle Mendès (1841-1909), básník, romanopisec a dramatik; r. 1859 založil *Revue Fantastiste*, kolem níž se francouzští parnasisté zpočátku shromažďovali (srov. ŠRÁMEK 2012: 371).

³¹ Česky vyšla tato kniha o rok později v překladu Pavla Projsy (1886, Praha: Edv. Grégr).

4.1 Jaroslav Vrchlický a François Coppée

Jaroslav Vrchlický věnoval Coppéemu první studii již v roce 1877. Charakterizoval jej následovně: „*François Coppée jest nejušlechtilejším malířem miniaturním, a při tom jest hrdinou jeho vždy člověk a velmi často ten nejvíce neznámý a zapomenutý, a přece nejvíce cítící a bojující.* (VRCHLICKÝ 1877: 262). Vrchlický také vysvětlil pramen Coppéovy oblíbenosti u obecnstva: „*Verše subjektivní jsou ryze elegické, v nich se cítí každý doma, buď si kdo buď. Kdo jednou miloval, byl zklamán, oceňuje krásy přírodní: každý najde si zde svou strunu. V obrázcích života pařížského, scénách ulic, z přístavu, zátiší rodinného hlásí se otázky sociální k svému rozluštění, jako vše, co může poutati moderního člověka. Obé ale obstírá nevýslovné kouzlo. Coppée jest vždy jemným, i když líčí scény drsné, scény z nejnižších tříd obyvatelstva pařížského. Jeho jemnost ale není sentimentálností, jest pouze perlovým leskem. V těchto básních ze života sociálního našel Coppée novou strunu poesie. Ukázal, že lze zůstat básníkem svrchovaným, i když se líčí schůzka prostého vojáka s milenkou jeho, i když se mluví o ubohých nalezcích. Nejsou to idylly, co líčí Coppée; je to skutečnost, drsná, holá, neúprosná, která pouze pod jeho perem stává se srdcejemnou básní. Je to něco ryze nového v poesii. Osud nešťastníkův v barvách duhy*³²“ (tamtéž).

Vrchlického obdiv k formální bravuře Coppéových básní je nesporný, jak plyne z Vrchlického srovnání Coppéových básní s Hugovými: „*Báseň*³³ *by mohla státi mezi nejlepšími čísly Hugovy ‚Legendy věků‘*“ (tamtéž: 264), a dále: „*Že válečný rok 1870 i jemu vynutil tóny ryzého vlastenectví a ohnivého nadšení, dá se mysliti samo sebou. Zvláště pozoruhodna jest jeho Marseillaisa míru ‚Plus de sang*³⁴*‘, stojící na témže stupni básnické hodnoty jako nejlepší podobné básně V. Huga*“ (tamtéž: 265). Toto své mínění Vrchlický zopakoval i v posudku sbírky *Les récits et les élégies* (1878): „*Knihu otevírá řada výpravných básní rázu polo historického a polo mythického, druhu tu, jež stvořil a zavedl do literatury velký autor ‚Legendy věků‘ Viktor Hugo. Coppée dovedl přiblížiti se mistru i šťastnou volbou látek většinou nových i duchaplností v pointování, jakož ostrostí v stupňování a překvapujícím rozluštění děje, tak že, jak jsme již u příležitosti jeho básně ‚Justicier‘ řekli, většina veršů těch by mohla státi mezi*

³² Vrchlický vybral následující ukázky: „*Žena opuštěná mužem nebo rozvedená, opisovač not, jenž běhá po Paříži; děti chudých, jdoucí za mlhavého jitra zimního do školy; rodina prodavače rakví, která se raduje z dobrého výdělku při novém vypuknutí cholery, toť jsou originální látky Coppéovy, všední a přec pod rukou jeho spracované v drahokamy zvláštních barev*“ (VRCHLICKÝ 1877: 264).

³³ Vrchlický míní báseň *Soudce* (*Le Justicier* ze sbírky *Poèmes divers*, 1869).

nejlepšími čísly sbírky Hugovy“ (VRCHLICKÝ 1878: 320). O tři roky později Vrchlický pohlížel na toto Coppéeovo dílo o poznání kritičtěji: „*Struna, v níž Coppée v poslední své knize ‚Les récits et les élégies‘ zdá se nám býti nejméně jeho individualitě přirozenou, ve většině básních upomíná tím, že rozluštění básně na jedinou pointu staví, příliš na Viktora Huga*“ (VRCHLICKÝ 1881: 352). Druhou část této sbírky však ohodnotil vlídněji: „*Něha, kouzlo, neobyčejná jemnost, jež pouze s pelem na křídlech motýle neb na broskvi porovnatí se dá, při tom někdy tón tak hluboký, že zachvěje srdcem, sny ztracené mladosti, tuchy lásky, bolestná resignace, ale vše přitlumeno, jakoby přes trpící srdce hozen byl závoj stkaný z nejjemnějších stříbrných pavučin*“ (tamtéž).

Vrchlický v Coppéeově tvorbě rozlišil tři hlavní proudy. Jsou to jednak rozsáhlé propracované skladby, jakou je výše zmíněný *Soudce* (viz výše pozn. č. 5), nebo básně *Angelus* či *Stávka kovářů* (*La Grève des forgerons*) ze sbírky *Moderní básně* (*Poèmes modernes*, 1869). Dále Vrchlický píše: „*Vedle těchto propracovaných látek napsal Coppée řadu malých skizz, pouhých obrázků z ulice a domácího žití pařížského, jež nazval ‚Procházky a zátiší‘. Jsou to roztomilé, deset až dvanáct veršů čítající básně, podrobná pozorování, duchaplné aperçue, prosté náčrtky, několik čar, a přece obraz celý, dojemný a působící*“ (VRCHLICKÝ 1887: 72-73). Třetím proudem je Coppéeova intimní lyrika, jež podle Vrchlického vyniká všemi přednostmi moderní francouzské poezie: „*Jest více hravá a elegantní, než vášnivá a hluboká, ráda si zakoketuje s rozervaností a světobolem, ale vždy jest svěží, rozmarná, snívá, plná vzácné noblesy a salonní uhlazenosti*“ (VRCHLICKÝ 1877: 265). Coppéeova první sbírka erotické poezie *Důvěrnosti* (*Les Intimités*, 1868) dle Vrchlického opět tíhne k obrázkům, ale poněkud vybledlým, drobným a křehkým (srov. VRCHLICKÝ 1887: 71). Vrchlický ocenil dojem skutečnosti, který Coppéeovy verše vyvolávají, stejně jako modernost a delikátnost jeho poezie, ale přesto má jednu výtku: „*je tu příliš rafinované poesie, příliš vůně budoiru, tak že čtení básní těch účinkuje trochu chorobně na nervy. Něco vysilujícího jest v této náladě*“ (tamtéž: 72).

Vrchlický se Coppéeově zastal proti francouzské literární kritice a dle jeho mínění nesprávnému sblížení Coppéeovy poezie s naturalismem: „*Jedni degradovali přímo Coppéea na básníka ‚maloměšťáků‘! Druzí bránili jej a Zola nazval báseň tuto ‚praporem naturalismu‘ v poesii, cítil v ní ohlas současného románu. Coppée*

³⁴ Překlad: *Více krve*.

*a naturalismus! On delikátní a etherický! Právě zásluhou a uměním Coppéea jest, že líčí sceny ze života ve všem jejich realismu, ale že zůstává vždy velkým umělcem a pravým básníkem, úzkostlivým na každé slovo, které by mohlo urazit, na každý obrat, jenž by mohl strhnouti poesii v bláto a kať“ (VRCHLICKÝ 1887:72). Z některých Vrchlického komentářů ovšem vysvítá, že mu realismus v poezii nebyl zcela blízký a Coppéovy realistické náměty by vítal zpracované spíše prózou nebo blankversem, jak dokládá hodnocení práce Ladislava Arietta a Václava Černého, kteří Coppéovy verše přeložili v roce 1885: „Překlad je velmi plynný a celkem správný; kde se zdá býti trochu nepoetickým, to není vina překladatelů, realistický originál není o nic lepší. Nám by se zdálo pro budoucnost daleko příhodnější, aby podobné povídky ze života se překládaly jen blankversem, jeť tento prose bližší a mnohá prosaická črta spíš se v něm snese, než v zdobném rýmu. S jambem zacházejí pp. překladatelé někdy trochu násilně. Forma ‚tahleta‘ se nám docela nelíbí“ (VRCHLICKÝ 1885: 248). Tento názor Vrchlický předložil i v *Básnických profilech francouzských* (1887), ale přesto uznává mistrnost Coppéových veršů: „Volbou látek jest Coppée genrista a tím vysvětluje se jeho oblíbenost v kruzích nejširších; zpracováváním látek, fourmou, druží se k prvním mistrům francouzského verše. Ba často zdá se nám, že malé některé jeho genrové obrázky ani nezasluhují toho přepyšného leskem oslňujícího rámce. Tato bohatá, do detailu vypracovaná forma jest dědictvím školy ‚Parnassistů‘, jejímž horlivým členem Coppée druhdy byl“ (VRCHLICKÝ 1887: 69).*

4.2 Výběr básní Françoise Coppéeho k analýze

Pro rozbor jsme zvolili básně, jež Vrchlický označil jako příznačné pro Coppéovu tvorbu³⁵, tj. tři desetiveršové žánrové obrázky: *Na břehu Marny* (*Au bord de la Marne*), *Skizka z předměstí* (*Croquis de banlieue*) a *Obrázek ze vsi* (*Tableau rural*), dále ukázkou z intimní poezie: *Ranní* (*Aubade*) a elegicky laděnou lyriku *Jitro v říjnu* (*Matin d'octobre*). Všechny pět básní bylo publikováno v *Červeném sešitu* (*Cahier rouge*, 1874), Vrchlický pak jejich překlady otiskl v *Poesii francouzské nové doby* (1877); básně *Skizka z předměstí* a *Jitro v říjnu* vyšly ještě v roce 1913 v *Právu lidu*. Všechny analyzované básně budou v plném znění originálu i překladu uvedeny v příloze.

4.3 Rytmická schémata a typy verše

³⁵ Vynecháváme rozsáhlé skladby, jejichž analýza by byla nad možnosti diplomové práce.

Tři žánrové obrázky jsou ve francouzštině psány pravidelným alexandrinem rozděleným zpravidla středovou dierezí, setkáváme se ovšem i s odlišnými rytmickými schémata, např. 4 + 4 + 4 slabiky: *Les cinq canots, deux en avant, trois en retard*³⁶, nebo 3 + 3 + 3 + 3 slabiky: *Nu-tête. Les trois quarts # ont sonné, puis plus rien*³⁷. Nejčastěji je rozčleněn první půlverš dle slabičného schématu 3 + 3 # 6: *Deux bébés, l'un qui dort, # l'autre suçant son doigt*³⁸, ale i opačně 6 # 3 + 3: *Où sur le mur est peint - # vous savez? À Clamart!*³⁹ Rytmus originálů tedy v žádném případě není stereotypní, naopak je narušován kromě slabičných předělů i poměrně výraznými přesahy, např. v básni *Obrázek ze vsi: Ses lunettes au nez, le vieux charron tout blanc / répare, prčs du seuil, un timon de charrue. / Le curé tout à l'heure a traversé la rue, / Nu-tête. Les trois quarts ont sonné, puis plus rien.*⁴⁰ Z větného rámce verše v těchto dvou případech přesahuje predikát předchozí věty a shodný přívlastek, což se Vrchlickému sice podařilo napodobit, byť v rámci jiných veršů, ale jeho převedení postrádá hladkost originálu: *na nose brejle šedý kolář starý / voj spravuje u prahu chatky v trávě. / Přes náves s holou hlavou farář právě / se mih!*. Tři čtvrtě byly. Ticho dolem. Podobně je tomu v básni *Na břehu Marny*, v níž Vrchlický přesah nezachoval: *Les cinq canots, deux en avant, trois en retard / partent, et de soleil la rivičre est criblée*⁴¹. Převod zní: *Pět loděk, vzadu tři, dvě v předu plí / a sluncem tkaná řeka se zastkvívá.*

Jazyk originálů těchto obrázků se blíží mluvenému slovu. Dojem hovorovosti je podtržen i častým souřadným přiřazováním vět pomocí spojky *a*; např. v básni *Na břehu Marny* se vyskytla čtyřikrát, ve třech případech ovšem na začátku verše, což Vrchlickému usnadnilo vytváření předrážek trochejů. Jinde si Vrchlický musel pomoci např. citoslovečnou vycpávkou, navíc je přidáno také časované sloveso: *Je na vsi v červenci. Oh! Jaké žáry!* Tento verš je oproti originálnímu úspornému znění nápadně expresivní: *Au village, en juillet. Un soleil accablant.* Doslovný překlad zní: *Na vsi, v červenci. Úmorné slunce.* Ještě násilněji pak působí převod prvního verše básně *Na břehu Marny: Regata v Joinville. Hle, slyš, již střílí.* Coppého vyjádření je o mnoho prostší: *C'est régata à Joinville. On tire le pétard.* Doslova: *Regata v Joinville. Střílejí*

³⁶ Doslovný překlad: *Pět člunů, dva vepředu, tři vzadu.*

³⁷ Doslovný překlad: *prostovlasý. Tři čtvrtě # zvonili, pak víc nic.*

³⁸ Doslovný překlad: *dvě děti, jedno, které spí # druhé si cucá prst.*

³⁹ Doslovný překlad: *kde na zdi je nakresleno # Víte? V Clamartu!*

⁴⁰ Doslovný překlad: *Své brýle na nose, starý kolář celý bílý / opravuje, blízko prahu, oj pluhu / Farář právě přešel ulici / prostovlasý. Tři čtvrtě zvonili, pak víc nic.*

⁴¹ Doslovný překlad: *Pět člunů, dva vepředu, tři vzadu, / jedou, a řeka je zasypaná sluncem.*

petardy. Rovněž verš *Les nocturnes bosquets constellés par les pipes* (doslova: *Noční lesíky poseté hvězdami dýmek*) zní ve Vrchlického překladu neobratně: *jak dýmky šerem se jak hvězdy skvějí*.

Sonet *Jitro v říjnu* je ve francouzštině napsán v oktosylabech. Vrchlický střídá osmislabičný a devítislabičný verš, obě závěrečná terceta jsou ryze devítislabičná. Překladatelovy transformační zásahy do této znělky jsou mírně rozsáhlejší než v předchozích třech žánrových obrázcích. Potřeba jednoslabičných slov na začátku veršů narušuje přirozený spád francouzského originálu: *Les dernières, les plus rouillées, / Tombent des branches dépouillées*⁴² Vrchlický převedl jako *Hle, poslední jak rudě planou, / a s holých větví tiše kanou!* Přidal tedy do prvního verše časované sloveso a potlačil původní přesah. Ještě závažnější transformací je pak Vrchlického připojení lyrického subjektu, který ovšem v původní básni není: *A travers la brume automnale / tombent les feuilles du jardin*⁴³. Vrchlického překlad zní: *Mhou podjeseně zřím jak splývá / se stromů listí v zahradách*. Navíc překladatel opět nedodržel přesah originálu. Odchytky od gramatického úzu v podobě vokalizace předložek v tomto sonetu (*ve plavém světle; ve růžovém vzduchu*), případně záměna *javoru*, jenž se vyskytuje v originále (*l'érable*), za jednoslabičný *jilm*, jsou vedle výše uvedených zásahů pouze okrajovým problémem.

Posledním z analyzovaných textů je báseň *Ranní*. Coppée ji napsal sedmislabičným veršem, zatímco Vrchlický střídá osmislabičný a devítislabičný verš. Podobně jako předchozí znělka je i tato báseň založena na přirozenosti výrazu, jež Vrchlický nepřevodil příliš úspěšně: *L'aube est bien tardive à naître, / Il a gelé cette nuit; / et déjà sous ta fenêtre / mon fol amour m'a conduit*.⁴⁴ Překlad zní: *Svit jitra líně v dol se kloní, / noc dnešní byla mrazivá; / a již mne pod tvým oknem honí / zas moje láska bláznivá*. Text originálu se jeví bezprostřednější, neobsahuje synonymní poetismy, jakých užil Vrchlický (*svit jitra*). Rovněž slova jako *dol* nebo *juž* jsou vzhledem k dojmu vyvolanému hovorovou francouzštinou nepřipadná, podobně jako všudypřítomné vokalizované předložky (*ve souladu; ve rámcí*).

V originálním znění se dívka neobjevuje jako jednající subjekt, zatímco v překladu

⁴² Doslovný překlad: *Poslední, nejrezavější / padají z holých větví*

⁴³ Doslovný překlad: *Skrze podzimní mlhu / padají listy zahrady*.

⁴⁴ Doslovný překlad: *Jitro je velmi pomalé ve zrození / mrzlo tuto noc / a už pod tvé okno / má bláznivá láska mě zavedla*.

ano: *où j'entendrai le tapage / de tes volets sur le mur*⁴⁵ oproti: *když uslyším, jak nenadále / své okenice otvíráš.*

4.4 Rým

V žánrových obrázcích Coppée užil sdružený rým a Vrchlický jej ve všech třech analyzovaných překladech zachoval. V básni *Na břehu Marny* se setkáváme s případem, kdy Vrchlického motivující verš zapříčinil potlačení přesahu: *Regata v Joinville. Hle, slyš, již **střílí**; / pět loděk, vzadu tři, dvě v předu **pílí*** oproti originálu: *C'est régata à Joinville. On tire le pétard. / Les cinq canots, deux en avant, trois en retard / partent. et de soleil la rivièrre est criblée.* V jiném případě motivovaný rým dotvořil: *Četníci mají pantalony **bílé** / a každý tuší kouzlo pozdní **chvíle*** zní ve francouzštině: *Et la gendarmerie est en pantalon blanc. / - Et l'on prévoit, ce soir, les rameurs s'attablant.*⁴⁶ V básni *Skizza z předměstí* motivovaný rým ironizuje celkové vyznění verše, ačkoli originál nezahrnuje stopy posměchu: *Vůz strkajíc, pod páží svrchník **nese**. / Dnes v nízké krčmě slavně **hoduje se**, / kde v Clamartu je na zdi podle zvyku / mrtvý králík, tři koule kulečnicku.* Oproti Coppéeovým veršům: *Très-lasse, et sous son bras portant la redingote; / et l'on s'en va dîner dans une humble gargote / où sur le mur est peint - vous savez? À Clamart! / un lapin mort, avec trois billes de billiard*⁴⁷.

Rýmový půdorys znělky *Jitro v říjnu* Vrchlický v překladu zcela nezachoval. Pro první dvě čtyřverší platí shodně v originálu i převodu střídaný verš, ale Coppéeho schéma závěrečných tercet je ccd / eed, zatímco Vrchlického zní ccd / ede. Poslední tercet se od originálu odchyluje větší měrou. Francouzské verše *Une blonde lumièrre arrose / la nature, et, dans l'air tout rose, / on croirait qu'il neige de l'or*⁴⁸ zní ve Vrchlického převedení: *Ve plavém světle všecho leží, / svět ve růžovém vzduchu dřímá, / jímž, myslil bys, že zlato sněží.* Skladební dvojici *světlo zalévá* tedy zaměnil za neurčité *všecho leží*, navíc opět zrušil přesah mezi prvním a druhým veršem.

Báseň *Ranní* je tvořena čtyřmi strofami po čtyřech verších; střídané rýmové schéma Vrchlický zachoval, jeho převedení je však bezprostřednímu vyjadřování Coppéeho velmi vzdálené: *Je tremble, mais moins encore / du froid que de ma langueur; / le*

⁴⁵ Doslovný překlad: *kdy uslyším hluk / tvých okenic na zdi.*

⁴⁶ Doslovný překlad: *A četnictvo je v bílých kalhotách. / A předpokládá se, dnes večer / veslaři zasednou za stůl*

⁴⁷ Doslovný překlad: *velmi unavená, a pod svou paží nesoucí kabát / a půjde se večer do skromné putyky / kde na zdi je nakreslený – víte? V Clamartu / mrtvý králík se třemi koulemi z kulečnicku.*

⁴⁸ Doslovný překlad: *Plavé světlo zalévá / přírodu, a ve vzduchu celém růžovém / by se věřilo, že sněží*

*frisson du luth sonore / se communique à mon coeur.*⁴⁹ Překlad zní: *Já chvěju se, však ne tak v chladu / jak více v touze lásky muk; / hlas zvučné loutny ve souladu / se mísí v mého srdce tluk.* Coppée se ve vyjadřování blíží běžné mluvené řeči, zatímco Vrchlického konstrukty (např. verš *jak více v touze lásky muk*) působí strojeně a zcela nepřírozně.

4.5 Hovorový styl básní Françoise Coppého

Jak vysvítá z výše uvedených poznámek, vyjadřovací styl Françoise Coppého se vzdálil odtažitě parnasistní estetice a vyšel vstříc čtenářům. V jednom z analyzovaných žánrových obrázků (*Skizza z předměstí*) se k recipientovi přímo obrací: *Où sur le mur est peint – vous savez? À Clamart!* V doslovném překladu: *kde je na zdi nakreslený – víte? V Clamartu!* Jako by předpokládal, že čtenář dané místo zná. Ve Vrchlického překladu ovšem tento kontakt mizí: *kde v Clamartu je na zdi podle zvyku.* Vrchlického převedení nejsou nepřesná co do výrazu, lehkost a plynulost originálu se však zcela vytrácí.

zlato.

⁴⁹ Doslovný překlad: *Třesu se, avšak méně / zimou než mou stísněností; / chvění zvučné loutny / se přenáší na mé srdce.*

5. Victor Hugo (1802–1885)

Victor Hugo je bezesporu jedním z nejvýznamnějších spisovatelů 19. století. Během svého života dokázal vytvořit nesmírně různorodé dílo, jež zahrnuje lyrickou, satirickou i epickou poezii, veršovaná i prozaická dramata a také rozsáhlou románovou tvorbu. Byl činný v politickém životě a ve své tvorbě se pokoušel prosazovat sociální ideje, opěvoval však i prosté lidské city. Od druhé poloviny 19. století byla jeho literární činnost zpochybňována, kritika Hugovi vyčítala zvláště rétoričnost a přemrštěnost (srov. LAGARD, MICHAEL 2008: 153). Hugova genialita je ovšem nepopiratelná, zvláště pozoruhodná je mnohostrannost jeho inspirace.

První básnickou sbírku *Ódy a rozmanité básně*⁵⁰ (*Odes et poésies diverses*) vydal v roce 1822⁵¹. O rok později vydal první román *Han z Islandu* (*Han d'Islande*) roku 1826 román *Veliký Jargal* (*Bug-Jargal*). Začal navštěvovat literární salon Charlese Nodiera⁵², kde se setkával s ostatními literáty a jeho působení bylo stále významnější. Roku 1827 vydal veršované drama *Cromwell*, jehož předmluva obsahuje bojovný protiklasicistní manifest a definici romantického dramatu (srov. tamtéž: 154). Teprve Hugova třetí hra *Hernani* (1830) byla uvedena v divadle *Comédie Française*⁵³. K Hugově rané poezii patří *Zpěvy východu* (*Les Orientales*, 1829). Tyto verše inspirované bojem Řeků za osvobození od turecké nadvlády dokládají Hugův mimořádný výtvarný cit a rytmickou virtuozitu (srov. tamtéž).

Hugo se stal vzorem mladé generace a hlavou romantického hnutí. Jeho literární sláva rychle vzrostla úspěchem románu *Chrám Matky Boží v Paříži* (*Notre-Dame de Paris*, 1831) a také kladným přijetím čtyř básnických sbírek, v nichž projevoval stále větší originalitu: *Podzimní listí* (*Les Feuilles d'automne*, 1831), *Zpěvy soumraku* (*Les Chants du crépuscule* 1835), *Vnitřní hlasy* (*Les voix intérieures*, 1837) a *Paprsky a stíny* (*Les Rayons et les ombres*, 1840). Uvedl také několik nových dramát, mezi nimiž byla nejvýznamnější hra *Ruy-Blas* (1838). Roku 1841 byl zvolen do Francouzské akademie,

⁵⁰ Již tato první Hugova sbírka podle Vrchlického výborně charakterizuje jeho tvorbu: „jest v *Ódách a balládách* po stránce umělecké i aesthetické Viktor Hugo in nuce celý – ano celý i s manýrou svých *antithes*, s virtuosním ovládním metra a rýmu, s bohatým slovníkem svým, zkrátka lze tu ze špičky *drápků souditi na celého obrovského lva*“ (VRCHLICKÝ 1885: 258).

⁵¹ Tuto sbírku dále rozšiřoval a doplňoval (*Nové ódy*, *Les Nouvelles Odes*, 1824, *Ódy a balady*, *Les Odes et Ballades*, 1926) (srov. ŠRÁMEK 2012: 251).

⁵² Ch. Nodier (1780–1844), básník a prozaik, knihovník v pařížské knihovně *Bibliothèque d' Arsenal*. V jeho bytě se pravidelně setkávali téměř všichni pařížští romantikové (Vigny, Sainte-Beuve, Nerval, Gautier, Dumas a další). (srov. ŠRÁMEK 2012: 243).

⁵³ Hugova druhá hra *Marion de Lorme* byla zakázána cenzurou Karla X. a uvedena až roku 1831 (srov.

roku 1845 ho král Ludvík Filip jmenoval hrabětem a francouzským párem (srov. ŠRÁMEK 2012: 251). Jako poslanec podporoval Ludvíka Bonaparta jakožto prezidentského kandidáta, ale po zřízení císařství se ocitl v opozici a byl nucen opustit Francii. Pobýval nejprve v Bruselu, později na ostrově Jersey a v letech 1855-1870 na ostrově Guernesey. Roku 1853 publikoval jízlivou sbírku politických satir *Tresty (Les Châtiments)*, v roce 1856 pak *Kontemplace (Les Contemplations)* a roku 1859 první díl básnické epopoje *Legenda věků (La Légende des Siècles)*⁵⁴. Roku 1865 vydal veselejší lehkou básnickou sbírku *Písně ulic a lesů (Les Chanson des rues et des bois)* a věnoval se i próze, v roce 1862 vyšli *Bídníci (Les Misérables)*, 1866 *Dělníci moře (Les Travailleurs de la Mer)* a roku 1869 *Muž, který se směje (L'Homme qui rit)*. Pracoval na řadě dalších textů, jež uspořádal po návratu do vlasti v roce 1870 (srov. LAGARD, MICHARD 2008: 155-156).

I ve vysokém věku se aktivně podílel na politickém dění, roku 1876 se stal doživotním senátorem a idolem republikánské levice (srov. tamtéž: 156). Literárně činný byl až do svých posledních dnů, v roce 1872 vyšla básnická sbírka *Hrozný rok (L'Année terrible)*, roku 1874 významný historický román *Devadesát tři (Quatrevingt-treize)*. V roce 1877 Hugo publikoval něžnou básnickou sbírku *Umění být dědečkem (L'Art d'être grand-père)*, v roce 1880 rozsáhlou báseň *Osel (L'âne)*, o rok později sbírku *Čtvero proudů ducha (Les Quatre Vents de l'Esprit)*.

Posmrtně byly vydány ještě dvě kosmologické poémy *Konec Satanův (La Fin de Satan, 1886)* a *Bůh (Dieu, 1891)*, sbírky veršů *Celá lyra (Toute la lyre 1888)*, *Neblahá léta (Les Années funestes, 1898)*, *Poslední kytice (Dernière gerbe, 1902)*, poznámky *Viděné věci (Choses vues, 1887)* a cestopisy *Alpy a Pyreneje (Alpes et Pyrénées, 1890)* a *Francie a Belgie (France et Belgique, 1892)* (srov. tamtéž).

5.1 Vrchlického časopisecké a knižní překlady básní Victora Huga

Vrchlický se tvorbou Victora Huga aktivně zabýval téměř třicet let a za tu dobu přeložil více než 250 Hugových básní. První básnické překlady se objevily v *Lumíru* v roce 1873, od roku 1886 je nechával otiskovat i v dalších periodikách (*Hlas národa, Květy, Světozor, Podřipan, Právo lidu, Zvon*).

První Vrchlického publikovanou knihou byl výbor *Básně Viktora Huga (1874)*. Tato

LAGARDE, MICARDE 2008: 154).

⁵⁴ Konečná rozšířená a přepracovaná třetí verze vyšla roku 1883 (srov. ŠRÁMEK 2012: 152).

antologie je tvořena výběrem ze sedmi Hugových sbírek (*Ody, Zpěvy východu, Podzimní listí, Záře a stíny, Zpěvy soumraku, Zpěvy z ulic a lesů* a *Kontemplace*); překladatel se pokusil podat systematický a co možná nejúplnější obraz Hugovy lyriky.

V předmluvě Vrchlický nešetřil chválou ani obdivem: „*Každá myšlénka dojde u V. Huga skvělého vyjádření. [...] Chladného rozpočtu reflektivní lyriky německé v ní není, i jemné prostoty a přítulnosti národní poesie slovanské tu naprosto postrádáme. Zde jest skoro vše nádherné, veliké, oslňující. Nadšení, byť se i někdy v roucho poetické frase halilo, slaví zde největší své vítězství*“ (VRCHLICKÝ 1874: 8–9). Za ústřední myšlenku všech uvedených Hugových sbírek označuje překladatel lidskost, kult lidského ducha, oslavu lidstva (srov. tamtéž: 9). Vrchlický nazval Huga básníkem moderní reflexe a upozornil na jeho angažovanost v dobových otázkách týkajících se filosofie, politiky i sociálních podmínek. Hugo podle něj „*básnil ze srdce svého století*“ (tamtéž: 11), dovedl reagovat na soudobé problémy a hodnotit je: „*Světlo lidskosti plane nad celým jeho, byť i nejčastěji skepticky naladěným názorem světa. Shovívavost s vadami a křehkostí člověka, hněv a nenávisť k tyranům, boj za svobodu na poli myšlénky i činu, a ona zbožnost, která se snaží uvést vesmír v harmonii s vším lidským snažením a konáním i život přírody s životem jednotlivce, udávají asi stanovisko jeho na poli tomto. Snahu vše reformovati i ráz věštecký nesou všechny jeho básně druhu tohoto*“ (tamtéž).

Vrchlický ocenil Hugův přínos pro emancipaci francouzského verše od klasicismu: „*Jisto jest, že Hugo osvobodil verš z pout akademických pravidel, utvořil sloky nové a vrátil básnickému slovu jeho pravý a plný význam. Sám praví v ‚Contemplacích‘: ‚Já posadil na hlavu starých slovníků červenou čapku revoluce, já prohlásil slova za sobě rovná, svobodná a dospělá‘. Ne jen ‚napudrované a pěkně učesané myšlénky akademie‘, ale i ‚myšlénky lidu v škorních a s nohama bosýma‘ mají právo do svatyně poesie*“ (tamtéž: 14). Formu Hugových veršů Vrchlický ohodnotil následovně: „*V. Hugo upravil rovnováhu alexandrinu volnou cesurou, rozdělil jej na pestré sloky, čímž nabyl tento netušené křepkosti, významnosti a síly. V rýmování jest Hugo mistr nedostižný – proto v ohledu formálním jsou mnohé z básní jeho až nepřeložitelný*“ (tamtéž). Tvar originálu je pro Vrchlického jakožto překladatele nedotknutelný, přesto upozornil na úpravy, jež provedl: „*Některé změny alexandrinu každý znatel franc. poesie lehko omluví, stalyť se hlavně tam, kde stálým proudem rozvolněný alexandrin by českému uchu snadno nesnesitelným státi se mohl*“ (tamtéž: 15).

Česká literární kritika přijala tuto sbírku překladů příznivě. Hálkův posudek Vrchlického překladatelské činnosti byl vlídný: „*Co se českého překladu týče, podal jej Jaroslav Vrchlický se vzácnou láskou a svědomitostí, i povedlo se mu český verš akomodovati francouzskému v také uhlazenosti, že překladateli sloužiti musí ke cti*“ (HÁLEK 1874: 1). Samotnou Hugovu poezii ale Hálek označil za povrchní, jeho verše podle recenzenta nedojmou, ale nelze popřít, že oslní (srov. tamtéž).

Nové ukázky Hugovy tvorby přinesla Poesie francouzská nové doby (1877). Jednalo se o 10 zcela nových básnických překladů, čtyři další byly publikovány již dříve. Ohlasy na tyto i další převody byly rovněž příznivé, např. Dunovského kritika v Květech: „*Úkazem zvláště potěšitelným jsou Vrchlického překlady Huga, Leopardiho a výbor z moderní poesie básníků francouzských. Vrchlický je zjev fenomenální. Jazyk jeho jest vybroušen do krásy u nás nevidané. Přesnost výrazu, nové a plné rýmy, lahoda a elegance slohu jsou jeho zvláštní předností vedle přebohaté fantasmie. Pilnost je ve všem nepopíratelná, ale žádné místo neprozrazuje namáhání a pracnost. Jsou-li výtky jakés, týkají se pouze maličkostí*“ (DUNOVSKÝ 1879: 250), nebo Sobotkovo hodnocení v Osvětě: „*Že překlady jsou v každém ohledu výtečné, rozumí se samo sebou; dokázalť Vrchlický jednak původními svými básněmi, jednak dřívějšími překlady z V. Huga a G. Leopardiho, že jest mistrem formy, že má výraz v úplné moci a umí odívati myšlenky v takové roucho, které jim nejlépe sluší a k nim co nejtěsněji přiléhá. Jeho verše jsou jako z litiny, jeho rýmy plné, nové, samý libozvuk, jazyk přitom správný a mluva ušlechtilá, úchvatná*“ (SOBOTKA 1877: 165).

Další antologie překladů věnovaná výhradě Hugově poezii vyšla v roce 1882. Výbor nesoucí název *Viktora Huga nové básně* obsahoval celkem 77 básní, z nichž 56 tu bylo uveřejněno poprvé. Ostatní čísla - podobně jako v předchozí monografii zaměřené na Huga - jsou výběrem z více sbírek (*Vnitřní hlasy, Podzimní listí, Čtyři větry ducha a Kontemplace*). Vrchlický v předmluvě projevil skepsi vůči zájmu českého publika o Hugovu poezii: „*Omezují se na malé ukázky, tak též i z jiných sbírek, maje za to, že na své síly v době netečné k poesii vykonal jsem dost, překládaje z vlastního popudu bez naděje, že práce má potká se – alespoň s možností uveřejnění*“ (VRCHLICKÝ 1882: 6). Tak jako u předchozích Vrchlického překladů Hugovy tvorby i v tomto případě kritika reagovala nadšeně, např. Schulz v Osvětě: „*Teprve Vrchlický uvedl k nám Nestora literatury francouzské v pravé jeho podobě a velikosti, netoliko výběrem ale i znamenitě zdařilým překladem jeho básní lyrických. [...] Vrchlický vybral z ohromného bohatství*

poesie Hugovy, co básníka hlavně charakterisuje, a překládá ve formě tak mistrné, v jaké píše své originály“ (SCHULZ 1882: 931). Rovněž Mokřý ohodnotil Vrchlického práci kladně: „*O překládě Vrchlického šířiti se netřeba, byloť umění jeho ve směru tom již přechoasto oceněno a také tentokráte osvědčilo se co nejskvěleji na nesnadných básnických formách Hugových*“ (MOKRÝ 1882: 1).

Následující antologie *Moderní básníci francouzští* (1893) přinesla dalších 24 básnických překladů, z toho 15 bylo publikováno poprvé právě v tomto výboru. V rozsáhlé předmluvě Vrchlický věnoval Hugovi značnou pozornost, ačkoli předeslal, že o něm psal více ve *Studiích a podobiznách* (1892). Vrchlického obdiv k Hugovi zůstal nezměněn: „*Je to přímo báječná všestrannost Hugova, tak že základní tony celé legie poetů lze nalézt u něho, místy jen jen naznačené, jinými podrobněji pak provedené, že jiným nezbylo než nevděčné paběrkování. On právě objímal všecko a vyslovil skoro všecko. [...] Hugo vedle největšího vzletu ódy a hymny byl stejně schopen cukrování hrdliček jako unylé koketerie a byl by mohl, kdyby byl chtěl, býti rovněž nejpopulárnějším básníkem pouličním*“ (VRCHLICKÝ 1893: 11). Vrchlický nebyl smířený se skutečností, že dobová kritika Hugovu tvorbu odmítala, ačkoli se mnozí dle Vrchlického slov od Huga učili; proto jej obhajoval: „*Vytýkán mu byl abusus metafory i antithese – budiž, ale nelze totéž vytýkati a k tomu ještě s přidavkem nejasnosti a nesrozumitelnosti básnickým školám nejmladším? Vytýkán mu jeho deistický optimismus, který prý zavinil prázdnotu a chudobu myšlenkové stránky jeho skladeb – ale ptám se, jest moderní pessimismus v stálé své negaci mnohostrannější a plodnější? Nic platno, on zůstane »velkým otcem« nové poesie francouzské a těch, kdo vedle něho mají práva mluvit bez něho, by bylo velmi málo na celém Parnasse francouzském*“ (tamtéž: 13).

Roku 1895 vydal Vrchlický antologii *Z cizích Parnassů*, v níž byly otištěny tři překlady Hugových básní, z nichž jedna byla zcela nová. K poslední z nich, již nadepsal Zvon, Vrchlický doplnil: „*Nejen že symbolicky ukazuje a znázorňuje celou poesii velkého mistra, již i Scherr⁵⁵ připodobnil »harmonii dobře sladěných zvonů«, jest celým velkým lyrickým dechem, mocí obrazů a hloubkou myšlenky mezi těmi, které se jmenovati budou vždy, když se vytýkati budou největší vrcholy lyrické poesie vůbec*“ (VRCHLICKÝ 1895: 6).

Posledním knižním titulem zaměřeným na Hugovu tvorbu byly *Nové překlady*

Victora Huga (1901). Tento výbor čítá 89 básní, z nichž 49 se objevilo poprvé právě v něm. Vrchlický sestavil ukázky ze 12 Hugových sbírek (*Ódy a balady, Zpěvy východu, Zpěvy soumraku, Záře a stíny, Podzimní listí, Tresty, Legenda věků, Děsný rok, Celá lyra, Čtyři větry ducha, Umění být dědečkem a Kontemplace*). Reakce kritiky na tuto sbírku se různily. Kupříkladu Sekanina byl s Vrchlického převedením spokojen: „*Na překladech znáti je lásku, s jakouž Vrchlický vždy k Hugovi znova a znova se vracel; jsou to namnoze více než kopie zdařilé předloh, leckterý kus vervou svého výrazu působí úplným dojmem originálu, jevě nejvýmluvnější kongenialitu překladatelovu s původním básníkem*“ (SEKANINA 1901: 334). Zato Karáskovo hodnocení bylo o poznání rezervovanější: „*Mohl bych sice tuto knihu p. Vrchlického odkomplimentovati poukazem, že Victor Hugo jest ještě z těch autorů, jimž překládací metoda p. Vrchlického nejméně jest na ujmu, ale byl jsem tak neopatrný a srovnával jsem několik básní s originálem a zdá se mi, že p. Vrchlický Victora Huga i tam, kde tento jest prostým, učinil krouceným a násilným*“ (KARÁSEK 1901: 254).

5.2 Vrchlického časopisecké studie o Victoru Hugovi

Vykladačský zájem o Huga zjevně souvisel s Vrchlického působením v úřadu univerzitního profesora pro světovou literaturu na pražské filozofické fakultě (od roku 1883), kde se od něj publikace podobného typu jednoznačně očekávaly.

V letech 1877–1902 Vrchlický publikoval o Hugovi a jeho tvorbě 34 časopiseckých studií.⁵⁶ Podobně jako první Vrchlického překlady z Hugovy poezie vycházely i studie nejprve výhradně v *Lumíru*. Teprve od roku 1881 se začaly objevovat i v jiných periodikách. V *Pokroku* to byly dva příspěvky v roce 1881, v *Národních listech* roku 1882 vycházela série studií později vydaných knižně pod názvem *Básnické profily francouzské* (1887); mezi nimi roku 1882 vyšel i portrét Hugův. Při příležitosti Hugova úmrtí v roce 1885 vyšlo opět v *Lumíru* 12 rozsáhlých Vrchlického analýz Hugova díla, v nichž Vrchlický důkladně popsal veškerou Hugovu lyrickou tvorbu. Další článek se objevil v témže roce v časopise *Zlatá Praha*. Na všechna posmrtně vydávaná Hugova díla reagoval Vrchlický výhradně v *Hlasu národa*. *Podřipan* roku 1886 otiskl Vrchlického přednášku o Hugově životě a významu. Vrchlický prostřednictvím studie v *Hlasu národa* v roce 1890 reagoval i na právě vydaný spis Edouarda Raoux *La*

⁵⁵ Johannes Scherr (1817–1886), německý literární kritik.

⁵⁶ Data jsme získali z retrospektivní bibliografie ÚČL AV ČR, v.v.i.

*Religion de l'Immortalité personnelle*⁵⁷, v němž se Raoux pokusil vytvořit nový nábožensko-filozofický systém na základě Hugových výroků o nesmrtelnosti. Roku 1902 byla vydána jedna hugovská studie ve *Zvonu*. Posledním Vrchlického příspěvkem Hugovi byl fejeton o Hugově lyrismu v *Národních listech*. V součtu je to tedy 16 studií v *Lumíru*, sedm v *Pokroku* a rovněž *Hlasu národa*, dvě v *Národních listech* a po jedné ve *Zlaté Praze* a *Podřipanu*.

Vrchlického časopisecké studie o Hugovi se svým obsahem zpravidla nijak výrazně neliší od výše uvedených předmluv básnických antologií a knižně publikovaných pojednání, texty v periodikách jsou ovšem o mnoho podrobnější, podávají informace např. o kvalitě papíru a tisku Hugových knih a honorářích, jež za ně Hugo dostal, či zprostředkovává překlady předmluv Hugových sbírek (srov. VRCHLICKÝ 1885: 257-258).

Pozoruhodné je, že Vrchlický na francouzské knižní novinky z Hugovy dílny vždy reagoval téměř bezprostředně po jejich vydání ve Francii. Tak je tomu např. v případě sbírky *Umění být dědečkem* (*L'Art d'être grand-père*, 1877), na niž Vrchlický v témže roce upozornil v *Lumíru*: „*Tato kniha jest dojemná, učí v dětech milovat lidstvo. A Viktor Hugo umí mluvit o dětech a s dětmi. [...] Jsou tu básně, před nimiž stojíme jako před zázraky. Nových obrazů a obrátů, nových forem básnických otvírá se tu celý svět*“ (VRCHLICKÝ 1877: 256). Podobně aktuální je i reakce na vydání sbírky *Čtyři větry ducha* (1881). Vrchlický tuto sbírku označil za velkolepou a monumentální, protože v ní Hugo dovedl spojit čtyři básnické sbírky jedinou myšlenkou postihující život, hněv, jásot a pláč (srov. VRCHLICKÝ 1881: 288).

Zajímavé je Vrchlického pojednání o Hugově básnickém vývoji, které přinesl *Lumír* v roce 1881. Vrchlický v něm upozornil, že Hugova tvorba přesáhla romantismus⁵⁸: „*Říká se Hugo a romantismus. Bez romantiky si většina lidí nedovede představití Huga a pojmutí to jest, ne-li falešné, alespoň jednostranné. Ale tak bývá, lesk velkých hvězd dopadá k nám často po dlouhých letech, ale kde jsou zatím ty hvězdy! Romantismus let třicátých byl jen začátek východu slunečního. Kdyby se říkalo Viktor Hugo a humanita,*

⁵⁷ *La religion de l'immortalité personnelle d'après Victor Hugo: oraisons funèbres, paroles d'un croyant, astronomie*. Edité par Edouard Raoux, Paris: 1890.

⁵⁸ V jiné studii Vrchlický Huga prohlásil za vynálezce naturalismu. Hugo v předmluvě ke třetímu vydání *Ód a balad* (1826), že básník má za vzor jediné přírodu a za vůdce pouze pravdu. K tomu Vrchlický dodal: „*Poslední věta zvlášť jest in nuce celé evangelium naturalistů, vidíme, když se odhledneme trochu na zad, že Viktor Hugo vynalezl naturalismus již r. 1829*“ (VRCHLICKÝ 1885: 258).

bylo by to pravdivější, obsáhlejší i všestrannější“ (VRCHLICKÝ 1881: 111). Vrchlický rovněž vyjádřil pobouření nad nezájmem českého publika o Hugovu tvorbu a odmítání cizích vlivů: *„Z hlouposti a z předsudků zakrývá si u nás většina obecnstva obličej před tímto sluncem. [...] „Romantika a výstřednost“, jsou ty kameny, jimiž se u nás hází po tomto obru. A pak on je Francouz, to jest cizák. A u nás pryč s cizinou! To jest heslo doby a proto nemůže být, neřku oceněn, ani překládán Viktor Hugo“* (tamtéž: 111–112).

V další studii Vrchlický ocenil Hugovu lyriku: *„Vidíme, že v povaze Viktora Huga živel lyrický daleko převládá nad epický, a pak že celá individualita jeho básnická více hovoří širokému proudu lyrické kontempace a digressivního horování než úsečností a stručností, jakou vyžaduje po výtce forma epická vůbec, balladní zvlášť“* (VRCHLICKÝ 1881: 249). Hugova lyrická rozjímání přirovnal Vrchlický k *„velikým řekám americkým, [jež] valíce se se stejnou hloubkou a klidností vpřed, unavujíce na první pohled čtenáře povrchního, za to však bohatstvím detailů formových a jemností odstínů myšlenkových odměňujíce toho, kdo častějším studiem učiní z nich své moderní evangelium“* (tamtéž).

5.2.1 Tvar Hugových básní ve Vrchlického studiích

Vrchlický ve svých studiích často psal o formě Hugových veršů, k jejich popisu však užíval zejména obrazná vyjádření, za nimiž není snadné hledat konkrétní tvar Hugových básní: *„hudba verše podporována neobyčejně zvučnými a novými rýmy působí, jako bychom šli dlouho procházkou slavně šumícím hvozdem nebo břehem mořským. Jsou to dlouhodeché básně, ale přece neunavují, v tomť je tajemství mistrovo, vždy nové a nové obrazy hrnou se, duch neustává pracovati sebou, je nucen mysliti a nevěda sám již chycen jest perutí velké poesie, a kdyby i přesvědčen nebyl lahodící tou retorikou, jest jí přemluven a očarován tak, že poddá se milerád vábnému tomuto kouzlu“* (tamtéž: 250). Verše ze sbírky *Zpěvy východu* Vrchlický charakterizoval následovně: *„Verš zde zvoní a buší, zpívá a duní, sloky rozvinují se jedna po druhé jako nekonečný pestře vzorkovaný koberec perský. [Jsou to] pravé vzory lyriky popisné. Co Vereščagin⁵⁹ mnohem později štětcem vybásnil, to v této poesii pochmurné a grandiosní jest dosaženo malebným slovem, šťastným skupením rýmu, širokým proudem rhetorického verše“* (VRCHLICKÝ 1885: 274). Formální virtuozitu sbírky *Písně z ulic a lesů* vykreslil

⁵⁹ Vasilij Vasiljevič Vereščagin (1842-1904), ruský válečný malíř.

Vrchlický prostřednictvím obrazu: „*Rýmy tančí na provaze rytmu odvážný, ano místy zběsilý tanec, slova vrážejí do sebe jako padající rakety a rozstříkují se v nové a nové světelné efekty. Někdy je to krkolomné. Časem zní v tom démantové zvonky nejčistší poesie a časem jen skleněné střípky, jimiž Carmen místo kastanět provází svůj šílený rej*“ (VRCHLICKÝ 1885: 393). Nejasná místa Hugovy poezie Vrchlický popisoval metaforou: „*obdivujeme se té virtuosnosti verše a slova, ale vše je to před námi jak srázná strž a propast plná dýmu a kouře*“ (VRCHLICKÝ 1885: 359).

Pozoruhodná je Vrchlického charakteristika Hugovy skladby *Osel*⁶⁰ (1880). Právě kvůli formálnímu provedení této básně Vrchlický odmítl dát za pravdu francouzské kritice, jež *Osla* nepřijala a prohlásila jej za úpadek poezie (srov. VRCHLICKÝ 1885: 427). Vrchlický uznal, že tato báseň není přístupná pro každého čtenáře, ale imponuje svou virtuositou: „*Co je vskutku podivuhodným na této básni, která místy délkami unavuje, toť její provedení. Sloh její nese délky její. Jazyk, jakoby prošel novým řesetem, jest vybraný, koncisní, nad míru sytý a obrazný, pln zvuků a ruchu. Bizzarnost a náklonnost ku karikatuře i ve skupeninách slov převládá, hýkání osla zní v souzvuk sfér a vše to pojí se v podivnou směs, která novotou svou ohlušuje a na rytiny starých mistrů silně připomíná*“ (srov. tamtéž).

Zvláštní zálibu měl Vrchlický v přirovnávání Hugovy poezie k tepanému kovu: „*Jsou tu místa brilliantní rhetoriky, verše kované z bronzu zlatými kladivý*“ (VRCHLICKÝ 1885: 299). Podobné srovnání nalezneme i ve studii týkající se *Legendy věků*: „*musíme se v úctě pokloniti před virtuosní maestrií formy, s jakou zde se shledáváme. Toť bronz nejčistší, toť řeč nová, kde každý verš je tep orlich perutí, hrom kladiv kyklopických*“ (VRCHLICKÝ 1885: 274).

5.2.2 Kritika a kritici

Pokud se Vrchlický ve studiích uchyloval ke kritice, většinou parafrázoval slova jiných hodnotitelů. Jeho vlastní posudky byly vždy uhlazené a zjemněné kupříkladu následující chválou: „*Někteří vyčítali přílišnost obrazů, nádheru přímo asiatskou, již ne dosti hodnou vždy zdála se jim býti myšlénka dost obyčejná nebo ne právě nevšední. Nám zdá se opak, nikdy nepropracoval se Hugo k také jednoduchosti výrazu jako*

⁶⁰ „*V ‚Oslu‘ sáhl básník smělou rukou v parabolu, místy bizarní, kuriosní, místy něhou a silou uchvacující, celkem lehce satiricky zabarevou. Tento ‚Osel‘ Hugův snědl všecku učenost světa a přece zůstal oslem*“ (VRCHLICKÝ 1885: 427).

v těchto *poesiích*⁶¹ - střízlivý ovšem nikdy nebyl a nebude, jeho poesie jest jedno opojení, ať elegické ať hymnické, a že plýtvá obrazy jako nabab indický perlami a drahokamy, ukazuje, jak stále svěží a nevyčerpatelný jest zdroj ducha jeho, jež nevyčerpaly ani trpké zkušenosti, ani rány osudu, ani stáří“ (tamtéž). Vrchlického kritické poznámky směřovaly nejčastěji k určité nesoudržnosti Hugových sbírek: „I Hugovi by se mohlo vytýkati, že lyrika jeho nemá jednotného rázu, že někdy jásá, po druhé zoufá, jednou se raduje, a po druhé kvílí – ale není takovým též život sám? [...] A příroda sama není obrazem stálé změny, vždy jiná ve svých náladách? Jak úzkoprse pak a malicherné jest vytýkati básníkovi, že jest eklektikem! Ovšem je takovým, jakým jej udělal život, a jistě vždy lepším, než jakým by jej udělala kritika“ (VRCHLICKÝ 1885: 326).

Nepatrně výraznější jsou Vrchlického výtky týkající se řazení básní ve skladbě *Legenda věků*: „Snad kdyby se byl básník odhodlal k novému seřazení trojí této serie velkých zpěvů – nemyslíme ani chronologickému, nýbrž spíše logickému dle základních idejí, mohl by spíš aspirovati ne-li ještě na epos, aspoň na kyklickou epickou skladbu rozměrů kolossálních, nikým posud nedostižených. Ale takto, jak tři díly ‚Legendy věků‘ před sebou máme, nelze je dobře považovati za celek“ (VRCHLICKÝ 1885: 359). Ale i v tomto případě hned Hugovo dílo hájí: „Za to ale vezměte každou báseň jednotlivou! Jaké to mistrovské dílo v celku svém i v detailech, jaká poesie silná, sytá, plná, grandiosní!“ (tamtéž). Poslední díl *Legendy věků* Vrchlický označil za nejslabší: „Digresse na digressi a často opakování myšlének starších a jinde s větší silou vyslovených ukazují, že kmet kladl poslední kameny třesoucí se rukou na velkou budovu své epeje. Není tu více pevného plánu, básně jsou za sebou bez logické nutnosti, rázem svým podobny spíše slabším filosofujícím čísům z ‚Contemplac‘ než silným stránkám obou prvních legend. [...] Jednotlivostí vzácných krás je dost – celek unavuje“ (VRCHLICKÝ 1885: 375).

Vrchlický důsledně bránil Huga proti francouzské kritice zvláště proto, že nejpříkřejší odsudky přicházely od nejmladší básnické generace: „Soud rozličný v celku i v částech tu mistři stáří i talentem Hugovi aspoň přibližně sourodí⁶² jej vyslovují šetrně, úctyplně, hymnicky, tam sotva škole odrostlí hoši brousí pod prapory nového evangelia literárního své první šípy na pancíři takového obra!“ (VRCHLICKÝ 1885:

⁶¹ Jsou míněny sbírky *Vnitřní hlasy*, *Kontemplanace* a *Čtyři větry ducha* (srov. VRCHLICKÝ 1881: 249).

⁶² Např. „[Théofil Gautier], jenž říkal, že by ani sám ve sklepe při shasnuté svíče tiše k sobě se

249). Vrchlického výpady proti literární kritice byly velmi nevybíravé: „*Po jakých cestách jde, co se kritikou nazývá, a že jsou lidé, jenž mohou ještě čísti takové věci – a nejen čísti, ale tomu i věřit, v to přísahat, toť věru víc než rozum chápe. Na štěstí pěji básníci dál přes blbost a zlomyslnost. Na štěstí časopisy mají život jepic a velké knihy život člověčenstva*“⁶³ (VRCHLICKÝ 1885: 300). Jinou kousavou poznámku uvedl Vrchlický na adresu Jacquese Chaudes-Aigues⁶⁴: „*A jak se ironicky usmějete, když v knize vydané roku 1841 od nějakého pana Chaudes-Aigues s názvem „Moderní spisovatelé francouzští*“⁶⁵ (pravá to rarita dnes) čtete blahosklonnou větu: „Pan Viktor Hugo učinil pokrok, odložil-li ještě i ostatní své nezpůsoby, bude se moci s ním kritika zabývati seriosně!“ (VRCHLICKÝ 1885: 316).

5.2.3 Paralely

Pro přiblížení a vyzdvižení Hugovy tvorby se Vrchlický snažil vyhledávat různé analogie, např. srovnal s Hugovým dílem tvorbu Schillerovou: „*Jak malicherně šosácké jsou Schillerovy obrazy ze života v skákavých rytmech proti této symfonii*“⁶⁶, která se valí jedním tokem jako bouř, jak příval, jak vichřice zvuků, jak moře! Jaká to duchaplná paralela mezi duší lidskou a zvonem, jaká to všestrannost v přirovnání i nejmenších detailů. V této velkolepé básni vsutku jest poesie Hugova celou stupnicí dobře sladěných zvonů“ (VRCHLICKÝ 1885: 300). Vrchlický nazval verše předního německého klasika a světově uznávaného autora „malicherně šosáckými“ a jeho rytmy „skákavými“ nejen proto, aby podtrhl Hugovy kvality. Ve Vrchlického slovech zřejmě zní i podtón přesunu akcentů z německé na francouzskou kulturu.

Zajímavé je rovněž Vrchlického srovnání Huga s Hálkem. Podobnost viděl mezi Hálkovou sbírkou *Z přírody* (1872) a Hugovými *Písněmi z ulic a lesů* (1865). Vrchlický považoval známý Hálkův obraz s břízou⁶⁷ za ryze hugovský, naopak Hugova báseň *Kostel* by mohla být včleněna do Hálkova cyklu *Z přírody* (srov. VRCHLICKÝ 1885: 394). Shodu mezi těmito básníky popsal Vrchlický následovně: „*V metaforách plných*

neodvážil říci, že jediný verš Viktora Huga je slabý“ (VRCHLICKÝ 1885: 249).

⁶³ Vrchlický tímto narážel na spor mezi Hugem a Françoisem Bulozem (1803-1877). Buloz byl zakladatelem měsíčníku *Revue des deux Mondes*, v níž Hugo odmítl publikovat a byl za to kritizován. Vrchlický si neušetřil jízlivou poznámku: „*Mohli by se i u nás vyprávět podobné analogie, změňte jen Bulozu, Huga a Revui obou světů s jmény, jež znáte všichni*“ (VRCHLICKÝ 1885: 300).

⁶⁴ Jacques-Germain Chaudes-Aigues (1814-1847).

⁶⁵ *Les écrivains modernes de la France*, Paris C. Gosselin, 1841.

⁶⁶ Je míněna Hugova *Píseň o zvonu* (srov. VRCHLICKÝ 1885: 300).

⁶⁷ *Vyběhla bříza běličká / jak ze stáda ta kozička, / vyběhla z lesa na pokraj, / že prý už táhne jara báj.*

naivnosti a humoru jsou si oba básníci někdy víc blízcí, než byste řekli na první pohled. Intimní život přírody žijí oba spolu, náš básník ještě skoro vřejeji, hlouběji, Hugo brillantněji a detailovaněji ho líčí a vyslovuje. Jedno dělí tak velice jich přírodní Musu a to je to, že Hugo ani v idylle nezapomněl na všecku práci minulosti, na celou přítěž civilisace, kdežto Hálek zhoštěn všeho oddává se jen čistému prožitku přírodního života. Hugo tíhne vždy k odě, Hálek vždy k písni. Ovšem je to rozdíl základní. U Hála byla tato poesie přírody životním cílem – u Huga jen stanicí, kde oddechnouti si měl od závratných letů dějinami, mythem a prostorem“ (tamtéž).

Další paralelu našel Vrchlický v tvorbě Huga a Sládka. V básni *Nanebevstoupení lidstva*, jež uzavírá sbírku *Písně ulic a lesů* (1865) Hugo popsal básníka jakožto boháče sedícího u kvasu života; básníka jako pána přírody čerpajícího krásu ze všeho (srov. tamtéž). Sládek ve sbírce *Ze života* (1884), konkrétně v básni *Básník a svět* používá takřka stejná slova: *A boháč, věřte, básník jest, / a třeba jste se smáli: / je bohatší než země král, - když srdce schází králi! // On pokladů má v srdci svém, / jak v kouzelném kdes hradu, / že nenašli jich v Indii, / ba ani v Eldoradu* (SLÁDEK 1884: 105). Vrchlický k tomu dodal: „*jest věru zajímavo stopovat, jak oba básníci nevědouce jeden o druhém šli často vedle sebe, jak obrazy k vytváření idey své si takořka podávali, Hugo v konturách rozsáhlejších, s větším detailem přírodní malby, Sládek těsněji s větším přihlížením k poměru, v jakém jest básník k životu*“ (VRCHLICKÝ 1885: 394).

5.3 Hugův vliv na Vrchlického v Šaldových studiích

V dobovém kontextu měl Šaldův hlas ambici autoritativní hodnoty. V některých studiích se zaměřil na Vrchlického vztah k Hugovi. Podle Šaldy měl Victor Hugo na Vrchlického tvorbu zásadní vliv: „*Jest možno dokázati, že V. Hugo proměnil příležitostného improvisátora subjektivních nálad, jímž byl Jaroslav Vrchlický před svým pobytem italským⁶⁸, v uvědomělého umělce určitého mohutného plánu i určité metody, v umělce univerzálně cyklického, jehož cílem bylo odtud obejmouti celé lidství v jeho zápasech o zlidštění světa, společnosti i náboženství*“ (ŠALDA 1957: 70). Hugo vtiskl Vrchlickému představu básníka jako myslitele, proroka, vůdce národů, mstitelů křivd a soudce své doby; básníkovým úkolem je připravovat lepší dny (srov. tamtéž). Pod Hugovým vlivem Vrchlický napsal první kritické verše zaměřené „*proti*

(HÁLEK 1878: 253).

⁶⁸ Léta 1875–1876 Vrchlický strávil jako šlechtický vychovatel na severu Itálie, konkrétně v Maranu

nechápaným vrstevníkům, zlovolným kritikům, malicherné tupé době [...] a píše je týmž divoce výmluvným stylem antithetickým jako Victor Hugo“ (tamtéž: 71).⁶⁹

Za kladnou stopu Hugova působení na Vrchlického původní tvorbu Šalda označil hugovsko-symbolické pojetí genia jako exponenta člověkožství, které se později smísilo s působením Vignyho, podle něž byla osudným údělem genia osamocenosť v životě a lásce (srov. tamtéž: 72). Témata jako víra v pokrok, možnost smířit a odčinit zlo, bratrství všeho živého a Boha, která jsou přítomna zvláště v Hugových sbírkách *Konec Satanův* a *Bůh*, dokládají dle Šaldy, že Vrchlický po italské krizi našel svou básnickou víru, myslitelskou ideologii a uměleckou metodu ve francouzském romantickém humanismu a jeho čelním představiteli – Hugovi; odtud pramení optimismus *Ducha a světa* či *Sfingy* (srov. tamtéž).

Jedním z častých témat je usmíření zla s dobrem. Vrchlický po vzoru Huga, Vignyho či Lisla užívá satanské symboly⁷⁰, vliv má i Hugova materialisticko-panteistická filosofie⁷¹ a v pozdním období jeho tvorby i sociálně revoluční optimismus⁷² (srov. tamtéž: 74 – 76). Vrchlický se od Huga rovněž naučil užívat „*širokodechou protikladnou rétoriku básnickou, která methodicky sdružuje představy nejvzdálenější a utkává tak transformisticky spříznění mezi místy i časy nejodlehlejšími*“ (tamtéž: 77), což obnáší nekonečné výčty legendárních a historických jmen a vytváření asociací mezi nimi, jako je tomu například v *Symfoniích*, ve výstavbě básní sb. *Duch a svět*, dále ve *Smíru Tantalově*, v *Dojmech a rozmarech* a jinde (srov. tamtéž).

5.4 Výběr básní Viktora Huga k analýze

K rozboru jsme vybrali sedm Hugových básní, které pocházejí z pěti různých sbírek, abychom mohli sledovat jeho tvorbu v co největší šíři. Vrchlického překlady těchto básní pocházejí ze všech tří antologií zaměřených na Hugovo dílo, jež Vrchlický publikoval, abychom mohli sledovat případný vývoj jeho překladatelské metody.

u Vignoly na zámku Montecuccolho-Laderchiho (srov. PRAŽÁK 1955: 87).

⁶⁹ Tento Hugův vliv je zřejmý zvláště v cyklu *Pod štítem* ze sb. *Sfinx* (1883); cyklus zahrnuje sedm básní, které jsou dle Šaldy typicky hugonovské inspirace (srov. ŠALDA 1957: 71).

⁷⁰ Sb. *Duch a svět* – b. *Na prahu ráje*; b. *Pád Satana*, zde je popření zla podle Hugova vzoru pojato sociálně; b. *Povzlet Luciferův* je inspirována sociální vzpourou Baudelairovou a nábožensko-vědeckou vzpourou L. de Lisla (srov. ŠALDA 1957: 73).

⁷¹ Zvláště kult Satyra a Pana (b. *Zpěv Satyra* a b. *Pan* v *Duchu a světu*, podobné motivy ve sb. *Dojmy a rozmary* a ve sb. *Poutí k Eldorádu*; ve sb. *Perspektivy* b. *Probouzení Pana*, v němž jde o zničení křesťansko asketického středověku obrozenou antikou a jejím naturalismem. (srov. ŠALDA 1957: 73–75).

⁷² Sb. *Symfonie* – b. *Deník askety* – lékem na metafyzické utrpení je rada práce (srov. ŠALDA 1957:

Z první antologie *Básně Victora Huga* (1874) pocházejí tři básně: *Nápis na hrob dítěte na břehu mořském* (*Écrit sur le tombeau d'un petit enfant au bord de la mer*) ze sb. *Paprsky a stíny* (*Les Rayons et les Ombres*, 1840); dále básně *Poslání k...* (*La pauvre fleur disait au papillon céleste*) a *Ó nikdy neklňte* (*Oh! N'insultez jamais une femme qui tombe*), obě ze sb. *Zpěvy soumraku* (*Les Chants du crépuscule*, 1835). Ze druhé Vrchlického antologie *Victora Huga Nové básně* (1882) pocházejí dvě básně ze sb. *Podzimní listí* (*Les Feuilles d'automne*, 1831), a to následující: *Když kniha, ve které...* (*Quand le livre où s'endort chaque soir ma pensée*) a báseň *Ó velká je to věc* (*C'est une grande chose et que tout homme envie*). Poslední ukázkou z této Vrchlického antologie je báseň *Slunéčko* (*La Coccinelle*) ze sb. *Kontemplace* (*Les Contemplations*, 1856). Sedmá analyzovaná báseň se jmenuje *Krásné ženy* (*Jolies femmes*), patří do Hugovy sb. *Čtyři větry ducha* (*Les Quatre Vents d'esprit*) a Vrchlický její překlad vydal v poslední hugovské antologii *Nové překlady Victora Huga* (1901). Všechny básně budou v plném rozsahu originálu i překladu obsaženy v příloze.

5.5 Rytmická schémata a typy verše

Pět ze sedmi analyzovaných básní jsou v originálním znění psány pravidelným alexandrinem s výraznou středovou cézurou. Dvě z nich (*Ó velká je to věc* a *Když kniha, ve které*) Vrchlický převedl alexandrinem⁷³, báseň *Nápis na hrob dítěte na břehu mořském* třináctislabičným veršem a básně *Krásné ženy* a *Ó nikdy neklňte* veršem jedenáctislabičným. Báseň *Slunéčko* je ve francouzštině realizována sedmislabičným veršem, Vrchlický v překladu střídá šestislabičný verš s oktosylaby. Rytmicky nejzajímavější je báseň *Poslání k...* Hugo v ní střídá alexandrin s třislabičným veršem, ve Vrchlického převodu se střídá třináctislabičný verš se čtyřslabičným. Tato báseň je v originále stylizována jako monolog⁷⁴ květiny, jež promlouvá k motýlu. Krátké verše narušují pravidelnost alexandrinů, oživují rytmus básně a zvyšují dojem naléhavosti slov, jež květina motýlovi sděluje. Čím kratší je verš originálu, tím obtížnější je překlad, čtyřslabičné verše působí oproti originálu násilně a porozumění spíše problematizují: *Kde jenom chceš! Ať má se květů sladkou vůni // či barvou skvět; / ať motýl zářící, ať*

76).

⁷³ Více k alexandrinu v českém prostředí viz analýza rytmických schémat a typů verše Leconta de Lisle.

⁷⁴ S výjimkou prvního verše, jenž celou báseň uvozuje. Ve francouzštině zní: *La pauvre fleur disait au papillon céleste*, dosl. překl: *Ubohá květina říkala nebeskému motýlu*. Vrchlického převedení zní zcela odlišně: *Ó růže, motýle! Nás oba teď hrob spojí*.

*kvítek na výsluní // či křídlo, květ!*⁷⁵

Vrchlický v těchto překladech často potlačuje přesah originálu a volí raději tradičnější verš, v němž mezivětné předěly odpovídají předělům meziveršovým (srov. IBRAHIM, PECHÁČ, ŘÍHA 2013: 48). Francouzské verše obsahující přesah působí plynule: *Comme au bout d'une branche on voit étinceler / une goutte de pluie où le ciel vient briller.*⁷⁶ Návaznost originálu je však ve Vrchlického překladu oslabena: *jak deště krůpěj na sněti se chvěje, / zrcadlíc nebe krystalem se skvěje.* Podobný příklad se nachází v básni *Sluníčko*. V jejím originálu se nalézají přesahy dva: *Elle me dit: Quelque chose / me tourmente. Et j'aperçus / son cou de neige, et, dessus, / un petit insecte rose.*⁷⁷ Vrchlický zachoval pouze jeden z nich: *Mně řekla kdysi: „Viz, / cos lehtá mne,“ a já jsem zřel / na krku, jenž se nad sněh skvěl / růžový, malý hmyz.* Přesah originálu zahrnuje podmět a přísudek, ve druhém případě přísudek a přímý předmět; ve Vrchlického přesahuje větný rámeček verše předmět. Vztah přísudku a předmětu je syntakticky volnější než vztah podmětu a přísudku, který užil Hugo. Poněkud závažnější je vypuštění přesahu v sonetu *Krásné ženy*. Hugo prostřednictvím přesahu naznačuje mluvenou řeč a její rychlý spád: - *La force est tout; la guerre est sainte; l'échafaud / est bon; il ne faut pas trop de lumières; il faut / bâtir plus de prisons et bâtir moins d'écoles.*⁷⁸ Dojem mluveného slova posiluje i změna cézur, verše už nejsou rozděleny středovou dierezí jako v předchozích dvou strofách, nýbrž jsou členěny nepravidelně: *La force est tout # la guerre est sainte # l'échafaud / est bon # il ne faut pas trop de lumières # il faut / bâtir plus de prisons # et bâtir moins d'écoles*, tj. 5 + 4 + 3 / 2 + 8 + 2 / 6 + 6. Ve Vrchlického převedení této strofy nedošlo ke změně výstavby rytmu, zachoval jeden ze dvou přesahů: *„Vše síla jest a k čemu chudým chleba? / Je válka svatá s špalkem kata, třeba / je vězení víc o školy miň péči.* Transformace této strofy oproti originálnímu znění je zásadní. Klauzule prvního verše *a k čemu chudým chleba* je motivována následujícím rýmem *je válka svatá s špalkem kata, třeba*. Originál obsahuje slovo *popraviště*, jež Vrchlický nahradil poněkud expresivnějším *s špalkem kata*.

⁷⁵ Originální znění této básně se neshoduje s předlohou, původní báseň čítá šest strof, Vrchlického převedení jen čtyři, překladatel se pouze nechal inspirovat formou a látkou básně; v dalším textu se jí budeme zabývat hlouběji.

⁷⁶ Doslovný překlad: *Jako na konci vetvičky vidíme jiskřit / kapku deště v níž se nebe třpytí.*

⁷⁷ Doslovný překlad: *Ona mi řekla: něco / mě trápi. A uviděl jsem / její bílý krk a nahoře / malý červený hmyz.*

⁷⁸ Doslovný překlad: *Síla je všechno; válka je svatá; popraviště / je dobré; není třeba příliš světla; je třeba / stavět více věznic a stavět méně škol.*

Vrchlický z důvodu rytmu užívá slovosledné inverze, např. v *triumfu vítězném na lidské šlapat hlavy* by při neutrálním slovosledu znělo v *triumfu vítězném šlapat na lidské hlavy*, přičemž by rýmová pozice *hlavy - slávy* zůstala zachována. Stejně je tomu i v případě verše *a obě pospolu dál v tmavý prchnou les* při běžném pořádku slov *a obě pospolu prchnou dál v tmavý les*. Vrchlický často mění větňčlenskou funkci slov, jež překládá. Například v originále básně *Sluníčko* čteme: *Sa bouche fraîche était là: / je me courbai sur la belle, / et je pris la coccinelle; / mais le baiser s'envola*. Doslovný překlad zní: *Její svěží ústa byla tam: / naklonil jsem se ke krásce, / a vzal jsem sluníčko / ale polibek uletěl*. Ve Vrchlického převedení stojí: *Rtů jejich zřel jsem vděk / tak svěží, vstříc mi tajně plál. / Já sklonil se a broučka vzal - / však ulít polibek*. V prvním verši Vrchlický změnil podmět originálu na přívlastek neshodný, který rozvíjí předmět, tj. slovo *vděk*. Věta *vstříc mi tajně plál* je dotvořena kvůli rýmu, v originále předlohu nemá. Ve druhé strofě této básně Vrchlický pravidla syntaxe výrazně narušil: *Jsme bázně obětí, / ať moudří, blázni v mladý věk, / já též měl na rtu polibek, / ne broučka viděti*. Recipient po prvním přečtení rozumí jen s obtížemi, navíc je odchýlení od Hugova znění velmi výrazné: *J'aurais dû – mais, sage ou fou, / à seize ans, on est farouche, – / voir le baiser sur sa bouche / plus que l'insecte à son cou*. Doslovný překlad zní: *Měl jsem – ale moudrý nebo blázen, / v šestnácti letech je člověk plachý, – / vidět polibek na jejich rtech / spíš než broučka na jejím krku*. První Vrchlického verš *jsme bázně obětí* kromě inverze obsahuje navíc podmět *my*, v originále je ovšem pouze lyrický subjekt vyjádřený zájmenem *já*. Vsuvka tvořená konkluzí prvního verše a druhým veršem je v originále oddělena pomlčkami a vystupuje tedy zřejmě z větné struktury. Ze druhého verše *ať moudří, blázni v mladý věk* je oproti originálu elipticky vypuštěno sloveso i konkrétní číselný údaj, předložka *v* navíc v tomto případě vyžaduje doplnění v lokativu (*jsme blázni v mladém věku*). Vrchlického převedení je šroubované a málo srozumitelné, tato strofa a potažmo celá báseň v jeho převedení ztrácí kouzlo lehké koketerie, protože Vrchlický značně změnil i pointu básně. Hugův závěr je obecný: *- Fils, apprends comme on me nomme, / dit l'insecte du ciel bleu, / les bêtes sont au bon Dieu; mais la bêtise est à l'homme*. V doslovném překladu: *Synu, nauč se, jak mi říkají, / řekl hmyz z modrého nebe, / zvířata patří dobrému Bohu; / ale hloupost patří lidem*. Hugo využil blízkosti slov *la bête* (zvíře) a *la bêtise* (hloupost). Vrchlický zúžil závěr pouze na postavu chlapce přítomného v básni: *„Ó synu!“ volal hmyz, / „s modrého nebe slyš mou zvěst: / beruška moje jméno jest, / leč hloupá ovce tys!“*

Vrchlický i v těchto překladech užíval postupy, jež mu byly kritikou vyčítány, jako např. vokalizaci předložek: *ku zemi; ve pláni; ve hrůze; ku vlnám*; dále v minulých příčestích vypouští koncové *l*: však **ulít** polibek. Setkáváme se i s oblíbenými lumírovskými apokopami v podobě potlačené předpony: *smích lze slyšet s žasem*; případně s novotvarem *vlást'* ve významu *vládnout*. Jinde Vrchlický použil koncovku životného substantiva pro neživotné jméno: *I běží do lesa, kde stínové jsou šedí, protkáni paprsky, kde šepť, rejd a ples*. V Hugově originále tyto stíny nemají roli podmětu, ale příslovečného určení místa: *Elle court aux forêts où dans l'ombre indécise / flottent tant de rayons, de murmures, de voix* což doslovně přeloženo znamená *Ona [duše] běží do lesa kde v nejasném stínu / pluje tolik paprsků, šepotů, hlasů*.

V básni *Ó jaká je to věc* jsme se setkali i s prostou gramatickou chybou: *když na ty pomyslím, jenž v hrobě bez jména!* Protože se jedná o množné číslo, měl Vrchlický užít tvar *již*; prozodická motivace v tomto případě není pravděpodobná.

5.6 Rým

Vrchlický zachoval rýmová schémata originálu v šesti ze sedmi analyzovaných básní. Od originálu se odchýlil v sonetu *Krásné ženy*. Hugo pro první dvě strofy zvolil střídavý rým, Vrchlický však v první strofě realizoval rým obkročný, tj. *abba* namísto *abab*. Závěrečná terceta jsou shodná (*ccd / ede*).

Ve druhé strofě básně *Nápis na hrob dítěte na břehu mořském* Vrchlický užil ve druhém a třetím verši inverze, aby dostal motivující slova do rýmových pozic: *Ty bouře větrů, vln, bez konce hřímající, / vy lesy šumící v poutníka zadumání, / se stromů ztemnělých vy plody padající, / vy hvězdy blankytu v tajemném zhasínání*. Originál zní: *Vents, flots, hymne orageux, chœur sans fin, voix sans nombre; / bois qui faites songer le passant sérieux; / fruits qui tombez de l'arbre impénétrable et sombre, / étoiles qui tombez du ciel mystérieux*. Doslovný překlad je: *Větry, vlny, bouřlivé hymny, chóry bez konce, hlasy bez počtu / lesy, jež nechávají snít vážného chodce; / plody, jež padáte ze stromu neprostupného a temného, / hvězdy, jež padáte z tajemného nebe*. V originále obsahují Hugovy verše kromě prvního časované sloveso, jež Vrchlický nahradil deverbativními adjektivy. Ve třetím verši změnil singular slova *strom* na plurál a adjektiva originálu *neprostupný* a *tajemný* shrnul do adjektiva *ztemnělý*. Přes tyto posuny zůstává plán básně v originálu i překladu stejný. Jedná se o řadu přírodnin, k nimž lyrický subjekt promlouvá, proto je užita 2. osoba singularu a plurálu (*Ty starý břečťane; vy mušky*

zladené; ty celá přírodo...). Závěrečná výzva je pak imperativní: *to dítko nechte spát a matku pro ně lkáti*; ve francouzštině čteme *laissez l'enfant dormir et la mère pleurer!* Doslovný překlad zní: *nechte dítě spát a matku plakat*. Výčet přírodních prvků odpovídá parnasistnímu modelu poezie, proto Vrchlický nemusel báseň nijak výrazně transformovat.

Další Vrchlického transformační zásahy můžeme pozorovat v básni *Ó velká je to věc*. Tato báseň je napsána v sestínách⁷⁹, tj. šestiveršových strofách se schématem *aabccb*. První verš druhé strofy překladu *a krásný úděl jest obsypán trofejemi* je vytvořen nezávisle na prvním verši originálu *il est beau de courir par la terre usurpée*⁸⁰; zatímco druhý Vrchlického verš *svým mečem nad králi vlášt' v pokořené zemi* přibližně obsahuje první výše uvedený verš a navíc také druhý verš básně Hugovy *discipliant les rois du plat de son épée*, doslovně: *ukázňuje krále plochou*⁸¹ stranou meče. Rovněž převedení třetího verše první strofy s inverzním slovosledem je zavádějící a málo srozumitelné, třebaže je prozodicky podmíněno. Vrchlický napsal *být zvolen od lidu za hanby mstitele*, Hugův verš zní *d'être choisi d'un peuple à venger son affront*, což doslovně znamená *být lidem zvolen k pomstění urážky*.

5.7 Báseň *Poslání k...*

Vedle ostatních šesti ukázek Vrchlického překladů zaujímá tato báseň velmi specifické postavení. Transformační zásah překladatele je zřejmý na první pohled, protože originál je tvořen šesti strofami, zatímco převedení jen čtyřmi. Jak bylo řečeno výše, v originále se jedná o monolog lyrického subjektu – květiny, který je pronášen směrem k motýlovi. Aby byl zřejmý rozsah změn, jež Vrchlický provedl, uvádíme báseň v plném znění originálu i překladu:

La pauvre fleur disait au papillon céleste / — Ne fuis pas ! / Vois comme nos destins sont différents. Je reste, / Tu t'en vas ! // Pourtant nous nous aimons, nous vivons sans les hommes / Et loin d'eux, / Et nous nous ressemblons, et l'on dit que nous sommes / Fleurs tous deux ! // Mais, hélas ! l'air t'emporte et la terre m'enchaîne. / Sort cruel ! / Je voudrais embaumer ton vol de mon haleine / Dans le ciel ! // Mais non, tu vas trop

⁷⁹ Tato forma vznikla ve 12. století, během renesance se rozšířila do všech románských literatur a zájem o ni ožil ještě v 19. století, kdy ji užívali zvláště romantici a parnasisté, v českém prostředí pak lumírovci (srov. VLAŠÍN 1977: 349).

⁸⁰ Doslovný překlad: *je krásné běžet uchvácenou zemí*

⁸¹ Zmínku o ploché straně meče Vrchlický nezachoval, úder mečem „na plocho“ je považován za potupný.

loin ! — Parmi des fleurs sans nombre / Vous fuyez, / Et moi je reste seule à voir tourner mon ombre // A mes pieds ! / Tu fins, puis tu reviens, puis tu t'en vas encore / Luire ailleurs. / Aussi me trouves-tu toujours à chaque aurore / Toute en pleurs ! // Oh ! pour que notre amour coule des jours fidèles, / O mon roi, / Prends comme moi racine, ou donne-moi des ailes / Comme à toi !⁸²

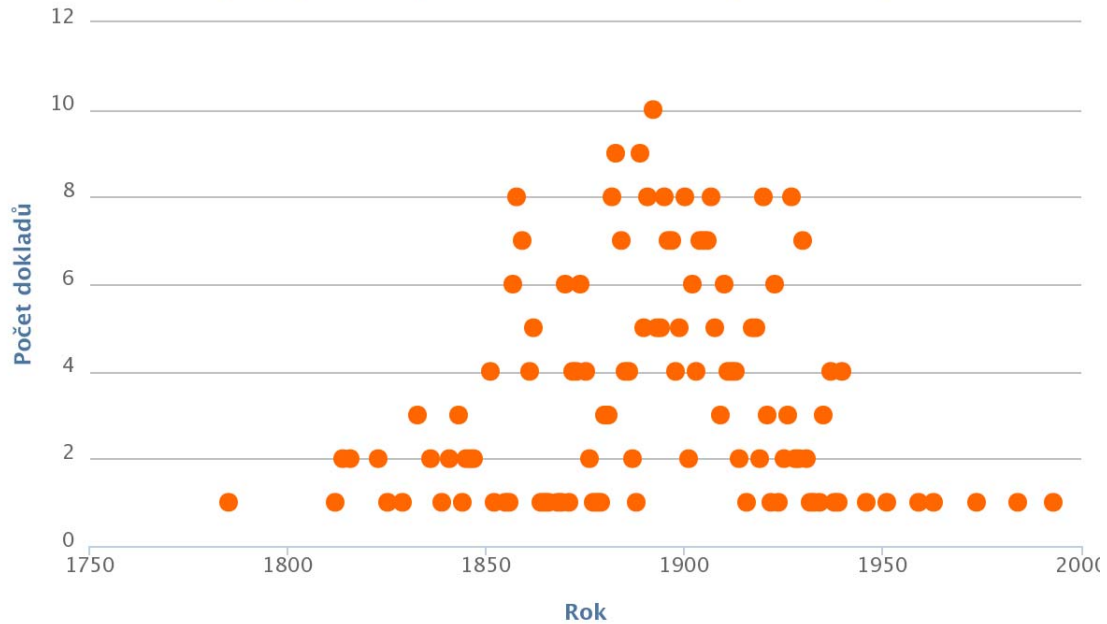
Ó růže, motýle! Nás oba teď hrob spojí / neb později! / Ó proč jen čekáte? Ó žijte v lásce svojí / zde raději! // V azúru vysoko, kde motýla se míhá / půvabný let; / a v poli, jestli tam svůj vonný kalich zdvihá / tvůj milý květ! // Kde jenom chceš! Ať má se květů sladkou vůni / či barvou skvět; / ať motýl zářící, ať kvítek na výsluní / či křídlo, květ! // Jen žítí pospolu! Jen to k pravému štěstí / je potřebí: / to nechme osudu, zda tady má nám kvést, / či na nebi!

Originál básně je psán ryze v duchu romantické estetiky. V Hugově básni můžeme najít celou škálu romantických motivů: osudovost, tragičnost, odloučení, rozpor, nesmiřitelnost. Květina v originále nařiká nad krutým osudem a odloučeností od motýla, který od ní často odlétá, běduje nad svou samotou a žádá, aby jí dal svá křídla, nebo přijal její kořeny, aby mohli žít ve věrné lásce. Vrchlický ve svém převedení všechny romantické prvky kumuloval do první strofy, konkrétně do dobře romantického slova *hrob*, jež ovšem nemá v originále předlohu. Hugova *chudá květina* se ve Vrchlického převedení ve shodě s dobovou parnasistní estetikou mění v *růži*. Z následujících grafů je zřejmé, že pojem *růže* byl v době Vrchlického překladatelské činnosti mnohonásobně oblíbenější než pojem *květina*.

⁸² Doslovný překlad: *Chudý květ říkal nebeskému motýlovi / neutíkej! / Podívej, jak jsou naše osudy odlišné, já zůstávám / ty odcházíš! // Vždyť se milujeme, žijeme bez lidí / a daleko od nich / a podobáme se sobě navzájem tolik, že by se řeklo, že jsme / květiny oba dva! // Ale, běda! Vítr tě odnáší a mě připoutává země. / Krutý osud! / Chtěla bych navonět tvůj let svým dechem / na nebi! // Ale ne, ty odcházíš příliš daleko! - Mezi květiny bez počtu / vy odcházíte / a já zůstávám sama a vidím otáčet se můj stín / u mých nohou! // Ty odcházíš, potom se vracíš, pak jdeš ještě / zářit jinam / Proto mě vždy nacházíš, každé jitro / celou uplakanou! // Oh! Aby naše láska plynula dny věrnosti, / ó, můj králi, / vezmi jako já kořen, nebo mi dej křídla / jako máš ty!*

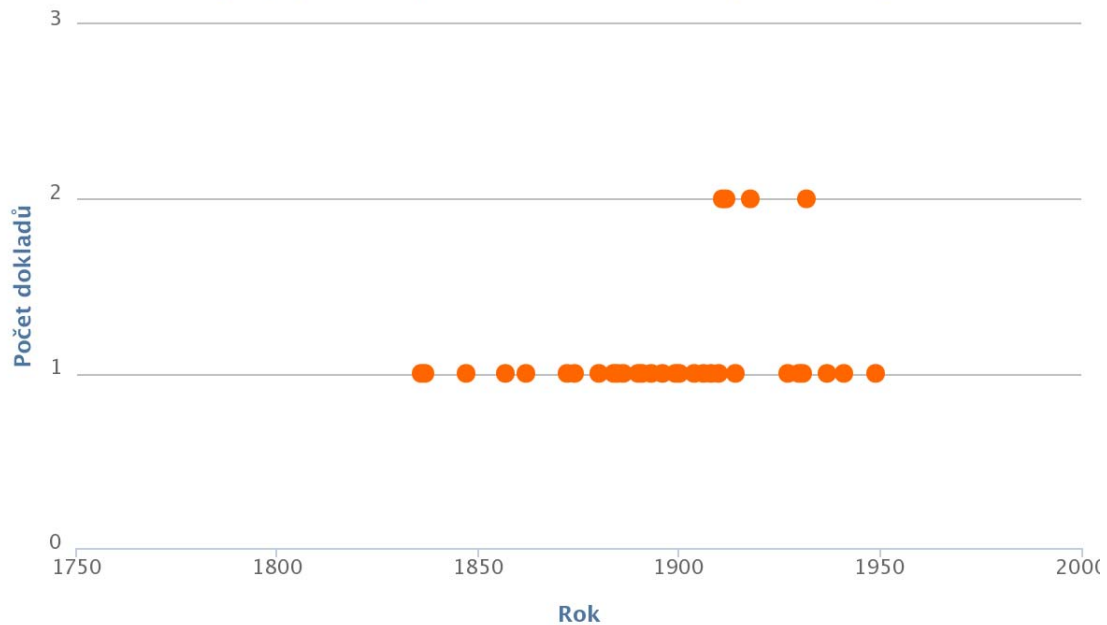
Distribuce klíčového slova "ruže" (373)

Versologický tým Ústavu pro českou literaturu AV ČR | www.versologie.cz

Distribuce klíčového slova "květina" (36)

Versologický tým Ústavu pro českou literaturu AV ČR | www.versologie.cz

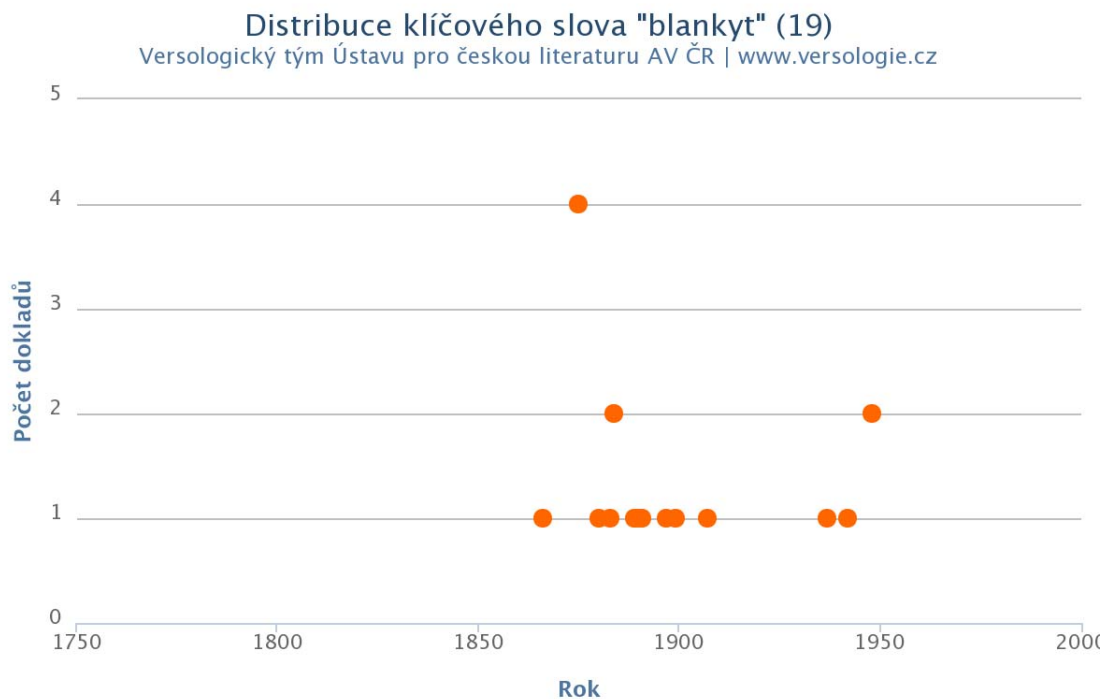

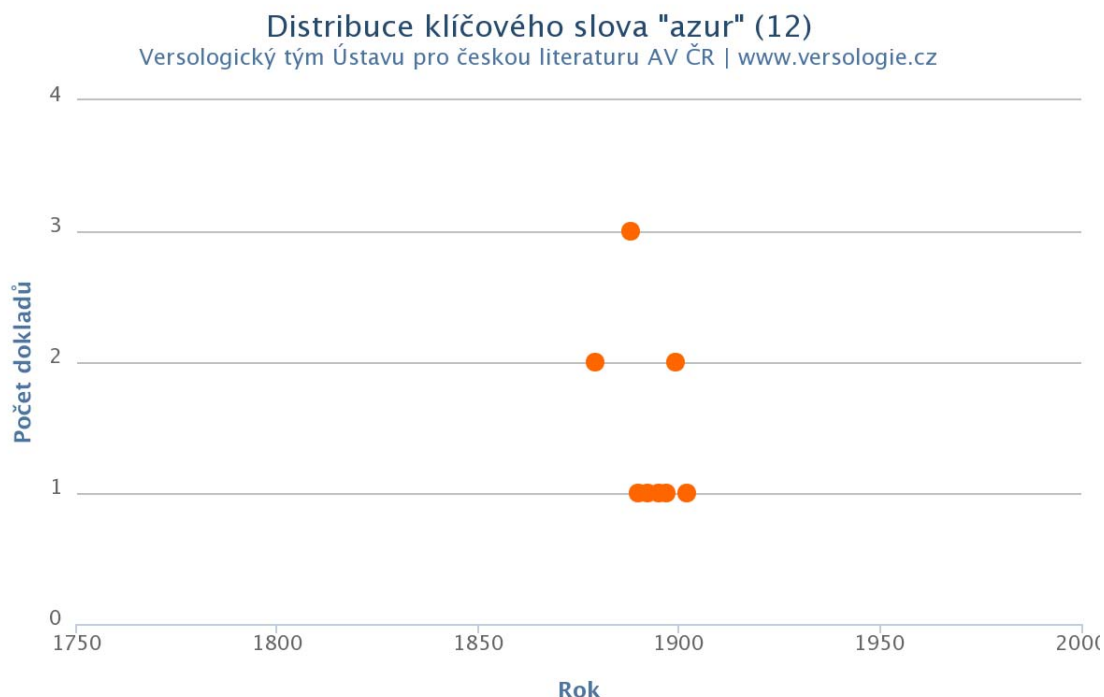
PLECHÁČ, P. Hex – klíčová slova v české poezii (Ústav pro českou literaturu AV ČR: Praha 2014), dostupný z <http://www.versologie.cz>, přístup: [10.4.2014]

Vrchlický zcela proměnil disharmonii romantického originálu, všechnu nepřízeň osudu a veškerou negativitu úplně odsunul a nahradil ji metaforickou říší krásy. Jeho přebásnění (v tomto případě je tento pojem výstižnější než překlad) vytváří dekorativní

momentku, jejíž klid a nádheru nenarušuje žádná záporná emoce. Tento dojem Vrchlický buduje prostřednictvím slovních spojení jako např. *půvabný let, vonný kalich, milý květ, sladká vůně, pravé štěstí*. Osud má v jeho převedení rozhodnout pouze o tom, zda věčná láska motýla a květiny bude trvat na nebi nebo na zemi, jejich blaženost však nic nezkaží.

Vrchlického v typicky parnasistním lexiku dokládá i použití slova *azur*, jež se mimo období jeho spisovatelské činnosti v české poezii téměř neobjevilo a ani během éry parnasismu nebylo přijímáno bez výhrad. Např. Sobotka ve svém posudku Vrchlického překladů navrhl užívání slova „blankyt“ namísto „azur“, protože je známější (srov. SOBOTKA 1877: 165).

PLECHÁČ, P. *Hex – klíčová slova v české poezii* (Ústav pro českou literaturu AV ČR: Praha 2014), dostupný z <http://www.versologie.cz>, přístup: [10.4.2014]

5.8 Kulturní kontext a vlastní jména v Hugových básních

V analyzovaných překladech jsme se setkali se čtyřmi vlastními jmény. První dvě se nacházejí v sonetu *Krásné ženy*, konkrétně v posledním verši první strofy originálu: *on redevient Damis, on redevient Clitandre*. Doslovný překlad zní: *znovu se stáváme Damisem*⁸³, *znovu se stáváme Klitandrem*⁸⁴. Ve Vrchlického převedení ovšem čteme: *a vzdychá se nad líčkem jich a vlasem*. Vrchlický zřejmě předpokládal, že znalost francouzského literárního kontextu v českém prostředí nebude stačit k tomu, aby čtenář rozklíčoval Hugovy odkazy k jiným dílům; konkrétně ke dvěma Moličrovovým dramatům: *Tartuffe* (1664) a *Misanthrop (Le Misanthrope)*, 1666). První z mužů, na něž Hugo poukázal, je ochráncem lásky své sestry, druhý usiluje o lásku mladé dívky. Vyhnout se aluzi na cizí literární díla znamenalo vyvarovat se útoku ze strany národovců, což si Vrchlický dobře uvědomoval: „*Zůstáváme trochu déle při této otázce, jeť ona důležitou pro písemnictví naše, kde ještě před krátkým časem silný odpor se*

⁸³ Damis se ve hře *Tartuffe* pokouší bránit lásku své sestry Mariany k Valérovi, když ji chce otec Orgon provdat za pokrytce Tartuffa (srov. CASTEX, SURER, BECKER 1977: 241).

⁸⁴ Klitandr je drobný šlechtic, jenž se uchází o ruku Celimeny (srov. CASTEX, SURER, BECKER 1977: 245).

zvedal proti látkám nedomácím, kde se kritisovaly jen sbírky básnické podle počtu vlastenecky prolitých slz a nadšených národních apostrof“ (VRCHLICKÝ 1885: 274). Tento sonet vyšel v poslední Vrchlického hugovské antologii *Nové překlady Victora Huga* (1901), kdy byl Vrchlický trvalými výpady literárních kritiků značně vyčerpaný.

Druhá dvě vlastní jména se vyskytují v básni *Ó velká je to věc*. V originále jsou to tyto dva verše: *D'être Napoléon, l'empereur radieux; / D'être Dante, à son nom rendant les voix muettes*. Doslovný překlad zní *Být Napoleon, císař oslnivý, / být Dante, v jehož jménu se stávají hlasy němými*. Ve Vrchlického překladu nezůstal: *mít jméno Caesara, jež věčně slaveno, / být Dante, před kterým ve hrůze mlknou věky*. Pro francouzské publikum byl Napoleon živou historií a příkladem slavného vládce. Tuto konotaci by jméno Napoleona u českého publika konce 19. století zřejmě nevyvolalo, proto Vrchlický vybral jiného proslulého panovníka: César je kulturním prototypem císaře, zároveň prostřednictvím jeho jména Vrchlický ve shodě s parnasistní estetikou báseň antikizoval.

6. Vrchlického překladatelská metoda

Éra parnasistního modelu literatury patří k nejpłodnějším obdobím překladatelské činnosti u nás. Nejvýraznějšími překladatelskými osobnostmi té doby byli J. V. Sládek a J. Vrchlický. Každý z nich překládal odlišnou metodou, ale snaha byla společná: zprostředkovat českým čtenářům co možná největší počet děl cizích literatur (srov. LEVÝ 1957: 173).

6.1 Vrchlický – univerzální překladatel

Jiří Levý v knize *České teorie překlada* označil Vrchlického za univerzálního překladatele: „*Adaptace cizích děl na jeho vlastní styl, která je tak příznačná pro Vrchlického, umožnila lumírovskému básníkovi překládat i poezii, která mu byla stylisticky vzdálená; mohl být překladatelem universálním, protože básníky všech typů překládal jen různými odstíny stylu Jaroslava Vrchlického*“ (tamtéž: 184). Právě díky této univerzalitě mohl Vrchlický vytvořit tak nesmírně rozsáhle překladatelské dílo (srov. tamtéž).

Tato univerzalita s sebou ovšem nesla různá rizika. Prvním z nich byla skutečnost, že se Vrchlický „*téměř zřídka vlastní koncepce a kulturní orientace*“ (tamtéž). Jeho osobní volbu je možné tušit z množství přeložených textů těch autorů, které měl v oblibě. Překládal ovšem i tvůrce, kteří mu byli cizí a kterým nerozuměl⁸⁵: „*Tlumočil i nejposlednější symbolisty, tlumočil je, i kde nerozuměl, pracně slovo za slovem. Byla v tom úzkostlivost, aby nepodcenil nespravedlivě některého zjevu, či byla to horlivost sběratelova, neodpouštějící si ani kuriozit?*“ (KARÁSEK 1913: 100). Vrchlického přání zahrnout do antologií co největší počet autorů⁸⁶ vyvolávalo dojem akademické nezúčastněnosti, kterou mu později kritika vyčítala (srov. LEVÝ 1957: 184).

Dalším problémovým bodem je nevyrovnanost umělecké kvality Vrchlického překladů: „*Vrchlického překlady jsou více nebo méně zdařilé podle toho, do jaké míry byl styl originálu blízký tvůrčímu typu Vrchlického a do jaké míry byl pro jejich převod vhodný neosobní, objektivující poměr k textu*“ (tamtéž: 185). Vrchlickému nejvíce

⁸⁵ Při překládání symbolistů Vrchlický psal: „*Moje umění, přiznávám se rád, všady k tomu nedostačilo, a kde nerozuměli originalům básník Leconte de Lisle a kritik Lemaître, tam mám snad já také právo, přiznati se, že jsem také nerozuměl. A těžko překládati, co zůstává nejasné přes všechno úsilí*“ (ČERVENKA 2003: 28).

⁸⁶ Antologie *Poesie francouzská nové doby* (1877) obsahuje básně 44 autorů; v antologii *Moderní básníci francouzští* (1893) je zastoupeno 156 básníků.

vyhovovaly překlady renesanční a akademické poezie. Podle Karáska hledal v dílech cizích básníků potvrzení vlastního názoru na umění a schválení forem, jež užíval. Proto je v jeho překladech V. Huga nebo L. de Lisle zřejmá velká umělecká jistota, jíž Vrchlický jako by obhajoval své vlastní dílo. Pokud byl ovšem překládán básník Vrchlickému cizí, ani jeho překlad často nebyl příliš zdařilý⁸⁷ (srov. KARÁSEK 1913: 100). Později Vrchlický našel ustálený postup překládání básníků, kteří mu nebyli blízcí. Tento postup spočíval v příklonu k tradičnějšímu a přehlednějšímu verši (např. odstranění přesahů), volbě přímějších pojmenování a jasných metafor. Poněkud schematizujícím způsobem práce však způsobil, že se jednotliví básníci stali sobě podobnými. Mnoho překladů působí dojemem, že jsou původními básněmi Vrchlického (srov. JANDOVÁ 1998: 87).

6.2 Vrchlického překladatelská metoda

Z Vrchlického rukopisů vysvítá, že dříve než se pustil do překládání, analyzoval metrické a rýmové schéma básně. Do něj pak vepisoval vlastní překlad, formální stránka byla vždy ve středu jeho pozornosti (srov. LEVÝ 1957: 173-174). Vrchlického (a obecně lumírovská) zásada překládat vždy rozměrem originálu měla ovšem svá úskalí: „*Vrchlický lpěl na zachování metra a méně přihlížel k tomu, zda daná prosodická forma má v češtině stejnou zvukovou a tím i náladovou hodnotu*“ (tamtéž: 175). Levý zároveň poznamenal, že pokud by tato metoda byla zachovávána v překladatelské praxi i dále, bylo by škodlivé. Posláním překladu v období parnasismu ovšem bylo obohatit české prostředí nejen o cizí témata, ale také formy. Odhalování rozdílů mezi českým veršem a cizími prozodiemi, rýmovými a strofickými schématy zároveň napomohlo vývoji překladatelství v pozdějším období: pozornost překladatelů se přesunula od formy k významu. V tomto ohledu předjímalí vývoj překladatelské techniky spíše básníci blízcí Ruchu, J. Levý jmenuje např. J. V. Sládka, L. Quise a F. Táborského (srov. tamtéž: 187).

Vrchlického zaměření na formu je patrné i z jeho předmluvy k antologii *Z cizích Parnassů*: „*Jsem z těch starých šosáků, kteří ještě myslí, že forma jest nerozlučitelnou částkou obsahu a proto jsem se snažil tuto stejně vedle obsahu zachovati. [...] Rhytmovaná mluva prosaická, kterou zde zastánci nového směru doporučují, zdá se mi*

⁸⁷ Nejednalo se jen o výše zmíněné překlady symbolistních básníků, ale např. i o překlad Withmana, který bývá označován jako jeden z jeho nejhorších vůbec (srov. LEVÝ 1957: 275).

novým a ještě nebezpečnějším kamenem urážky; pak to není »ani žába ani pulec« jako vůbec tak zvanou »báseň v prose« pokládám za největší nestvůru stylistickou. Dlouhé zkušenosti překladatelské přivedly mne k stanovisku, že každý básnický překlad je kompromiss. Něco za něco. Chci vždy celistvý dojem originalu a zde je forma činitelem velkým a rozhodným a nikoliv nahodilým“ (VRCHLICKÝ 1895: 6 – 7). Celistvý dojem a nálada byla pro Vrchlického významnější než naprostá přesnost. Svědčí tom i dopis adresovaný F. Adlerovi: „Sonet se buď přebásní anebo se vůbec nechá být, to je moje zásada a těší mne, že jí rovněž holdujete“ (VRCHLICKÝ 1915: 118). Toto tíhnutí k formě také zčásti vysvětluje, proč Vrchlický dával přednost složitým strofickým útvarům: detail v nich byl nejvíce podřízen obecným formálním principům (srov. LEVÝ 1957: 178).

Jan Mukařovský se v knize *Kapitoly z české poetiky* zabýval Vrchlického básnickými postupy. Uvádí, že Vrchlický za základní jednotku považoval vyšší formálně sjednocený celek, např. verš nebo celou strofu: „*Vliv stránky významové je zde značně oslaben, poněvadž toto básnictví rozmanitými prostředky zbavuje významové – a zároveň i intonační – samostatnosti slovo, nejzákladnější významovou jednotku*“ (MUKAŘOVSKÝ 1948: 76 – 77). Z tohoto podřizování detailu ve prospěch celku pramenily různé filologické chyby a nepřesnosti, kvůli nimž Vrchlický musel čelit kritice. Jako příklad můžeme uvést Šaldovu kritiku Vrchlického překladu Baudelairových *Květu zla*: „Konstatovat tento nezdar a dokázat jej, je povinností kritika, ale nemůže proto ještě vinit překladatele nebo je kárat, je-li jinak patrné, že přistoupili k dílu s celou a vážnou snahou a náležitou pietou. Bohužel, zdá se mi, nebylo však tomu tak v našem případě. Zdají se tomu nasvědčovat alespoň různá i grammatická a logická nepochopení textu docela primitivní, která ukazují povrchní ledabylost, s jakou bylo překládáno, poněvadž jinak musila by býti na první pohled postřehnuta“ (ŠALDA 1925: 198).

Vrchlický si byl vědom svých nedostatků v oblasti filologie, ale přesto nepochyboval o hodnotě své práce, jak o tom svědčí jeho dopis Sofii Podlipské: „*Byl jsem vždy prašpatný filolog, ale měl jsem a mám posud divný dar, třeba bych nechápal syntaktické spojení, chytit smysl básníka nebo filologa*“ (JANDOVÁ 1998: 87 – 88). V dopise E. Tezovi Vrchlický psal, že se nemůže zdržovat subtilnostmi: „*Až budu v penzi, pak snad budu ještě jednou pitvati a lízati své překlady, ale jsem přesvědčen, že je spíš zkazím. Jsem člověk prvního popudu, trefím něco na první výstřel, proto nemohu být*

učencem ani profesorem“ (srov. tamtéž: 88).

Mukařovský se pokusil objasnit i zařazení rýmu do celkové významové výstavby díla: „*Vrchlického rým vyhledává významově nejdůležitější slova věty; důraznosti se u něho často dosahuje silným emocionálním zabarvením slova zvoleného pro rým*“ (MUKAŘOVSKÝ 1948: 44). Slovosledné inverze byly pro Vrchlického primárně nutností rytmickou, nicméně je užíval i proto, aby se výraz určený pro rým dostal do rýmové pozice (*a réva divým nehtům pod šhubáním*⁸⁸). Vrchlický se uchýlil také k substantivizaci adjektiv či hromadění synonym, které zároveň posilují dekorativní obraznost (*červánkový nach*⁸⁹). V některých případech rým nemá významovou souvislost s kontextem a je pouze básnickým obrazem (*co zatím sláva básníku a druhu / na zemi splete nesmrtelnost v duhu / nás počte v stíny lyrou sbratřené*⁹⁰). Plnovýznamová slovesa Vrchlický nahrazoval z prozodických důvodů slovesy neplnovýznamovými (*Pan hrabě navrátil se v hrad / -Můj pekaři, měj chvat, v pec hodně klestí vléci, dnes mnoho budem péci*⁹¹). S oblibou také užíval slova zbavená předpon či přípon (*Rybáci v tváři škleb a smích / šlou kapitána v peklo*⁹²; *sloň ryta jesti tak umělou dlaní*⁹³).

Vrchlického překladatelská metoda byla sice modernou zavřena a další vývoj ji překonal, ale přesto v dějinách českého překladu zaujímá nesmírně důležité místo. To byli ochotni uznat i Vrchlického odpůrci: „*Ale ať jste sebevětší odpůrci tohoto způsobu překladového – přiznávám se, že jsem také z jich počtu – jedno Jaroslavu Vrchlickému neupřete: dovedl velice často přebásnit originál tímto způsobem tak, že nepozbýval své účinnosti, své vůně, svého citového patosu, své lyrické a vášnivé tepny*“ (KARÁSEK 1913: 101).

6.3 Jaroslav Vrchlický a F. X. Šalda

Šalda samozřejmě posuzoval také Vrchlického literární působení; publikovány byly jak jeho bezprostřední reakce na jeho aktuálně vzniklou tvorbu,⁹⁴ tak i rozsáhlejší práce

⁸⁸ Ch. M. de Heredia: b. *Bacchanale, Moderní básníci francouzští* (1893).

⁸⁹ T. de Banville: b. *Vlasy Moderní básníci francouzští* (1893).

⁹⁰ Rýmové slovo „*v duhu*“ má vzhledem k originálu ráz rýmové výplně, slovo „*duha*“ se v Herediiově textu neobjevuje: „*Cependant que sacrant le poète et l'ami, / La Gloire nous fera vivre à jamais parmi / Les Ombres que la Lyre a faites fraternelles*“ (b. *La vie des morts*) J. M. de Heredia: *Les Trophées*; Alphonse Lemerre, 1893, Paris.

⁹¹ F. Gras: b. *Jacoumina, Z cizích Parnassů* (1895).

⁹² F. Gras: b. *Rybák, Z cizích Parnassů* (1895).

⁹³ Ch. M. de Heredia: b. *Vása, Moderní básníci francouzští* (1893).

⁹⁴ Chronologický přehled těchto Šaldových reakcí na Vrchlického překlady z francouzštiny nabízí

hodnotící Vrchlického činnost v průběhu delší doby.

Vztah těchto dvou literátů popisovalo a hodnotilo mnoho autorů. Je zřejmé, že stejně jako každý jiný vztah se i tento v čase proměňoval. Šalda se pokusil uceleně zhodnotit Vrchlického práci po jeho smrti ve stati *Několik poznámek o Jaroslavu Vrchlickém* obsažené v souboru *Duše a dílo*. V tomto textu Šalda překvapivě zmírňuje své příkré odsudky z devadesátých let⁹⁵; píše, že ve svém mládí nikoho nemiloval vášnivěji než právě Vrchlického a nebylo pro něj bez bolesti psát tak tvrdé soudy, nicméně že se Vrchlickému podařilo vybědnout ze schematismu a ve svých posledních knihách se obrodil (srov. ŠALDA 1973: 313). Podle Pražáka je tento Šaldův obrat pochopitelný, ale přesto zatížený stíny z minula, kdy Šalda psal o Vrchlickém pod pseudonymy hůře a pod vlastním jménem smířlivěji; pokud jej vnímal jako tak velkou hrozbu, tím spíše se jí měl stavět přímo a důsledně (srov. PRAŽÁK 1914: 188)⁹⁶. Josef Brambora ve své stati *Šalda a Vrchlický* publikované roku 1947 v *Kritickém měsíčníku* upozornil, že v obecném povědomí zůstávají pouze Šaldovy kritické projevy z 90. let 19. století a že jeho vztah k Vrchlickému se neprávem a nesprávně zjednodušuje právě na toto období; Šalda byl právě pro užívání pseudonymu B. Ptáčník⁹⁷ k publikování tvrdých kritik souzen velmi přísně⁹⁸, i proto se Brambora Šaldy zastal⁹⁹; Brambora zároveň vyzdvihl skutečnost, že Vrchlický se k mladé generaci ve svých epigramech a parodizujících posměšcích nevyjadřoval příliš laskavě, a proto se na příkré kritiky z jejich strany dá nahlížet jako na způsob obrany (srov. BRAMBORA 1947: 450 - 452). Šaldovo užívání pseudonymů schválil i Fischer, protože Šalda takto reagoval na Vrchlického anonymní kritiky, dále proto, že pseudonym Ptáčník byl již mladé literatuře znám, a hlavně proto, že svůj otevřený boj proti Vrchlickému zahájil Šalda pod svým vlastním jménem a jménem mladé generace (srov. FISCHER 1924: 142).

Přesto se Šaldův postoj jeví rozporuplný; v Literárních listech z roku 1897 napsal:

např. autorčina bakalářská práce: Zapletalová Klára: *Vrchlického překlady z francouzské poezie*, bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2012.

⁹⁵ „V devadesátých letech neznal jsem zhoubnější cesty v poezii než hladké, vyježděné koleje jeho efektních, ale dutých rýmů, jeho lesklé, ale studené rétoriky, která kladla již jen vedle sebe [...] celá veršová cliché, hotové a ztuhlé útvary lepencových frází“ (ŠALDA 1973: 312).

⁹⁶ Šalda na to později reagoval slovy: „[...] můj konečný soud z ‚Duše a díla‘ není ‚abdikací‘ soudů starších, nýbrž jejich domyšlením“ (ŠALDA 1914: 303).

⁹⁷ Takto podepsal Šalda pouze dvě ze svých kritik.

⁹⁸ Více o problematice pseudonymů v devadesátých letech viz O. Fischer: „Pseudonymy devadesátých let“; *Kritika* 1, s. 140–170.

⁹⁹ „A přece zaujatí Šaldovi protivníci, lidé malí, přízemní, nedomrlých intelektičků, zato však s enormně naduřelou ctižádostí, záměrně šířili tyto neopodstatněné pomluvy [o Šaldovi jakožto nenávislném protivníkovi Vrchlického] takže u mnoha lidí dodnes lpí na Šaldově jméne přihana, jako

„Vrchlický je obklopen příživníky a lichotníky, toho si nezasloužilo to velké básnické srdce, které jsme slýchali bít z jeho některých starších veršů, tak slavně, tak slavně jako nejtoužnější zvony na nejvyšších horách. Největší jeho tragika je, že nemá přítele, jenž by ho upozornil na sráz, nad nímž stojí, jenž by ho vyvedl z kolotoče lže, nutkal odhoditi tradici oficiální literatury, utéci z novin, časopisů, spolků, akademie, university... oddělit sebe od hromady, tvůrčí čin od vtipů, zachránit sebe. Proto nemá vlivu, není čten – strašný osud, jehož si nezasloužil ten grandiózně založený básník“ (ŠALDA 1897: 214).

Takto přátelsky vyznívající slova jsou v přímém rozporu s břitkými kritikami pocházejícími rovněž z devadesátých let¹⁰⁰, které Vrchlického tolik deptaly, jak o tom svědčí jeho četné obranné reakce v periodikách a osobní korespondenci.

Ještě v jedné věci Šalda zmínil svůj odsudek, totiž ve výtce diletantismu jakožto nejednotnosti světonázoru. Jeho vlastní definice diletantství je ovšem velmi kolísavá. V *Literárních listech* z r. 1892 píše: „Dilettant vyssává ze všech útvarů dějinných jejich nejjemnější šťávu, je dnes křesťan, zítra pohan a sofista, labužník u bohatého stolu velikých kultur“ (PRAŽÁK 1914: 188); diletant je pro něj tedy schopen vybrat a užívat to nejlepší, co je mu k dispozici. O tři roky později se ovšem význam tohoto pojmu v jeho užívání značně pozměnil, kupříkladu když jej používal v *Literárních listech* proti Vrchlickému: „dilettantism je mu nereseriosní myšlenkové mlsání, myšlenkové kramářství. Dilettant nic nedobývá, je obchodník, ne tvůrce... Celá dráha Vrchlického je prosáklá tímto dilettantismem. Všecky světové individuality našly u něho ohlasu, byl houbou, která všecko ssaje. Básník, kterého prohlašovali za velikého filosofa, trpí ideovou kontradikcí, látá bez plánu dávno otřepané fráse, má, jak již dovolily mistrné studie prof. Masaryka, bezcharakternost myšlenkovou, jeví myšlenkovou neprací [...]. Je snůška themat z historie, mythologie legend [...]. Dilettant je kulturní antikvář, který vykládá svůj krámeček za šera, za soumraku věků, kdy vyžity jsou všecky velké stily a není žádného nového, životného (PTÁČNÍK 1895: 350).

V *Duši a díle* však hodnotí Vrchlického diletantství zcela jinak: „Vrchlickému byla

by byl Vrchlickému nějak těžce ublížil“ (BRAMBORA 1947: 456).

¹⁰⁰ „Znamenal u něho únavu, úpadek, nejednotnost stavby, nedostatek ideové perspektivy, makartismus, bengál drzé illuminace. Verši vytčena nehudebnost, jsou to svinuté dusivé kotouče slov, je nadutý, patetický, krocaní, ... polepen indiánským peřím a strakatými chocholy frází, provlečen barokními černošskými kruhy, hudruje a tancuje v něm krocaní pochody abstraktně bombastický slovník. U Vrchlického je samá vysoká ekvilibristika slov a frází, virtuosní řečnická cvičení, vše pro oko, nic pro duši (PRAŽÁK 1914: 188).

vytýkána jako nejtěžší, konstitutivní vada t. zv. diletantismus, výtka jistě pochybená, chtělo-li se tím říci tolik jako nejednotný názor světový. Básník není filosof a jeho poznání života a světa nemá nic společného s filosofickými soustavami a metodami (ŠALDA 1973: 317). Pražák zdůrazňuje, že by bylo čestnější, kdyby Šalda zmínil korekci svých soudů, ať už je publikoval pod svým jménem nebo pod pseudonymem (srov. PRAŽÁK 1914: 188); zatímco Brambora poměrně smířlivě poznamenává, že Šalda snímá z Vrchlického výtku diletantismu (srov. BRAMBORA 1947: 455). Šalda na tyto Pražákovy výtky namítl, že Vrchlickému nevytýká nejednotný názor světový, ale „*nejednotnost básnickou, nedostatek tvůrčí soustředěnosti, nedostatek charakteru básnického*“ (ŠALDA 1914: 303), a k výtce týkající se diletantismu uvedl, že jen opakoval Masarykův soud a mířil ho proti těm, kteří Vrchlického označovali za velikého filosofa (srov. tamtéž).

Dále v textu *Duše a dílo* Šalda Vrchlického chválí¹⁰¹, nicméně uvádí i zásadní výtky. Za slabiny jeho tvorby považuje, že často pro svou inspiraci nedovedl nalézt vhodnou formu, což vedlo k jisté rutině či schematismu; dále verbalismus, kdy nehledal nejpriléhavější výraz, ale použil ten, který ho právě napadl: „*Naleznou se jazykové vulgárnosti nebo triviality, obrazy temné a zmatené nebo protismyslné v básních, které chtějí býti monumentální, opravdové, velebné nebo vybrané a vzácné nebo jímavé a podmanivé, ale nechtějí nikterak býti parodiemi nebo paskvily*“ (tamtéž: 316). Zmiňuje „*pitvorné hiáty*“ (ve umění) a nesystémové tvary slov (inst. *nudem* namísto *nudou*), které Vrchlický z prozodických důvodů užíval, ty Šalda označuje za „*špatný verbalism*“. Další výtka je pak nedostatek prostoru pro čtenářovu vnímavost, Vrchlický od čtenáře nic nežadá, „*podává všecko v trapné samozřejmosti a jednosmyslnosti*“ (srov. tamtéž: 319), jeho básně jsou zbytečně přímočaře pointované a působí až demagogickým dojmem po hugovském vzoru, což bylo možná dříve vítané, ale nastupující zjemnělá generace by to mohla hodnotit odlišně (srov. tamtéž). Šalda sice píše o nesmírném talentu Vrchlického, který se podle jeho slov snažil obejmout celý svět, ale neměl dost pevný básnický charakter; ovšem vyvážit tak nesmírně veliký talent by mohl pouze charakter nadlidský (srov. tamtéž). Vrchlický je mu největší revolucí v českém kulturním světě, přesně toto zezápadnění a zmodernizování českého světa

¹⁰¹ „*V jeho díle setkala a slily se všechny vlastnosti typického dobrého Evropana z devatenáctého věku: smysl skutečností, důvěřivá a neumořitelná pracovitost, optimism zdravých smyslů, víra racionalistická*“ (ŠALDA 1973: 320).

pochmurný meditativní národ potřeboval¹⁰², nicméně taková změna s sebou nese svá nebezpečí (srov. tamtéž: 320); co se týče vlivu francouzské literatury, Šalda upozorňuje na blízkost Vrchlického a Hugovy tvorby, za ještě bližšího označuje Gautiera. V samém závěru pak Šalda dodává: „*Je-li úkolem české duše nepřipodobňovati se pozitivistickému západu, nýbrž vytvářeti cosi opravdu svého a duchovně kladného, zachmuřuje se budoucnost díla Vrchlického a vliv mezi budoucími poklesne, [...] osud [jej] vyvolil za ukazatele vnitřních bytostných sporů a svárů dnešní české duše a postavil jako sloup na rozcestí drah a směrů. Jako sloup: neboť sloupem byl a jest, třebaš puklý*“ (srov. tamtéž: 321).

Ke zklidnění vztahu mezi Vrchlickým a Šaldou došlo až na přelomu 19. a 20. století, kdy Vrchlický nejenže doporučil Šaldu, aby psal do *Ottova naučného slovníku* o literatuře francouzské (což mu určitý čas zajišťovalo hmotnou existenci), ale také ho požádal o příspěvek o Nerudovi do téhož slovníku (srov. ŠALDA 1914: 303). Šalda se ale tou dobou zotavoval z nemoci a musel tedy tuto žádost odmítnout připojiv svou pochybnost, že by Vrchlického svým článkem uspokojil; tato poznámka pak vyvolala další korespondenci mezi oběma literáty, v níž se Vrchlický vrací k Šaldovým kritikám z devadesátých let (srov. PRAŽÁK 1955: 385). Vrchlický psal:

„*Drahý příteli, k Vašemu poslednímu dopisu rád bych Vám řekl, že vážil jsem si vždycky soudu Vašeho, i když šel proti mně. Zním příliš dobře opravdovost Vašeho uměleckého citění a přesvědčení a vím, že jen ono Vás vedlo. A že Jste některé z těchto recenzí podepsal šifrou, cítil jsem vždycky jen všetečný soud kantorských hnidopichů, kterým je poesie a umění zcela cizí a kteří znají jen svůj lineál. Proto ať Vám nebrání nic, abyste i v budoucnu řekl o mé práci to, co pokládáte za pravdivé. Lidé mohou se rozcházet se svých názorech a přece býti si blízcí svou vírou v umění a svým entusiasmem pro poesii*“ (tamtéž: 387).

Jak poznamenal Fischer, z dopisu takového znění vyplývá, že Vrchlický věděl o Šaldově autorství kritik publikovaných pod pseudonymem Ptáčník a nezazlíval mu to; navíc sám publikoval některé ze svých kritik mladé generace anonymně (srov. FISCHER 1924: 142).

Šalda svoje mínění o Vrchlickém opakovaně objasňoval a proti Pražákovým výkladům textu *Několik poznámek o Jaroslavu Vrchlickém* se ohradil ve stati *Můj poměr*

¹⁰² „*Je-li smysl českých dějin nejen politických, ale i kulturních připodobňování se Západu, sblížení s ním a splývání s ním, jest Vrchlický z nejtýpějších a největších duchů českých [...]*“ (ŠALDA 1973:

k *Vrchlickému* publikované v *České kultuře*. Obvinil Pražáka z umělého konstruování rozporů mezi jeho dřívějšími a současnými soudy a z toho, že podsouvá čtenáři zásadně jiné závěry, než jakých se ve vlastním textu dobral sám. Šalda nechválí Vrchlického za „zromanizování verše“, pouze ho konstatuje; Šalda odmítá jakoukoli marginalizaci nedostatků Vrchlického poezie; naopak jsou to konstitutivní vady, jež Šalda pojmenovává (srov. ŠALDA 1914: 302).

Dalším významným Šaldovým projevem byl jeho proslov v Národním divadle před slavnostním představením *Noci na Karlštejně* v roce 1923; Šalda při té příležitosti neřekl v zásadě nic, co by nezaznělo již dříve, mluvil o Vrchlickém jako o revolučním zjevu, který svou tvorbou porušil dosavadní českou básnickou tradici: „*Jím vstupuje do české poesie něco jásavého, skutečného, smyslně teplého a plného, plastického a trojrozměrného*“ (BRAMBORA 1947: 459). Zásadní je rovněž Šaldovo konstatování, že Vrchlický se včas orientoval podle Huga; v tom spočívá jeho vývojový význam, že změnil orientaci české poezie od Německa k Francii a Itálii (srov. tamtéž). Jako zásadní problém vidí Šalda následující skutečnost: „*Vrchlický zůstal často vínem elity, intelektuálů, požívačů, třebaž ráz jeho poesie nebyl v celku labužnický, nýbrž dělný*“ (tamtéž: 461); a dále: „*Volání o návratu k Vrchlickému je pošetilé, návrat by byl těžký hřích na dnešku, jako je každý návrat [...] Nebudeme se k Vrchlickému vracet, ale budeme jej chápat, tím úctou a láskou k Vrchlickému vyplníme životem a pravdou. Vrchlický sám by nechtěl, aby jím byl tarasen a uzavírán vývoj To by bylo zneužití jeho odkazu. Vrchlický ve svých vrcholných chvílích uměl sloužit, t. j. tvořit konkrétně pro konkrétní účely. Tak má tvořit i dnešek*“ (tamtéž).

I tento projev vyvolal v literárních kruzích řadu reakcí, ačkoli pouze shrnoval již dříve publikované Šaldovy názory. Brambora podtrhuje skutečnost, že Šalda věnoval studiu Vrchlického díla mnoho času a péle, že zdaleka nezůstal u kritik z devadesátých let a že se ve stáří upřímně snažil Vrchlického rehabilitovat (srov. tamtéž: 463).

Závěr

V práci jsme se pokusili analyzovat Vrchlického překlady básní čtyř francouzských parnasistů – José-Marii de Heredia, Sully Prudhomme, Leconte de Lisle a Françoise Coppéeho. Čtveřici doplňuje analýza Vrchlického překladů básní Victora Huga, jehož texty sice vznikaly dříve než práce parnasistů, ale představovaly ve své době klíčové referenční texty francouzské literatury a nabízejí proto zajímavé srovnání.

Rozbory Vrchlického překladů parnasistních básní dokládají, že ačkoli Vrchlický proklamoval lumírovskou zásadu překládat rozměrem originálu, ne vždy se jí držel, přestože právě pro parnasisty je tvar básně určující. Většina básní je v originálním znění psána alexandrinem, který je pro francouzskou poezii příznačný, v češtině však zcela běžný není. Proto pro převedení básní realizovaných tímto veršem Vrchlický užíval deseti až třináctislabičný verš. Nejednalo se přitom pochopitelně o neznalost nebo neschopnost překladatele: v překladech básní Leconte de Lisle a Victora Huga Vrchlický alexandrin velmi zdařile užil. Z rytmických a potažmo i rýmových důvodů se Vrchlický nezřídka odchýlil od gramatického úzu češtiny. Těmito odchylkami, apokopami příznačnými ostatně i pro původní Vrchlického tvorbu, je nejčastěji inverzní pořádek slov, vokalizace předložek, odsunutí předpon či přípon a koncového *-l* v minulých příčestích. Vzestupnou rytmickou tendenci francouzského přízvuku napodoboval Vrchlický v překladech nejčastěji trochejem s předrážkou.

Rýmová schémata originálů Vrchlický ve většině básní zachoval, nedodržení je výjimkou: ve dvou případech zaměnil střídavý a obkročný rým a v jednom případě upravil rýmovou podobu závěrečného tercetu Lecontovy znělky. Motivující rýmy ve Vrchlického překladech jsou originálům zpravidla velmi blízké, oproti tomu u motivovaných rýmů se slova v rýmových pozicích převodů obsahově v různé míře originálům vzdalují, což je naprosto přirozené. Podstatnější nežli odchylky tohoto typu je obohacení české literatury o cizí strofické formy, v domácím kontextu do té doby krajně neobvyklé.

Zaznamenali jsme dále Vrchlického směřování k jednoduššímu a svým způsobem tradičnějšímu verši. Poměrně častá potlačení přesahů originálu, zjednodušení metaforiky, umírnění expresivity a redukce obraznosti patrně vyhovovala dobovému českému čtenáři, navyklému na verš májovců či na poměrně monotónní písňovost básní Sládkových. Podobně zásadními transformacemi jsou v překládaných textech změny

lyrického subjektu básně či připojení dalšího jednajícího subjektu do textu. Zajímavá je Vrchlického snaha o zpřístupnění francouzské poezie počesťováním reálií, např. *vino* zaměnil Vrchlický v překladu za *chmel*, jméno *Napoleona* nahradil jménem napříč kulturami proslulého panovníka *Cézara*, Hugovy zmínky o postavách z Molièrových her (*Damis* a *Klitandr*) v sonetu *Krásné ženy* pak zcela vynechal. Důležité je dále zmínit Vrchlického převedení básní, založených v originále na blízkosti básnického a hovorového, respektive konverzačního jazyka. V našem případě jde o žánrové obrázky Françoise Coppého a některé básně Sully Prudhomme. Vrchlického překlady zcela zjevně postrádají hladkost originálu, čtení je znesnadněno inverzním slovosledem a apokopami natolik, že se dojem lehkosti francouzského textu zcela vytrácí. Proti těmto překladům ovšem můžeme postavit výborné překlady básní Lecontových a zejména velmi zdařilá převedení Herediových sonetů, které jsou naopak převedeny zcela v duchu originálu a ve shodě s parnasistní estetikou. Zdá se tedy, že Vrchlický si vytvořil překladatelskou metodu ve shodě s jádrem parnasistní produkce a uplatňoval ji i na jejích okrajích, k jejichž experimentu (zejména Coppéovy básně hraničí s realismem) již zcela nepřiléhala.

Dokladem předcházejícího tvrzení je i specifický způsob překladu parnasistní poezie, který Vrchlický použil v romantické básni *Poslání k...* Victora Huga. Hugův originál posloužil Vrchlickému v podstatě pouze jako inspirace k velmi volnému převedení, veškeré romantické vzorce naznačující osudovost či tragičnost jsou ve Vrchlického verzi básně významně potlačeny a na jejich místo přicházejí parnasistní motivy. Bylo by nesmírně zajímavé analyzovat Vrchlického překlady dalších romantiků a zjistit, jestli obdobné parnasistní transpozice uplatňoval Vrchlický i v překladech z děl Vignyho či Musseta. Rozsah diplomního projektu k tomu bohužel nedává příležitost.

Platnost našich zjištění jistě není absolutní a mohla by se – jak bylo právě ukázáno – větší měrou ozřejmovat rozbořením dalších Vrchlického překladů. Závěrem nicméně můžeme podotknout, že výroky o Vrchlického překladatelské brilanci rozhodně neplatí bezvýhradně. Posuny v převedeních jsou často značné, a to dokonce i v případě překladů básní Victora Huga, ačkoli se často hovoří o Vrchlického a Hugově kongenialitě.

Na základě recepční analýzy zato můžeme potvrdit, že Vrchlického překlady z francouzské poezie byly ve své době velmi živé, jak dokladují četné články v dobových periodikách. Zájem o Vrchlického překlady plyne paralelně s tvorbou

moderny; bylo by proto *pro futuro* rovněž zajímavé srovnat Vrchlického převedení s překlady modernistů.

Zásadní složkou práce je bibliografie mapující Vrchlického překlady publikované v periodikách i knižně a také přehled Vrchlického kritických příspěvků o frankofonních básnících během jeho více než 35leté překladatelské činnosti. Náročná heuristika nás opravňuje k tomu, aby tato práce byla vnímána jako samostatný a ucelený projekt, jakkoli nepostihla Vrchlického překladatelství francouzské poezie jako celek a kromě pozitivních zjištění otevírá i další průhledy a otázky.

Literatura

AGARD, Brigitte; BOIREAU, Marie-France; DARCOIS, Xavier
1986 *Le XIXe siècle en littérature* (Paris: Hachette)

BRAMBORA, Josef

1947: „Šalda a Vrchlický“; *Kritický měsíčník* 8, s. 449–46

CASTEX, Pierre Georges, SURER Paul, BECKER Georges

1977 *Histoire de la littérature française* (Paris: Hachette)

ČERNÝ, Václav

1993: *Tvorba a osobnost II* (Praha: Odeon)

ČERVENKA, Miroslav

2003: „Vrchlickýs Maeterlinck-Übersetzungen und die Anfänge des Symbolismus“; in: *Kapitel zur Poetik. Vrchlický und der tschechische Symbolismus* (München: Verlag Otto Sagner), s.100–112

DOHALSKÁ, Marie; SCHULZOVÁ Olga

2008: *Fonetika francouzštiny* (Praha: Karolinum)

DUNOVSKÝ, Jan

1879: „Z umělecké besedy“; *Květy* 1, s. 250

FISCHER, Otokar

1924: „Pseudonymy devadesátých let“; *Kritika* 1, s. 140–170

FISCHER, Jan a kol.

1966: *Dějiny francouzské literatury 19. a 20 století* (Praha: Academia)

FRÍDA, Bedřich

1913: „Mladá léta Jaroslava Vrchlického“; *Zvon* 25, s. 333–335

FRYČER, Jaroslav

1988: *Neznámý Parnas* (Praha: Odeon)

HÁLEK, Vítězslav

1874: „Viktor Hugo v českém rouše“; *Národní listy* 223, s.1

1878: *Spisy Hálkovy. Díl I.* (Praha: Edv. Grégr)

HENDRICH, Josef; RADINA, Otomar; TLÁSKAL, Jaromír

2001: *Francouzská mluvnice* (Plzeň, Fraus)

IBRAHIM, Robert; PLECHÁČ, Petr; ŘÍHA Jakub

2013. *Úvod do teorie verše* (Praha: Akropolis)

JANDOVÁ, Zora

1998: *Jaroslav Vrchlický a italská poezie jeho doby* (Praha: Pražská imaginace)

KARÁSEK, Jiří

1901: „Z nové produkce poetické“; *Rozhledy* 10, s. 254

1913: „Překladatelská činnost Jaroslava Vrchlického“; *Osvěta* 2, s. 99–103

KUFNEROVÁ, Zlata

2004: „K tzv. přesnému rozboru překladu básnického textu“; in: *Antologie teorie uměleckého překladu (Výběr z prací českých a slovenských autorů)*, (Ostrava: Filosofická fakulta ostravské univerzity), s. 221–231

KUFNEROVÁ, Zlata

1994: „Eufonie jako překladatelský problém“; in: *Překládání a čeština*, (Jinočany, H&H), s. 128–131

LAGARDE, André; MICHARD, Laurent

2008: *Francouzská literatura 19. století* (Praha: Garamond)

LAROUSSE

1993: *Petit dictionnaire francais* (Paris: Larousse)

LEVÝ, Jiří

1957: *České theorie překlada* (Praha: SNKLHU)

1998: *Umění překlada* (Praha: Ivo Železný)

MOKRÝ, Otokar

1880: „Kain. Báseň Leconta de Lisle“; *Květy* 10, s. 501 – 502

1882: „Victora Huga ‚Nové básně‘“; *Národní listy* 149, příl. s. 1

MUKAŘOVSKÝ, Jan

1948: *Kapitoly z české poetiky II* (Praha: Svoboda).

PETROVSKA, Marija

1979: „Un frère spirituel slave de Leconte de Lisle“; *Revue de littérature comparée* 53, s. 239-246)

PRAŽÁK, Albert

1955: *Vrchlický v dopisech* (Praha: Československý spisovatel)

1967: *Vrchlickému nablízku* (Praha: Československý spisovatel)

PTÁČNÍK, B.

1895: „Posudky“; *Literární listy* 17, s. 345–354

SEKANINA, František

1901: „Nové překlady z Victora Huga“; *Zvon* 28, s. 334

SCHULZ, Ferdinand

1880: „Básnické překlady“; *Osvěta* 12, s. 1048–1050

1882: „Básně původní a přeložené“; *Osvěta* 10, s. 931–932

SLÁDEK, Josef Václav

1884: *Ze života* (Praha: Ed. Grégr)

SOBOTKA, Primus

1877: „Veleplodný Jaroslav Vrchlický...“; *Osvěta* 9, s. 165–166

ŠALDA, František Xaver

1898: „Posudky“; *Literární listy* 19, s. 214–215

1914: „Můj poměr k Vrchlickému“; *Česká kultura* 2, s. 302–304

1925: „K překladu Baudelaira“; in: *Juvenilie: stati, články a recenze z let 1891–1899* (Praha: Ot. Štorch-Marlen), s. 176–199

1957: *Kritické projevy 10* (Praha: Československý spisovatel)

1973: *Boje o zítřek, Duše a dílo* (Praha: Melantrich)

ŠRÁMEK, Jiří

2012: *Panorama francouzské literatury od počátku po současnost* (Brno: Host)

VLAŠÍN, Štěpán

1977: *Slovník literární teorie* (Praha, Československý spisovatel)

VRCHLICKÝ, Jaroslav

1874: *Básně Victora Huga* (Praha: Ed. Grégr)

1877: „Nové dílo Viktora Huga“; *Lumír* 5, s. 256

1877: „François Coppée“; *Lumír* 5, s. 262–265

1878: „François Coppée“; *Lumír* 6, s. 320

1879: „Leconte de Lisle“; *Lumír* 7, s. 435–438

1881: „Viktor Hugo“; *Lumír* 9, s. 111–112

1881: „Čtyři větry ducha“; *Lumír* 9, s. 288

1881: „Poesie Viktora Huga v posledním desetiletí“; *Lumír* 9, s. 248–250

1881: „Nové básně vydal François Coppée“; *Lumír* 9, s. 352

1882: *Victora Huga Nové básně* (Praha: J. Otto)

1885: „Viktor Hugo.“; *Lumír* 13. s. 248–249

1885: „Viktor Hugo.“; *Lumír* 13. s. 257–259; 274–275; 314–316; 325–327; 358–359; 374–375; 393–394; 426–428

1885: „François Coppée“; *Květy* 7, s. 248

1886: *Charles-Marie Leconte de Lisle, Výbor básní* (Praha: Čech)

1887: *Básnické profily francouzské* (Praha, Fr. Šimáček)

1893: *Moderní básníci francouzští* (Praha: Jos. R. Vilímek)

1895: *Z cizích Parnassů* (Praha, Bursík a Kohout)

1915: „Friedrichu Adlerovi“; in: Sborník společnosti Jaroslava Vrchlického (Praha) s.
116–120

Přílohy

1. Básně José-Marii de Heredia

Le Vase

Les Trophées - José-Maria de Heredia
Alphonse Lemerre, 1893, p. 25

L'ivoire est ciselé d'une main fine et telle
Que l'on voit les forêts de Colchide et Jason
Et Médée aux grands yeux magiques. La Toison
Repose, étincelante, au sommet d'une stèle.

Auprès d'eux est couché le Nil, source immortelle
Des fleuves, et, plus loin, ivres du doux poison,
Les Bacchantes, d'un pampre à l'ample frondaison
Enguirlandent le joug des taureaux qu'on dételle.

Au-dessous, c'est un choc hurlant de cavaliers ;
Puis les héros rentrant morts sur leurs boucliers
Et les vieillards plaintifs et les larmes des mères.

Enfin, en forme d'anse arrondissant leurs flancs,
Et posant aux deux bords leurs seins fermes et blancs,
Dans le vase sans fond s'abreuvent des Chimères.

Bacchanale

Les Trophées - José-Maria de Heredia - Alphonse
Lemerre, 1893, p. 27

Une brusque clameur épouvante le Gange.
Les tigres ont rompu leurs jougs et, miaulants,
Ils bondissent, et sous leurs bonds et leurs élans
Les Bacchantes en fuite écrasent la vendange.

Vása

Moderní básníci francouzští. Praha : Jos. R.
Vilímek, vyd. okolo 1893. s. 212.

Sloň ryta jesti tak umělou dlaní,
že snadně rozeznáš Kolchidské lesy,
s Jasonem Medeu a jejich plesy,
a zlaté rouno, zářící v tom plání.

Nil vedle, věčný zdroj řek, v usmívání
tlum bacchantek, jimž leto žhnoucí kdesi
vznik dalo, kterak z chmele věnce věsí
na čelo býka právě v odpráhání.

Nad nimi srážka reků v mečů třípytu,
a mrtvý bohatýr pak na svém štítu,
a matky v pláči, kmeti příšery;

a konečně jak ucha v boky kruhy,
na kraj kladoucí plný prs a tuhý
se v bezdnu vásy zpíjí Chimery.

Bacchanale

Moderní básníci francouzští. Praha : Jos. R.
Vilímek, vyd. okolo 1893. s. 213

Gang poděšen je děsným křikem, láním,
z jha divocí se tygři vyprostili
a skáčí kol, jak sami těž by spílí,
a s bacchantkami řádí vinobraním.

Et le pampre que l'ongle ou la morsure effrange
Rougit d'un noir raisin les gorges et les flancs
Où près des reins rayés luisent des ventres blancs
De léopards roulés dans la pourpre et la fange.

Sur les corps convulsifs les fauves éblouis,
Avec des grondements que prolonge un long râle,
Flairent un sang plus rouge à travers l'or du hâle ;

Mais le Dieu, s'enivrant à ces jeux inouïs,
Par le thyrses et les cris les exaspère et mêle
Au mâle rugissant la hurlante femelle.

Épigramme funéraire - *Les Trophées* - José-Maria
de Heredia - Alphonse Lemerre, 1893, p. 44

Ici gît, Étranger, la verte sauterelle
Que durant deux saisons nourrit la jeune Hellé,
Et dont l'aile vibrant sous le pied dentelé
Bruissait dans le pin, le cytise ou l'airelle.

Elle s'est tue, hélas ! la lyre naturelle,
La muse des guérets, des sillons et du blé ;
De peur que son léger sommeil ne soit troublé,
Ah ! passe vite, ami, ne pèse point sur elle.

C'est là. Blanche, au milieu d'une touffe de thym,
Sa pierre funéraire est fraîchement posée.
Que d'hommes n'ont pas eu ce suprême destin !

Des larmes d'un enfant sa tombe est arrosée,
Et l'Aurore pieuse y fait chaque matin
Une libation de gouttes de rosée.

A réva divým nehtů pod škubáním
svá zrna na stehna a boky chýlí,
u rysů žihovaných kde prs bílý
plá v směsi leopardů a bok za ním.

Na těle žen se potvory kol svíjí,
a s vytím, které končí v dlouhé štkání,
krev rudou čenichají tygři, rysi;

Leč bůh, jenž hrani těmito se spíjí,
je thyrsem pobádá a v objímání
ku bílým ženám řvoucí fauny mísí.

Nápis náhrobní - *Moderní básníci francouzští*.
Praha : Jos. R. Vilímek, vyd. okolo 1893. s.
215

Zde, chodče, spí kobylika zelenavá.
Dvě leta živila ji mladá Hella;
pod nožkou šumně její křídla zněla,
kde borovice, čimilník a tráva.

S ní umlkla přírody lyra smavá,
jíž třtina se i každá brázda chvěla,
v snu lehkém by se nelekla, tu zcela
kol tichounce spěj tvoje chůze hravá!

Zde spí, tymian zkvětlý po kraji,
hled', obrubuje kámen její bílý;
tak šťastný osud lidé nemají.

Ba hrob jí dětské slzy porosily
a zora zbožná denně potají
pár kapek rosy dá jí v ranní chvíli.

Les funérailles - *Les Trophées* - José-Maria de Heredia - Alphonse Lemerre, 1893, p. 134

Vers la Phocide illustre, aux temples que domine
La rocheuse Pytho toujours ceinte d'éclairs,
Quand les guerriers anciens descendaient aux enfers,
La Grèce accompagnait leur image divine.

Et leurs Ombres, tandis que la nuit illumine
L'Archipel radieux et les golfes déserts,
Écoutaient, du sommet des promontoires clairs,
Chanter sur leurs tombeaux la mer de Salamine.

Et moi je m'éteindrai, vieillard, en un long deuil;
Mon corps sera cloué dans un étroit cercueil
Et l'on paîra la terre et le prêtre et les cierges.

Et pourtant j'ai rêvé ce destin glorieux
De tomber au soleil ainsi que les aïeux,
Jeune encore et pleuré des héros et des vierges.

La Vie des Morts - *Les Trophées* - José-Maria de Heredia - Alphonse Lemerre, 1893, p. 153

Lorsque la sombre croix sur nous sera plantée,
La terre nous ayant tous deux ensevelis,
Ton corps reflleurira dans la neige des lys
Et de ma chair naîtra la rose ensanglantée.

Et la divine Mort que tes vers ont chantée,
En son vol noir chargé de silence et d'oublis,
Nous fera par le ciel, bercés d'un lent roulis,
Vers des astres nouveaux une route enchantée.

Pohřby - *Moderní básníci francouzští*. Praha : Jos. R. Vilímek, vyd. okolo 1893. s. 210

Ve Fokidě, nad kterou vysočiny
své zvedá Pytho skalná v blesků změti
když bojovníci spěli do podsvětí,
šla s nimi Hellas v šer ten nehostinný.

A v nocích jasných slyšela jich stíny
se nad Archipel zářný povznášeti
se srázných předhoří, a moře pěti
u hrobů jejich tam u Salaminy.

Já natáhnu se kmet – a to mi líto! -
mé tělo bude v rakev úzkou vbito,
a kněze, svíčky i zem zaplatí.

A snil jsem přece osud onen slavný,
do slunce klesnout jako praděd dávný
v žen, reků slzách, v sladké závratí.

Život mrtvých - *Moderní básníci francouzští*. Praha : Jos. R. Vilímek, vyd. okolo 1893. s. 213

Až postaví kdys kříž na naše těla
a zem nás oba spící v závoj skryje,
tvé tělo promění se na lilije
a z mého vzroste růže zkrvavělá.

A božská smrt, o níž tvá píseň zněla,
nechť mlčení a zapomnění sije,
nás ukolébá v sladké melodie,
až nové hvězdy vzplanou nám kol čela!

Et montant au soleil, en son vivant foyer
Nos deux esprits iront se fondre et se noyer
Dans la félicité des flammes éternelles ;

Cependant que sacrant le poète et l'ami,
La Gloire nous fera vivre à jamais parmi
Les Ombres que la Lyre a faites fraternelles.

Michel-Ange - *Les Trophées* - José-Maria de Heredia
- Alphonse Lemerre, 1893, p. 155

Certe, il était hanté d'un tragique tourment,
Alors qu'à la Sixtine et loin de Rome en fêtes,
Solitaire, il peignait Sibylles et Prophètes
Et, sur le sombre mur, le dernier jugement.

Il écoutait en lui pleurer obstinément,
Titan que son désir enchaîne aux plus hauts faîtes,
La Patrie et l'Amour, la Gloire et leurs défaites ;
Il songeait que tout meurt et que le rêve ment.

Aussi ces lourds Géants, las de leur force exsangue,
Ces Esclaves qu'étreint une infrangible gangue,
Comme il les a tordus d'une étrange façon ;

Et dans les marbres froids où bout son âme altièrè,
Comme il a fait courir avec un grand frisson
La colère d'un Dieu vaincu par la Matière !

My v slunce vstoupíme, kde život hoří,
tam duše naše bratrsky se vnoří
ve blahu věčných žárů spasené,

co zatím sláva básníku a druhu
na zemi splete nesmrtelnost v duhu,
nás počte v stíny lyrou sbratřené.

Michel-Angelo - *Moderní básníci francouzští*.
Praha : Jos. R. Vilímek, vyd. okolo 1893. s.
214

Tak mukou tragickou byl rván a jat,
když vzdálen Sixtiny i Říma v plesu
sám Sibylly a Proroky, Soud v děsu
na chmurnou stěnu začal malovat.

On v sobě slyšel stále cosi lkát,
jak titan touhou vbit na skalném tesu.
Vlast, láska, sláva? V hrob svém skryje vřesu
vše, zdar i zmar a sny – ty znají lkát!

Tak těžké obry vysílené v znoji,
tak otroky své s jhem nezlomným v boji
on divně skroutil v kámen vzdorovitý,

ve chladný mramor, v němž vše duše láva,
on zaklel záchvěv děsný, obrovitý,
hněv Boha marný, jenž se hmotě vzdává.

La Chasse - Les Trophées - José-Maria de Heredia -
Alphonse Lemerre, 1893, p. 20

Le quadrigé, au galop de ses étalons blancs,
Monte au faite du ciel, et les chaudes haleines
Ont fait onduler l'or bariolé des plaines.
La Terre sent la flamme immense ardre ses flancs.

La forêt masse en vain ses feuillages plus lents ;
Le Soleil, à travers les cimes incertaines
Et l'ombre où rit le timbre argentin des fontaines,
Se glisse, darde et luit en jeux étincelants.

C'est l'heure flamboyante où, par la ronce et l'herbe,
Bondissant au milieu des molosses, superbe,
Dans les clameurs de mort, le sang et les abois,

Faisant voler les traits de la corde tendue,
Les cheveux dénoués, haletante, éperdue,
Invincible, Artémis épouvante les bois.

Honba - Moderní básníci francouzští. Praha :
Jos. R. Vilímek, vyd. okolo 1893. s. 211

Hle, božská čtyřspřež již se letem řítí,
ku výši nebe stoupá, jejím dechem
se vlní zlato klasů rychlým spěchem,
zem ve svých žilách vřítí oheň cítí.

A světlo prosakujíc listů síti
ve stínu, kde se zdroje smějí vzdechem,
se míhá nad vrcholy větrů echem,
se kolébá a ve hrách luzných třpytí.

Tot' zářná hodina, kdy hustou travou
se žene v cvalu s psů divokých vřavou,
ve křiku, ryku, v krvi, lání, děsu

a v dešti šípů s lukem nataženým,
a v změti vlasů, s prsem obnaženým
nezdolná Artemida, úžas lesů!

2. Básně Sully-Prudhomme

Ici-bas

Œuvres de Sully Prudhomme, Alphonse Lemerre,
éditeur, s.d., *Poésies 1865-1866: Stances & Poèmes*,
p. 32

Ici-bas tous les lilas meurent,
Tous les chants des oiseaux sont courts ;
Je rêve aux étés qui demeurent
Toujours...

Zde

Poesie francouzská nové doby. Praha : Ed. Grégr,
1877. s. 301

Zde brzy každý květ uvadne,
zpěv ptáků hned se utají -
dny jara, o nichž snívám, vlnadné
vždy trvají.

Ici-bas les lèvres effleurent
Sans rien laisser de leur velours ;
Je rêve aux baisers qui demeurent
Toujours...

Ici-bas tous les hommes pleurent
Leurs amitiés ou leurs amours ;
Je rêve aux couples qui demeurent
Toujours...

Si j'étais dieu

Œuvres de Sully Prudhomme, Alphonse Lemerre,
éditeur, s.d., *Poésies 1865-1866: Stances & Poèmes*,
p. 104

Si j'étais Dieu, la mort serait sans proie,
Les hommes seraient bons, j'abolirais l'adieu,
Et nous ne verserions que des larmes de joie,
Si j'étais Dieu.

Si j'étais Dieu, de beaux fruits sans écorces
Mûriraient ; le travail ne serait plus qu'un jeu,
Car nous n'agirions plus que pour sentir nos forces,
Si j'étais Dieu.

Si j'étais Dieu, pour toi, celle que j'aime,
Je déploierais un ciel toujours frais, toujours bleu,
Mais je te laisserais, ô mon ange, la même,
Si j'étais Dieu.

Zde sametem svým v plachém snění
rty dotknou se a prchají -
ta, o nichž snívám, polibení
vždy trvají.

Zde každý lká pro blaho lásky
neb pro své druhy potají,
ty, o nichž snívám něžné svazky
vždy trvají.

Kdybych byl bohem

Poesie francouzská nové doby. Praha : Ed. Grégr,
1877. s. 302

Tu bez kořisti smrt, tu nebylo by pekla,
já všechno loučení bych navždy odstranil,
jen slza radosti by z očí našich tekla,
kdybych bohem byl.

Tu plody bez kůry by na všech stromech zrály
a práce veškerá by byla kratochvíl,
jen cítit síly své by lidé v svět se hnali,
kdybych bohem byl.

A dítě, pro tebe, již miluji, bych spěchal,
by azur na nebi se v mraky netajil -
však tebe, anděli, bych takou, jak jsi, nechal,
kdybych bohem byl.

Chanson de Mer

Œuvres de Sully Prudhomme, Alphonse Lemerre,
éditeur, s.d., *Poésies 1865-1866: Stances & Poèmes*,
p. 154-155

Ton sourire infini m'est cher
Comme le divin pli des ondes,
Et je te crains quand tu me grondes,
Comme la mer.

L'azur de tes grands yeux m'est cher :
C'est un lointain que je regarde
Sans cesse et sans y prendre garde,
Un ciel de mer.

Ton courage léger m'est cher :
C'est un souffle vif où ma vie
S'emplit d'aise et se fortifie,
L'air de la mer.

Enfin ton être entier m'est cher,
Toujours nouveau, toujours le même ;
O ma Néréide, je t'aime
Comme la mer !

Œuvres de Sully Prudhomme, Alphonse Lemerre,
éditeur, s.d., *Poésies 1865-1866: Stances & Poèmes*,
p. 158

Deux hommes sont montés sur la haute falaise ;
Ils ont fermé les yeux pour écouter la mer :
« J'entends le paradis pousser des clameurs d'aise.
Et moi j'entends gémir les foules de l'enfer. »

Píseň na moři

Poesie francouzská nové doby. Praha : Ed. Grégr,
1877. s. 302

Jak božský záhyb modrých vln
mně drah tvůj úsměv, věčná zoře,
mám strach, že zrak tvůj hněvu pln
jako moře.

A zor tvých očí je mi drah;
jak často těkám po obzore,
tak maně v něm zřím jako v mhách
nebe moře.

Mně milá je tvá odvaha,
dech svěží síly v moje hoře
mě sílí a mně pomáhá
jak vzduch moře.

Že miluji tě, zdali znáš,
má Nereidko, moje zoře,
tys stále jiná, stále táž
jako moře.

Břeh mořský

Poesie francouzská nové doby. Praha : Ed. Grégr,
1877. s. 301

Dva muži octli se na břehu srázném kraji,
své oči zavřeli a poslouchali moře.
Já slyším jásání, jež ozývá se v ráji! -
a druhý odvětil: Já zatracenců hoře!

Alors, épouvantés des songes de l'ouïe,
Ils ont rouvert les yeux sous le même soleil.
L'Océan sait parler, selon l'âme et la vie,
Aux hommes différents avec un bruit pareil.

Le Vase brisé

Œuvres de Sully Prudhomme, Alphonse Lemerre,
éditeur, s.d., *Poésies 1865-1866: Stances & Poèmes*,
p. 11–12

Le vase où meurt cette verveine
D'un coup d'éventail fut fêlé ;
Le coup dut effleurer à peine :
Aucun bruit ne l'a révélé.

Mais la légère meurtrissure,
Mordant le cristal chaque jour,
D'une marche invisible et sûre
En a fait lentement le tour.

Son eau fraîche a fui goutte à goutte,
Le suc des fleurs s'est épuisé ;
Personne encore ne s'en doute ;
N'y touchez pas, il est brisé.

Souvent aussi la main qu'on aime,
Effleurant le cœur, le meurtrit ;
Puis le cœur se fend de lui-même,
La fleur de son amour périt ;

Toujours intact aux yeux du monde,
Il sent croître et pleurer tout bas
Sa blessure fine et profonde ;
Il est brisé, n'y touchez pas.

Tu každý zděšený snem hrozným svého ucha,
zas otevřel svůj zrak pod stejným sluncem luzným.
Hle, starý oceán dle života a ducha
vždy stejnou bouří svou tak mluví k lidem různým.

Puklá vasa

Květy 6, 1884, č. 6, s. 667–668

Vasa, v níž mře tento vřes,
vějířem jen byla tknuta,
lehce bez ruchu se snes -
vása stála nepohnuta.

Avšak lehká trhlina
dále hlodá křišťál čistý,
v celou kol se zatíná
tajný její krok, však jistý.

Květina se vysuší,
voda v kapek pár se shlukla,
ač to nikdo netuší,
nechte ji – již vása pukla.

Ruka, kterou miluješ,
tkne se srdce z nenadání
a to dále puká též,
lásky květ v mém opadání.

Bez pohnutí na oko
růstí jen a slzet cítí
ránu svoji hluboko;
puklo již – je nechte býti!

3. Básně Leconta de Lisle

Le Vase

Poèmes antiques (1852) dostupné z:

http://fr.wikisource.org/wiki/Le_Vase

Reçois, pasteur des boucs et des chèvres frugales,
Ce vase enduit de cire, aux deux anses égales.
Avec l'odeur du bois récemment ciselé,
Le long du bord serpente un lierre entremêlé
D'héliochryse aux fruits d'or. Une main ferme et fine
A sculpté ce beau corps de femme, œuvre divine,
Qui, du péplos ornée et le front ceint de fleurs,
Se rit du vain amour des amants querelleurs.
Sur ce roc, où le pied parmi les algues glisse,
Traînant un long filet vers la mer glauque et lisse,
Un pêcheur vient en hâte ; et, bien que vieux et lent,
Ses muscles sont gonflés d'un effort violent.
Une vigne, non loin, lourde de grappes mûres,
Ploie ; un jeune garçon, assis sous les ramures,
La garde ; deux renards arrivent de côté
Et mangent le raisin par le pampre abrité,
Tandis que l'enfant tresse, avec deux pailles frêles
Et des brins de jonc vert, un piège à sauterelles.
Enfin, autour du vase et du socle Dorien
Se déploie en tous sens l'acanthé Korinthien.

J'ai reçu ce chef-d'œuvre, au prix, et non sans peine,
D'un grand fromage frais et d'une chèvre pleine.
Il est à toi, Berger, dont les chants sont plus doux
Qu'une figue d'Aigile, et rendent Pan jaloux.

Vása

Výbor básní Leconta de Lisle, Praha 1886: Vladimír
Čech, s. 15–16

Pastýři, jenž velíš koz a kozlů roji,
vezmi tuto vasu s rukovětí dvojí:
čerstvě vyřezaným dřevem ještě voní,
na dolejším kraji břechťan leze po ní
s helyehisu zlatým plodem propletený.
Pevná dlaň sem ryla tělo krásné ženy:
v peplos zahalena, čelo v květů kráse
milenců dvou sporu luzná vysmívá se.
Pod skalou, kde noha klouzá v mořské trávě,
rybář táhne k moři svoje síť právě,
spěchá co jen může, ač stár, běží z dále,
námahou tou šije vzpínají se svaly.
Blízko réva bují hroznů zlatem těžká.
Hošík, jenž ji hlídá, pod větvemi mešká.
Ze strany dvě lišky sem se blíží hbité,
víno okusují úponkami kryté,
co hoch sobě skládá ze dvou slámy stonků,
z kusu třtiny klícku na kobylinky. K stonku
kolem dorického podstavce té vásy
korintský se akant všemi směry plazí.

Získal jsem tu vásu draho dost a s těží
za bahnici kozu, za velký sýr svěží,
tvá je, neb tvé písně rovnají se maně
nad Aigilské fiky, sám Pán žárlí na ně.

La Mort d'un lion

Poèmes barbares, Librairie Alphonse Lemerre, s. d. (1889), *Œuvres de Leconte de Lisle* (p. 226).

Étant un vieux chasseur altéré de grand air
Et du sang noir des bœufs, il avait l'habitude
De contempler de haut les plaines et la mer,
Et de rugir en paix, libre en sa solitude.

Aussi, comme un damné qui rôde dans l'enfer,
Pour l'inepte plaisir de cette multitude
Il allait et venait dans sa cage de fer,
Heurtant les deux cloisons avec sa tête rude.

L'horrible sort, enfin, ne devant plus changer,
Il cessa brusquement de boire et de manger,
Et la mort emporta son âme vagabonde.

Ô cœur toujours en proie à la rébellion,
Qui tournes, haletant, dans la cage du monde,
Lâche, que ne fais-tu comme a fait ce lion ?

Le dernier Souvenir

Poèmes barbares, Librairie Alphonse Lemerre, s. d. (1889), *Œuvres de Leconte de Lisle* (p. 233-234).

J'ai vécu, je suis mort. – Les yeux ouverts, je coule
Dans l'incommensurable abîme, sans rien voir,
Lent comme une agonie et lourd comme une foule.

Inerte, blême, au fond d'un lugubre entonnoir
Je descends d'heure en heure et d'année en année,

Smrt lva

Výbor básní Leconta de Lisle, Praha 1886: Vladimír Čech, s. 88

Byl starý lovec vzduchu žíznivý
a černé krve nespočetných volů,
zvyk na moře se dívat, na nivy
a v klidu řvátí se štítu hor dolů.

Jak zatracenec pekla ve plápolu
pro zástupů žert chodil truchlivý
v své kleci železné a v těžkém bolu
tlouk v pruty hlavou a řval zuřivý.

Ten děsný osud již se sotva zvrátí!
I přestal náhle pít a přestal žrátí,
až smrt se nad ním smilovala přeci.

Ó srdce, kterým zmítá vzdor a hněv,
jež uštvané se točíš v světa kleci,
proč, podlé, neděláš to jak ten lev?

Poslední vzpomínka

Výbor básní Leconta de Lisle, Praha 1886: Vladimír Čech, s. 95

Já žil. Jsem mrtev. Otvírám zrak. Teď
se valím bezdnem, nezřím nic, tak líně
jak smrt a těžce zástupů jak změť.

Mdlý, zsinalý, kdes v jícnu černém klíně,
v noc, v němo, v klid, v tmu již stoupám, v sen,

À travers le Muet, l'Immobile, le Noir.

Je songe, et ne sens plus. L'épreuve est terminée.
Qu'est-ce donc que la vie ? Étais-je jeune ou vieux ?
Soleil ! Amour ! – Rien, rien. Va, chair abandonnée !

Tournoie, enfonce, va ! Le vide est dans tes yeux,
Et l'oubli s'épaissit et t'absorbe à mesure.
Si je rêvais ! Non, non, je suis bien mort. Tant mieux.

Mais ce spectre, ce cri, cette horrible blessure ?
Cela dut m'arriver en des temps très anciens.
Ô nuit ! Nuit du néant, prends-moi ! – La chose est
sûre :

Quelqu'un m'a dévoré le cœur. Je me souviens.

Aux modernes

Poèmes barbares Librairie Alphonse Lemerre, s. d.
(1889), *Œuvres de Leconte de Lisle* (p. 356).

Vous vivez lâchement, sans rêve, sans dessein,
Plus vieux, plus décrépits que la terre inféconde,
Châtés dès le berceau par le siècle assassin
De toute passion vigoureuse et profonde.

Votre cervelle est vide autant que votre sein,
Et vous avez souillé ce misérable monde
D'un sang si corrompu, d'un souffle si malsain,
Que la mort germe seule en cette boue immonde.

Hommes, tueurs de Dieux, les temps ne sont pas loin
Où, sur un grand tas d'or vautrés dans quelque coin,
Ayant rongé le sol nourricier jusqu'aux roches

rok po roce, hodinu po hodině.

Sním, necítím, je zápas ukončen.
Co život jest? Byl starý jsem či mlád?
Ó Lásko, slunce, nic! Jdi tělo jen!

Jdi, toč se, klesni, na tvé oči pad
děs prázdna, zapomnění tebe zdraví.
Ó kdybych umřít mohl, byl bych rád!

Leč přízrak ten, ta rána, ten křik dravý?
To dávno stalo se, teď ruce spínám.
Ó noci, zhlť mne! V tom soud můj je pravý:

Kdos sněd mi srdce. Již se rozpomínám.

Moderním

Výbor básní Leconte de Lisle, Praha 1886: Vladimír
Čech, s. 94

Vy podle žijete bez účelu a snění,
jste starší, sešlejší než neúrodná zem,
jste věkem vražedným v kolébce vykleštění
z všech vášní hlubokých a snahy po velkém.

Vám v ňadrech ve mozku se pouhé prázdno cení,
v svět bídny špínu jen jste vnesli v shonu svém,
krev tak je zkažena a dech je k otrávení,
že může pouze smrt ve blátě klíčit v něm.

Vy vrazi bohů jste, ve chtivosti své poutě,
na zlata hromadách z vás každý v jiném koutě,
až rozryjete zem do útrov skalín skoupě,

Ne sachant faire rien ni des jours ni des nuits,
Noyés dans le néant des suprêmes ennuis,
Vous mourrez bêtement en emplissant vos poches.

až vědět nebude co počít s dnem a nocí
a v nudu pohroužen, propadnuv její moci,
při cpaní kapes svých jak žil tak umře hloupě.

4. Básně Françoise Coppéeho

Au bord de la Marne

Le Cahier rouge

Œuvres complètes de François Coppée, Librairie L.

Hébert, 1892, Poésies, tome II (36-37).

C'est régata à Joinville. On tire le pétard.
Les cinq canots, deux en avant, trois en retard,
Partent, et de soleil la rivière est criblée.
Car la berge, là-bas, la foule est assemblée,
Et la gendarmerie est en pantalon blanc.
– Et l'on prévoit, ce soir, les rameurs s'attablant
Au cabaret, les chants des joyeuses équipes,
Les nocturnes bosquets constellés par les pipes,
Et les papillons noirs qui, dans l'air échauffé,
Se brûlent au cognac flambant sur le café.

Na břehu Marny

Poesie francouzská nové doby, Praha: Ed. Grégr,

1877. s. 83.

Regata v Joinville. Hle, slyš, juž střílí;
pět loděk, vzadu tři, dvě v předu pílí
a sluncem tkaná řeka se zastkvívá.
Na břehu zástup diváků se dívá;
četníci mají pantalonů bílé
a každý tuší kouzlo pozdní chvíle;
shon veslařů v krčmě; jak se smějí,
jak dýmky šerem se jak hvězdy skvějí
a černé mury jak se v půlnoc parnou
v koňaku horkém pálí před kavárnou.

Matin d'octobre

Le Cahier rouge

Œuvres complètes de François Coppée, Librairie L.

Hébert, 1892, Poésies, tome II (55-56).

C'est l'heure exquise et matinale
Que rougit un soleil soudain.
A travers la brume automnale
Tombent les feuilles du jardin.

Jitro v říjnu

Poesie francouzská nové doby, Praha: Ed. Grégr,

1877. s. 82.

Je časně z rána, chvíle snívá,
již náhle zbarvil slunce nach,
mhou podjeseň, zřím, jak splývá
se stromů listů v zahradách.

Leur chute est lente. On peut les suivre
Du regard en reconnaissant
Le chêne à sa feuille de cuivre,
L'érable à sa feuille de sang.

Les dernières, les plus rouillées,
Tombent des branches dépouillées ;
Mais ce n'est pas l'hiver encor.

Une blonde lumière arrose
La nature, et, dans l'air tout rose,
On croirait qu'il neige de l'or.

Aubade

Le Cahier rouge
Œuvres complètes de François Coppée, Librairie L.
Hébert, 1892, Poésies, tome II (68-69).

L'aube est bien tardive à naître,
Il a gelé cette nuit ;
Et déjà sous ta fenêtre
Mon fol amour m'a conduit.

Je tremble, mais moins encore
Du froid que de ma langueur ;
Le frisson du luth sonore
Se communique à mon cœur

Ému comme un petit page,
J'attends le moment plus sûr
Où j'entendrai le tapage
De tes volets sur le mur ;

Tak zvolna padá; za ním hledě
zrak rozeznává pátravý
list z dubu podle barvy mědě
a lístek jilmu krvavý.

Hle, poslední jak rudě planou
a s holých větví tiše kanou!
Leč není tady ještě zima.

Ve plavém světle všecko leží,
svět ve růžovém vzduchu dřímá,
jímž, myslil bys, že zlato sněží.

Ranní

Poesie francouzská nové doby, Praha: Ed. Grégr,
1877. s. 79-80

Svit jitra líně v dol se kloní,
noc dnešní byla mrazivá;
a již mne pod tvým oknem honí
zas láska moje bláznivá.

Já chvěju se, však ne tak v chladu
jak více v touze lásky muk;
hlas zvučné loutny ve souladu
se mísí v mého srdce tluk.

A pohnut jako páže malé
mám na okamžik vhodný stráž,
když uslyším, jak nenadále
své okenice otvíráš.

Et la minute me dure
Où m'apparaîtra soudain,
Dans son cadre de verdure,
Ton sourire du matin.

Tableau rural

Le Cahier rouge. Œuvres complètes de François Coppée, Librairie L. Hébert, 1892, Poésies, tome II (s.25).

Au village, en juillet. Un soleil accablant.
Ses lunettes au nez, le vieux charron tout blanc
Répare, près du seuil, un timon de charrue.
Le curé tout à l'heure a traversé la rue,
Nu-tête. Les trois quarts ont sonné, puis plus rien,
Sauf monsieur le marquis, un gros richard terrien,
Qui passe, en berlingot et la pipe à la bouche,
Et qui, pour délivrer sa jument d'une mouche,
Lance des claquements de fouet très-campagnards
Et fait fuir, effarés, coqs, poules et canards.

Croquis de banlieue

Le Cahier rouge. Œuvres complètes de François Coppée, Librairie L. Hébert, 1892, Poésies, tome II (26-27).

L'homme, en manches de veste et, sous son chapeau
noir,
A cause du soleil, ayant mis son mouchoir,
Tire gaillardement la petite voiture,
Pour faire prendre l'air à sa progéniture,
Deux bébés, l'un qui dort, l'autre suçant son doigt.

A zdlouha mi ta chvilka běží,
než zjeví se mi na chvíli
ve rámci, jež tká zeleň svěží,
Tvůj ranní úsměv spanilý.

Obrázek ze vsi

Poesie francouzská nové doby, Praha : Ed. Grégr, 1877. s. 82.

Je na vsi v červenci. Oh! jaké žáry!
na nose brejle šedý kolář starý
voj spravuje u prahu chatky v travě.
Přes náves s holou hlavou farář právě
se mih'. Tři čtvrtě byly. Ticho dolem.
Pan markýz jen jel, velký boháč, kolem
a v bryčce s dýmku v ústech tím se bavit,
že, kobylu svou od much aby zbavit,
svým bičem práskal tak vesnickým vzmachem,
že slepice a kachny prchly strachem.

Skizza z předměstí

Poesie francouzská nové doby, Praha : Ed. Grégr, 1877. s. 83.

Ve vestě s rukávy a pod čepicí
před sluncem šátek, táhne po silnici
muž malý vozík; jak s ním vesel běží!
svou rodinu dnes veze na vzduch svěží,
dvě děti, jedno spí, prst cucá jiné;
pak žena, mdlá, co noha nohu mine,

La femme suit et pousse, ainsi qu'elle le doit,
Très-lasse, et sous son bras portant la redingote ;
Et l'on s'en va dîner dans une humble gargote
Où sur le mur est peint – vous savez ? à Clamart ! –
Un lapin mort, avec trois billes de billard.

vůz strkajíc, pod páží svrchník nese.
Dnes v nízké krčmě slavně hoduje se,
kde v Clamartu je na zdi podle zvyku
mrtvý králík, tři koule kulečníku.

5. Básně Victora Huga

Écrit sur le tombeau d'un petit enfant au bord de la mer

Victor Hugo: *Œuvres complètes* (Les Rayons et les Ombres) Olendorf, 1909, (p. 651).

Vieux lierre, frais gazon, herbe, roseaux, corolles ;
Église où l'esprit voit le Dieu qu'il rêve ailleurs ;
Mouches qui murmurez d'ineffables paroles
À l'oreille du pâtre assoupi dans les fleurs ;

Vents, flots, hymne orageux, chœur sans fin, voix sans
nombre ;

Bois qui faites songer le passant sérieux ;
Fruits qui tombez de l'arbre impénétrable et sombre,
Étoiles qui tombez du ciel mystérieux ;

Oiseaux aux cris joyeux, vague aux plaintes profondes ;
Froid lézard des vieux murs dans les pierres tapi ;
Plaines qui répandez vos souffles sur les ondes ;
Mer où la perle éclôt, terre où germe l'épi ;

Nature d'où tout sort, nature où tout retombe,
Feuilles, nids, doux rameaux que l'air n'ose effleurer,
Ne faites pas de bruit autour de cette tombe ;
Laissez l'enfant dormir et la mère pleurer !

Nápis na hrob dítěte na břehu mořském

Básně Victora Huga, Praha: Ed. Grégr 1874, s. 85

Ty starý břechťane, vy třtiny, keře, trávy,
i chráme, kde jest bůh, ježž tušili jsme v žití,
vy mušky zladené, bzučící kolem hlavy
zvěst mnohou pastýři, když podřimuje v kvítí;

Ty bouře větrů, vln, bez konce hřímající,
vy lesy šumící v poutníka zadumání,
se stromů ztemnělých vy plody padající,
vy hvězdy blankytu v tajemném zhasínání

Ty ptactvo v prozpěvu, vln stony zádušné,
ještěrko tající se v omšelých zdí rupy,
vy luhy ku vlnám vanoucí vzdechy snivé,
ty moře s perlami, ty zem, kde klasy šumí;

Ty celá příroda, kde vzniká vše a hasne,
vy listy, haluze, kde vánků dech se tratí:
kol této mohyly své ztlumte šumy hlasné;
to dítě nechte spát a matku pro ně lkáti!

Victor Hugo: *Œuvres complètes*: (Les Chants du crépuscule), Ollendorf, 1909, (p. 238).

Oh! n'insultez jamais une femme qui tombe!
Qui sait sous quel fardeau la pauvre âme succombe!
Qui sait combien de jours sa faim a combattu!
Quand le vent du malheur ébranlait leur vertu,
Qui de nous n'a pas vu de ces femmes brisées
S'y cramponner longtemps de leurs mains épuisées!
Comme au bout d'une branche on voit étinceler
Une goutte de pluie où le ciel vient briller,
Qu'on secoue avec l'arbre et qui tremble et qui lutte,
Perle avant de tomber et fange après sa chute!

La faute en est à nous. A toi, riche ! à ton or!
Cette fange d'ailleurs contient l'eau pure encor.
Pour que la goutte d'eau sorte de la poussière,
Et redevienne perle en sa splendeur première,
Il suffit, c'est ainsi que tout remonte au jour,
D'un rayon de soleil ou d'un rayon d'amour!

Victor Hugo: *Œuvres complètes*: (Les Chants du crépuscule), Ollendorf, 1909, (p. 268).

La pauvre fleur disait au papillon céleste
– Ne fuis pas !
Vois comme nos destins sont différents. Je reste,
Tu t'en vas !

Pourtant nous nous aimons, nous vivons sans les
hommes

Ó nikdy neklňte...

Básně Victora Huga, Praha: Ed. Grégr 1874,
s. 110

Ó nikdy neklňte, když padne žena!
Kdo břímě zná, jímž byla přemožena?
Kdo ví, jak dlouho s hladem zápasila,
když její ctnost kořistí bouře byla?
Ó kdo z nás nesetkal se s takou ženou,
jež ctnost objímá rukou vysílenou,
jak deště krůpěj na sněti se chvěje,
zrcadlíc nebe krystalem se skvěje,
s větví se třese bouře při návalu, -
před pádem perla, bláto po něm v kalu!

Však naše vina to i tvá, boháči!
To bláto ještě čistá voda smáčí,
by pozvedla se z špinavého prachu,
a zaskvěla se perlou v prvním nachu,
k tomu, by plála a vzlétla k nebi,
jest slunce jen, jest lásky zapotřebí!

Poslání k...

Básně Victora Huga, Praha: Ed. Grégr 1874,
s. 123

Ó růže, motýle! Nás oba teď hrob spojí
neb později!
Ó proč jen čekáte? Ó žijte v lásce svojí
zde raději!

V azúru vysoko, kde motýla se míhá
půvabný let;

Et loin d'eux,
Et nous nous ressemblons, et l'on dit que nous sommes
Fleurs tous deux !

Mais, hélas ! l'air t'emporte et la terre m'enchaîne.
Sort cruel !
Je voudrais embaumer ton vol de mon haleine
Dans le ciel !

Mais non, tu vas trop loin ! — Parmi des fleurs sans
nombre
Vous fuyez,
Et moi je reste seule à voir tourner mon ombre
A mes pieds !

Tu fins, puis tu reviens, puis tu t'en vas encore
Luire ailleurs.
Aussi me trouves-tu toujours à chaque aurore
Toute en pleurs !

Oh ! pour que notre amour coule des jours fidèles,
O mon roi,
Prends comme moi racine, ou donne-moi des ailes
Comme à toi !

La coccinelle

Victor Hugo: *Les Contemplations*, Nelson, 1911 (p. 56).

Elle me dit : Quelque chose
Me tourmente. Et j'aperçus
Son cou de neige, et, dessus,
Un petit insecte rose.

J'aurais dû – mais, sage ou fou,
À seize ans, on est farouche, –

a v poli, jestli tam svůj vonný kalich zdvíhá
tvůj milý květ!

Kde jenom chceš! Ať má se květů sladkou vůní
či barvou skvět;
ať motýl zářící, ať kvítek na výsluní
či křídlo, květ!

Jen žítí pospolu! Jen to k pravému štěstí
je potřebí:
to nechme osudu, zda tady má nám kvéstí,
či na nebi!

Sluníčko

Victora Huga Nové Básně, Praha: J. Otto 1882,
s. 125

Mně řekla kdysi: „Viz,
cos lehtá mne,“ a já jsem zřel
na krku, jenž se nad sních skvěl,
růžový, malý hmyz.

Jsme bázně obětí,
ať moudří, blázni v mladý věk,

Voir le baiser sur sa bouche
Plus que l'insecte à son cou.

On eût dit un coquillage ;
Dos rose et taché de noir.
Les fauvettes pour nous voir
Se penchaient dans le feuillage.

Sa bouche fraîche était là :
Je me courbai sur la belle,
Et je pris la coccinelle ;
Mais le baiser s'envola.

– Fils, apprends comme on me nomme,
Dit l'insecte du ciel bleu,
Les bêtes sont au bon Dieu ;
Mais la bêtise est à l'homme.

Victor Hugo: *Œuvres complètes* (Les Feuilles
d'automne) Olendorf, 1909, p. 51

Quot libras in duce summo ? Juvénal

C'est une chose grande et que tout homme envie
D'avoir un lustre en soi qu'on épand sur sa vie,
D'être choisi d'un peuple à venger son affront,
De ne point faire un pas qui n'ait trace en l'histoire,
Ou de chanter les yeux au ciel, et que la gloire
Fasse avec un regard reluire votre front.

Il est beau de courir par la terre usurpée,
Disciplinant les rois du plat de son épée,
D'être Napoléon, l'empereur radieux ;
D'être Dante, à son nom rendant les voix muettes.

já též měl na rtu polibek,
ne broučka viděti.

Byl pestrý, spanilý,
na způsob malé škebličky;
by líp nás zřely, pěničky
se z listí klonily.

Rtů jejich zřel jsem vděk
tak svěží, vstříc mi tajně plál.
Já sklonil se a broučka vzal -
však ulít polibek.

„Ó synu!“ volal hmyz,
„s modrého nebe slyš mou zvěst:
beruška moje jméno jest,
leč hloupá ovce tys!“

Ó velká je to věc...

Victoria Huga Nové básně, Praha 1882, J. Otto, s.
47

Quot libras in duce summo ? Juvénal

Ó velká je to věc a závist v každém vznítí,
mít v sobě paprsek, který nám zjasní žití,
být zvolen od lidu za hanby mstitele,
neb všechny kroky své do stránek dějin vrývat,
neb s okem k obloze velebné básně zpívat,
až věčné slávy lesk by zaplál na čele!

A krásný úděl jest obsypán trofejemi,
svým mečem nad králi vlást' v pokořené zemi,
mít jméno Caesara, jež věčně slaveno,
být Dante, před kterým ve hrůze mlknou věky!
To jistě štěstím jest pro básníky a reky,

Sans doute ils sont heureux les héros, les poètes,
Ceux que le bras fait rois, ceux que l'esprit fait dieux !

Il est beau, conquérant, législateur, prophète,
De marcher, dépassant les hommes de la tête ;
D'être en la nuit de tous un éclatant flambeau ;
Et que de vos vingt ans vingt siècles se souviennent !...
– Voilà ce que je dis : puis des pitiés me viennent
Quand je pense à tous ceux qui sont dans le tombeau !

Victor Hugo: *Œuvres complètes* (Les Feuilles
d'automne) Olendorf, 1909, p. 51

Where should I steer ? Byron

Quand le livre où s'endort chaque soir ma pensée,
Quand l'air de la maison, les soucis du foyer,
Quand le bourdonnement de la ville insensée
Où toujours on entend quelque chose crier,

Quand tous ces mille soins de misère ou de fête
Qui remplissent nos jours, cercle aride et borné,
Ont tenu trop longtemps, comme un joug sur ma tête,
Le regard de mon âme à la terre tourné ;

Elle s'échappe enfin, va, marche, et dans la plaine
Prend le même sentier qu'elle prendra demain,
Qui l'égare au hasard et toujours la ramène,
Comme un coursier prudent qui connaît le chemin.

Elle court aux forêts où dans l'ombre indécise
Flottent tant de rayons, de murmures, de voix,
Trouve la rêverie au premier arbre assise,
Et toutes deux s'en vont ensemble dans les bois !

jež bohy činí duch a králi rameno.

Být vládcem, vítězem neb pěvcem plným slávy,
v triumfu vítězném na lidské šlapat hlavy,
a zářit v noci všem jak svíce plamenná,
po dvacet století velikým v lidstvu slouti..
V tom soucit hluboký mým nitrem musí hnouti,
když na ty pomyslím, jenž v hrobě bez jména!

Když kniha, ve které...

Victoria Huga Nové básně, Praha 1882, J. Otto, s.
50

Where should I steer ? Byron

Když kniha, ve které můj denně usne sluch,
když starost domácí a krbu zátiší,
když města zmatený a stále šumný ruch,
v němž stále cosi lkát tvé ucho uslyší,

když tisíc péčí všech ať bídy nebo kvasu,
jenž plní naše dny, kruh suchý, stíněný,
jak ve jhu třímají mou hlavu v dlouhém času
a pohled duše mé ku zemi sklopený;

Tu prchne konečně má duše, ve pláni
si najde stezku svou, již zítra najde zas,
která ji vodí kol a zpět ji přihání,
jak komoň rozumný, jenž zná již cesty sráz.

I běží do lesa, kde stínové jsou šedí,
protkáni paprsky, kde šepety, rejdy a ples,
tam najde snění své, na prvním stromu sedí
a obě pospolu dál v tmavý prchnou les.

Jolies Femmes

Victor Hugo: *Les quatre vents de l'esprit* (1881)
dostupné z: <http://www.poesie-francaise.fr/victor-hugo/poeme-jolies-femmes.php>

On leur fait des sonnets, passables quelquefois ;
On baise cette main qu'elles daignent vous tendre ;
On les suit à l'église, on les admire au bois ;
On redevient Damis, on redevient Clitandre ;

Le bal est leur triomphe, et l'on brigue leur choix ;
On danse, on rit, on cause, et vous pouvez entendre,
Tout en valsant, parmi les luths et les hautbois,
Ces belles gazouiller de leur voix la plus tendre :

— La force est tout ; la guerre est sainte ; l'échafaud
Est bon ; il ne faut pas trop de lumière ; il faut
Bâtir plus de prisons et bâtir moins d'écoles ;

Si Paris bouge, il faut des canons plein les forts. -
Et ces colombes-là vous disent des paroles
À faire remuer d'horreur les os des morts.

Krásné ženy

Nové překlady Viktora Huga. Praha: J. Otto, 1901.
s. 131

Jim píšem sonety, jež projdou časem,
jim ruku líbáme, již dát nám ráčí,
a s nimi v kostel, s nimi se v les kráčí
a vzdychá se nad líčkem jich a vlasem.

Ples, jejich triumf, sál, jim sotva stačí
a v jejich žert a smích lze slyšet s žasem
co hoboje a fletny k tanci pláčí,
jak štěbetají nejněžnějším hlasem:

„Vše síla jest a k čemu chudým chleba?
Je válka svatá s špalkem kata, třeba
je vězení víc o školy míň péčí;

jak Paříž hne se, ven se všemi děly!“
Ty holubičky vedou také řeči,
že kosti mrtvých by se nad tím chvěly!

6. Seznam Vrchlického překladů v periodikách

autor	Rok přeložení	název	periodikum	lokace
Barbier, Auguste	1898	Váhání	Květy	20, 1898, č. 11, s. 538 – 545
Barbier, Auguste	1900	Revoluce (4 básně)	Právo lidu	9, 1900, č. 138, příl. s. 4
Daudet, Alphonse	1891	Modrý pták	Květy	13, 1891, č. 8, s. 186 – 190
Lamartine, Alphonse de	1873	V jeseni	Lumír	1, 1873, s. 388
Lamartine, Alphonse de	1873	Nadšení	Lumír	1, 1873, s. 592
Lamartine, Alphonse de	1875	Genius v úkrytu	Lumír	3, 1875, č. 28, s. 347
Lamartine, Alphonse de	1876	Okno domu otcovského	Lumír	4, 1876, č. 21, s. 367
Lamartine, Alphonse de	1881	Jezero	Lumír	9, 1881, č. 28, s. 439
Lamartine, Alphonse de	1885	Sochaři d'Orsay	Lumír	13, 1885, č. 20, s. 309 – 314
Lamartine, Alphonse de	1893	Vlčí mák, Ideal	Květy	15, 1893, č. 12, s. 674 – 679
Musset, Alfred de	1877	Madrid	Lumír	5, 1877, s. 214 - 215
Musset, Alfred de	1878	Na lovi!	Lumír	6, 1878, č. 1, s. 15
Musset, Alfred de	1887	Četl jsem tvou Odysseji	Květy	9, 1887, č. 10, s. 426 – 432
Musset, Alfred de	1890	Večernice	Květy	12, 1890, č. 12, s. 676 – 681
Musset, Alfred de	1893	Píseň, Smutek, Píseň	Květy	15, 1893, č. 12, s. 674 – 679
Musset, Alfred de	1913	Snění	Právo lidu	22, 1913, č. 284, příl. č. 41, s. 163
Musset, Alfred de	1927	Naděj v Boha	Archa	15, 1927, s. 35 – 37
Vigny, Alfred de	1886	Láhev v moři	Květy	8, 1886, č. 4, s. 390 – 396
Vigny, Alfred de	1887	Sloky	Květy	9, 1887, č. 10, s. 426 – 432
Vigny, Alfred de	1889	Mojžíš	Květy	11, 1889, č. 4, s. 406 – 408
Vigny, Alfred de	1902	Osudy, Mlčení, Lákes v moři	Časopis českého muzea	76, 1902, s. 148 – 158, 423 – 439, 489 – 496
Vigny, Alfred de	1902	Vanda	Hlas národa	1902, č. 253, příl. Nedělní listy, s. 1
Vigny, Alfred de	1902	Divoška, Flétna, Hora oliv, Mlčení	Květy	24, 1902, č. 10, s. 409 – 421
Deschamps, Antoni	1887	Trest Jidášův v pekle	Květy	9, 1887, č. 10, s. 426 – 432
France, Anatole	1880	Pia, Poslání příteli	Lumír	8, 1880, č. 35, s. 549 – 550
Giraud, Albert	1888	Drahý hlas	Hlas národa	1888, č. 64, příl. Nedělní listy
Hermant, Abel	1891	Kain	Květy	13, 1891, č. 8, s. 186 – 190
Houssaye, Arsène	1913	Žebrající Ježíš	Právo lidu	22, 1913, č. 263, příl. č. 38, s. 150 – 151
Chénier, André	1875	Barkarola	Lumír	3, 1875, č. 42, s. 519 – 520
Mérat, Albert	1891	Črta říjnová	Květy	13, 1891, č. 8, s. 186 – 190
Renaud, Armand	1884	Otázky a odpovědi, Mudro, Flétna a buben, Ten kdo jest, Palmy, Vír, Svatyně	Květy	6, 1884, č. 10, s. 414 – 417
Rimbaud, Arthur	1889	Buffet, Spáč v údolí	Hlas národa	1889, č. 96, příl. Nedělní listy
Silvestre, Armand	1881	U rakve	Lumír	9, 1881, č. 12, s. 190
Silvestre, Armand	1882	Píseň	Lumír	10, 1882, č. 22, s. 345
Theuriet, André	1879	Černohlávek	Zábavné listy	1, 1879, č. 16, 253
Theuriet, André	1880	Čtenářka, Kolébky	Lumír	8, 1880, č. 21, s. 329
Theuriet, André	1883	Poledne	Janý věk	1, 1883, č. 4, s. 85

Arnault, Antoine-Vincent	1887	Lupen	Květy	9, 1887, č. 10, s. 426 – 432
Isle Adam, Comte de Villiers de l'	1881	Mlčenlivému dítěti	Lumír	9, 1881, č. 11, s. 175
Hugues, Clovis	1906	Kříž u Kresčaku	Máj	4, 1905 – 1906, č. 49, s. 780
Mendès, Catulle	1878	Žena	Lumír	6, 1878, č. 14, s. 223
Popelin, Claudius	1889	ukázka	Hlas národa	1889, č. 276, příl. Nedělní listy
Augier, Émile	1889	Cizopasnici, Mladé dívky	Květy	11, 1889, č. 7, s. 8 – 12
Planard, Eugène de	1873	Vzpomínka a přání	Lumír	1, 1873, s. 387
Deschamps, Emile	1873	Moře	Lumír	1, 1873, s. 387
Goudeau, Émile	1891	Víd, starý Mefisto	Květy	13, 1891, č. 8, s. 186 – 190
Grenier, Édouard	1886	Zlaté vlasy	Lumír	14, 1886, č. 3, s. 47
Grenier, Édouard	1886	Tajné hlasy	Lumír	14, 1886, č. 4, s. 59
Mikhaël, Éphraïm	1891	Amazonky, Večer	Květy	13, 1891, č. 8, s. 186 – 190
Peyrefort, Émile	1891	Balet oblaků	Květy	13, 1891, č. 12, s. 683 – 687
Arenbergh, Émile van	1888	Vzpomínka, Středověk, De profundis	Hlas národa	1888, č. 64, příl. Nedělní listy
Zola, Émile	1882	Co bych rád, Nina, Hlas boha	Lumír	10, 1882, č. 13, s. 197 – 198
Coppée, François	1876	Na čtyři ruce	Lumír	4, 1876, č. 21, s. 367
Coppée, François	1878	Vlaštovka Budhy, Soud meče, Maďar, Září,	Lumír	6, 1878, č. 21, s. 324 – 325
		Červen, Dva hroby		
		Hrozen, Almužna, Hrob z jara, Solo na kytaru,		
		Víno		
Coppée, François	1881	Jitro v říjnu	Lumír	9, 1881, č. 25, s. 396 – 397
Coppée, François	1913	Skizza z předměstí	Právo lidu	22, 1913, č. 298, příl. č. 43, s. 170
Coppée, François	1913	Horal ve vyhnanství	Právo lidu	22, 1913, č. 305, příl. č. 44, s. 174
Chateaubriand; François René vicomte de	1887	Zda vzpomínáte, slečno, posavad	Květy	9, 1887, č. 10, s. 426 – 432
Fabié, François	1889	Ó ty jsi nesnila	Hlas národa	1889, č. 276, příl. Nedělní listy
Frank, Félix	1891	Romance o Petru Aragonském	Květy	13, 1891, č. 8, s. 186 – 190
Gras, Felix	1890	Jacoumina	Lumír	18, 1890, č. 11, s. 126
Gras, Felix	1892	Hymna slunci, Děti Orfeovy, Cíše, Přijímání svatých, Prozítelnost, Cvrček, Na smrt T. Gautiera, Dívce, jež mi psala; Vyhnanci, Stíny, Píseň beznaděje, Píseň svatební	Květy	14, 1892, č. 2, s. 132 – 158
Mistral, Federi	1886	Večer, Dítě včel, Stín zajíčka, V strži	Květy	8, 1886, č. 6, s. 667 – 676
Mistral, Federi	1914	Cvrček	Samostatnost	1914, č. 87, s. 2
Plessis, Frédéric	1887	Kolibřík	Hlas národa	1887, č. 140, příl. Nedělní listy
Bouteleau	1895	Otroci	Květy	17, 1895, č. 6, s. 645 – 651
Lafenestre, Georges	1885	Vyznání	Lumír	13, 1885, č. 9, s. 133
Mare, G.	1886	Sultán, Sprosté víno	Hlas národa	1886, č. 211, příl. Nedělní listy s. 80
Nadaud, Gustave	1885	Do lodě	Květy	7, 1885, č. 2, s. 194 – 196
Guttinguer, Ulrich	1887	Madrigal, Krajina	Květy	9, 1887, č. 10, s. 426 – 432
Vicaire, Gabriel	1891	Hra atomů	Květy	13, 1891, č. 12, s. 683 – 687
Cazalis, Henry (Lahor, Jean)	1879		Lumír	7, 1879, č. 28, s. 448

Cazalis, Henry (Lahor, Jean)	1881	Hlas ženy	Lumír	9, 1881, č. 6, s. 95
Cazalis, Henry (Lahor, Jean)	1898	Z čtyřverší Al-Ghazalího Cas, Uvítání, Býk, Konec dne, Podzimní, Hlas, Odelata, Píseň, Sloky, Madrigal, Klášter, Zlý večer, Láska a spánek, Na břehu, Filocitát, Pegas, Narcis, Nápis	Květy	20, 1898, č. 11, s. 538 – 545
Régnier, Henri de	1906	Své duši, Na smrt sedm let staré sestřence	Květy	28, 1906, č. 6, s. 721 – 728
Moreau, Hégésippe	1876	Vodotrysk, Duše vína	Lumír	3, 1875, č. 35, s. 435
Baudelaire, Charles	1875	Don Juan v pekle, Hymna kráse	Lumír	3, 1875, č. 31, s. 387
Baudelaire, Charles	1876	Ona celá	Lumír	4, 1876, č. 18, s. 317
Baudelaire, Charles	1885	Oheň, Když	Lumír	13, 1885, č. 25, s. 399 – 400
Coran, Charles	1891	V chatě, Neznámo, Kamení	Květy	13, 1891, č. 12, s. 683 – 687
Pomairols, Charles	1887	Maják	Hlas národa	1887, č. 140, příl. Nedělní listy
Fremine, Charles	1886	Odfikání	Hlas národa	1886, č. 211, příl. Nedělní listy s. 80
Grandmougin, Charles	1881	Housle, Píseň úředníka	Lumír	9, 1881, č. 3, s. 43
Grandmougin, Charles	1883	Epištola mému příteli, rolníkovi	Lumír	11, 1882 – 1883, č. 33, s. 518 – 520
Grandmougin, Charles	1886	Padající listí	Hlas národa	1886, č. 302, příl. Nedělní listy s. 133 – 134
Millevoje, Charles H.	1887	Mroucí gladiátor	Květy	9, 1887, č. 10, s. 426 – 432
Chénedollé, Charles Auguste de	1887		Květy	9, 1887, č. 10, s. 426 – 432
Heredia, José-María de	1884	Pohřby, Honba, Váza, Bachanale, Život mrtvých	Květy	6, 1884, č. 10, s. 412 – 414
Heredia, José-María de	1893	Michel-Angelo, Nápis náhrobní,	Květy	15, 1893, č. 12, s. 674 – 679
Heredia, José-María de	1906	Z tvé ruky vypad štětec	Zlatá Praha	23, 1905 – 1906, č. 37, s. 435
Nodier, Charles	1887	Sloky	Květy	9, 1887, č. 10, s. 426 – 432
Lerberghe, Charles van	1888	Píseň	Hlas národa	1888, č. 64, příl. Nedělní listy
Gilkin, Ivan	1888	Sonet noční, Touha	Hlas národa	1888, č. 64, příl. Nedělní listy
Autran, Joseph	1881	Denník Noema	Lumír	9, 1881, č. 35, s. 548 – 549
Barbey d'Aurevilly, Jules	1898	Sloky	Květy	20, 1898, č. 11, s. 538 – 545
Breton, Jules	1887	Zora	Ruch	9, 1887, č. 11, s. 164
Lesueur, Daniel (Loiseau, Jeanne)	1892	Vítězství Ramasa II., Nestálá láska, Tmavá růže	Květy	14, 1892, č. 2, s. 132 – 158
Lorrain, Jean	1883	Sonet tuláka	Lumír	11, 1882 – 1883, č. 26, s. 416
Moréas, Jean	1885	Aga Veli	Lumír	13, 1885, č. 21, s. 331
Normand, Jacques	1887	Idylla Normandská	Hlas národa	1887, č. 72, příl. Nedělní listy
Rameau, Jean	1885	Dílo slunce	Květy	7, 1884, č. 12, s. 707 – 708
Rameau, Jean	1885	Srdce básníkovo	Lumír	13, 1885, č. 34, s. 540
Rameau, Jean	1886	Nesmrtelnost srdce, Kusy ráje	Hlas národa	1886, č. 101, příl. Nedělní listy s. 76
Rameau, Jean	1886	Dialogy, které nikdo neslyší	Lumír	14, 1886, č. 3, s. 46
Richepin, Jean	1886	V září, Vína, Co vlny hovoří, Co proud o tom smýšlí	Hlas národa	1886, č. 128, příl. Nedělní listy s. 32

Richepin, Jean	1886	Místo předmluvy, Oceano nox, Hra oblaků, Odjezd, Snílkové, Tolary měsíce, Dvě sestry, Sizy, Nedostihlý, Finale	Květy	8, 1886, č. 2, s. 165 – 171
Soulayr, Joséphin	1885	Zpěv srdce	Květy	7, 1885, č. 8, s. 177 – 178
Soulayr, Joséphin	1886	Cestou	Hlas národa	1886, č. 211, příl. Nedělní listy s. 80
Soulayr, Joséphin	1886	Žalud	Květy	8, 1886, č. 12, s. 706
Soulayr, Joséphin	1893	Vidění, Kroky v písku, Přijímání, Na kruhu hodinek, Eva, Praetexta, Plný souzvuk, Prsten smrti, Ocún, Altra cura, Božská antithesa	Květy	15, 1893, č. 10, s. 424 – 429
Ackermann, Louise	1876	Dva verše z Alkaia, Jiné srdce	Lumír	4, 1876, č. 8, s. 147
Ackermann, Louise	1876	Lampa Hery	Lumír	4, 1876, č. 15, s. 261
Lemoyné, André	1876	Před nocí, Staré sny	Lumír	4, 1876, č. 26, s. 447
Bouilhet, Louis	1884	Bukolická, Píseň, A. R.	Květy	6, 1884, č. 10, s. 417 – 419
Chauvigny, Louis de	1886	U děda, Pytlák, Sedlákovi, Hřibě	Hlas národa	1886, č. 232, příl. Nedělní listy s. 91 – 92
Lisle, Leconte de	1880	Kazatel, Veranda	Lumír	8, 1880, č. 21, s. 329 – 330
Lisle, Leconte de	1881	Sacra fames	Lumír	9, 1881, č. 30, s. 470
Lisle, Leconte de	1882	Kristina, Elfi	Květy	4, 1882, č. 3, s. 335 – 338
Lisle, Leconte de	1883	Pod hustou sykomorou, Nehynoucí vůně, Když posud jifřenka, Růže Ispahanská	Lumír	11, 1882 – 1883, č. 9, s. 139 – 140
Lisle, Leconte de	1884	Poušť, Padající hvězdy, Kletba vika, Vidění Snorra, Červená hvězda	Květy	6, 1884, č. 4, s. 440 – 446
Lisle, Leconte de	1884	Sen jaguarův, Smrt' lva, Smrt' slunce, Tmavá noc v tiši na rovníku	Světozor	
Lisle, Leconte de	1884	Záře luny	Světozor	
Lisle, Leconte de	1885	Záře luny	Světozor	19, 1884 – 1885, č. 10, s. 146
Lisle, Leconte de	1885	Taj života	Lumír	13, 1885, č. 18, s. 280
Lisle, Leconte de	1885	Vása, Spánek Lejly, Probuzení Helia	Ruch	7, 1885, č. 11, s. 171
Lisle, Leconte de	1885	Vínice Naboithova	Ruch	7, 1885, č. 22, s. 350 – 351; č. 23, s. 367
Lisle, Leconte de	1887	Dýmka Sachemova	Lumír	15, 1887, č. 31, s. 436
Lisle, Leconte de	1888	Lampa nebes, Sloky, Poslední bůh	Květy	10, 1888, č. 12, s. 675 – 677
Lisle, Leconte de	1890	Hlava Kenwarčkova	Květy	12, 1890, č. 12, s. 676 – 681
Lisle, Leconte de	1893	Fiat nox, Mrtvým	Květy	15, 1893, č. 12, s. 674 – 679
Lisle, Leconte de	1895	Luk Sivy, Dies Irae	Květy	17, 1895, č. 8, s. 265 – 271
Lisle, Leconte de	1896	Kolibřík, Albatros, Zmije, Spánek kondora, Krajina, Červen, Klearista, Smrteleiné hvězdy	Květy	18, 1896, č. 4, s. 389 – 394
Lisle, Leconte de	1896	Klytie, Hypatie, Poslední iluze	Květy	18, 1896, č. 8, s. 141 – 147
Lisle, Leconte de	1896	Radost Sivy, Únos Evropy, Meč Angantyrův, Requies, Poslední vidění	Květy	18, 1896, č. 12, s. 644 – 650
Lisle, Leconte de	1898	Milosrdný skutek, Po tisíci letech, Ledovce, Erinnye, Pan, Chladný vítr noci, Smutek d'áblův, Oběť, Poslední přání, Ultra coelis	Květy	20, 1898, č. 2, s. 136 – 144

Lisle, Leconte de	1900	Lianová fantasia, Ekhidna, Důvody svatého Otce	Květy	22, 1900, č. 6, s. 681 – 688
Lisle, Leconte de	1906	Vždy k tobě zas, ty veliký a silný	Zlatá Praha	23, 1905 – 1906, č. 37, s. 435
Dierx, Léon	1891	Zimní den, Dnes večer, Uzamčené rty	Květy	13, 1891, č. 10, s. 401 – 408
Dierx, Léon	1906	Ty svatě Mičeni, buď pozdraveno	Zlatá Praha	23, 1905 – 1906, č. 37, s. 435
Lemaître, Jules	1892	Dvojjí dým, Femina	Květy	14, 1892, č. 2, s. 132 – 158
Montenaeken, Léon	1888	Tak málo, Na číšku ze Satzумы	Hlas národa	1888, č. 64, příl. Nedělní listy
Guinard, Louise	1875	První dni Jeseni	Lumír	3, 1875, č. 19, s. 231
Ratisbonne, Louis	1891	Domina, John Brown na šibenici	Květy	13, 1891, č. 12, s. 683 – 687
Valade, Léon	1887	Hořké madrigaly	Lumír	15, 1887, č. 9, s. 136
Lacaussade, Auguste	1877	Píseň	Lumír	5, 1877, s. 335
Bouchor, Maurice	1879	Babylonská věž	Lumír	7, 1879, č. 19, s. 295 – 296
Bouchor, Maurice	1884	Bach, Handel, Beethoven, Wagner, Přírodě, Nová doba	Květy	6, 1884, č. 12, s. 658 – 661
Bouchor, Maurice	1888	Symboly	Hlas národa	1888, č. 146, příl. Nedělní listy
Desbordes-Valmore, Marceline	1873	Noční stráž černocho	Lumír	1, 1873, s. 579
Maeterlinck, Maurice	1888	Modlitba	Hlas národa	1888, č. 64, příl. Nedělní listy
Rollinat, Maurice	1878	Stromy, Měsíc	Lumír	6, 1878, č. 25, s. 388 - 389
Rollinat, Maurice	1883	Memento, Svědomí, Ballada o duši, Mrtvé oči	Lumír	11, 1882 – 1883, č. 12, s. 183 – 184
Rollinat, Maurice	1893	Opozděná, Moucha	Květy	15, 1893, č. 2, s. 141 – 147
Waller, Max	1888	Na moři	Hlas národa	1888, č. 64, příl. Nedělní listy
neznámý	1890	Pastorela starofrancouszká	Hlas národa	1890, č. 354, příl. Nedělní listy
neznámý	1892	Píseň Markétky, Lhostejný milý, Manžel dobrák	Zábavné listy	14, 1892, č. 3, s. 49 – 50
neznámý	1900	Proč jsem si vzala malého mužička Král kázal bubnovat, Dcera prezidentova, Marion, Sad lásky, Od svatby šla jsem, Krásný dragoun, Proměny, Žena námořníkova, Milenka na vinici, Ach! Děšť a slunce	Lidové noviny	8, 1900, č. 10, s. 5
neznámý	1905	Těšitelka	Květy	27, 1905, č. 8, s. 147 – 156
Arène, Paul	1890	Edel	Lumír	18, 1890, č. 6, s. 66
Berlier, Paul	1888	Těšitelka	Hlas národa	1888, č. 64, příl. Nedělní listy
Bourget, Paul	1878	Edel	Lumír	6, 1878, č. 31, s. 496
Bourget, Paul	1882	Hudba, Stará vzpomínka, Krásný večer, Kolem chrámu	Lumír	10, 1882, č. 22, s. 344
Bourget, Paul	1885	Na břehu, Na terase, V parku, Michel Angelo, Touha, Vlaská serenada	Lumír	13, 1885, č. 31, s. 491 – 492
Ronsard, Pierre de	1878	O Marie, jak mladá růže v máji	Lumír	6, 1878, č. 24, s. 384
Dupont, Pierre	1877	Voli	Lumír	5, 1877, s. 398
Gille, Philippe	1892	Figurka	Květy	14, 1892, č. 2, s. 132 – 158
Quillard, Pierre	1891	Soudce, Nepřítomné, Sen hřebců	Květy	13, 1891, č. 10, s. 401 – 408

Verlaine, Paul	1886	Neštěstí	Hlas národa	1886, č. 211, příl. Nedělní listy s. 80
Verlaine, Paul	1886	Kostra	Lumír	14, 1886, č. 7, s. 108
Verlaine, Paul	1888	Tertiny	Hlas národa	1888, č. 153, příl. Nedělní listy
Verlaine, Paul	1891	Sentimentální rozhovory, Mandoliny	Květy	13, 1891, č. 10, s. 401 – 408
Verlaine, Paul	1906	Děckem s hudbou v duši	Zlatá Praha	23, 1905 – 1906, č. 32, s. 375
Darzens, Rodophe	1888	Zimní	Hlas národa	1888, č. 153, příl. Nedělní listy
Pomtavice de Heussey, Le comte du	1887	Číše, Stezka	Lumír	15, 1887, č. 23, s. 341
R. Gineste	1891	Proklaté, Vyznání	Květy	13, 1891, č. 12, s. 683 – 687
Mallarmé, Stéphane	1886	Květiny	Lumír	14, 1886, č. 6, s. 91
Prudhomme, Sully	1881	Metamorfozy	Lumír	9, 1881, č. 26, s. 405 – 406
Prudhomme, Sully	1882	Chlív Augiášův	Květy	4, 1876, č. 8, s. 200 – 205
Prudhomme, Sully	1882	Valčík	Lumír	10, 1882, č. 5, s. 79
Prudhomme, Sully	1884	Ideal, Puklá vasa, Metamorfozy, Modlitba, Prosba k jaru, Evoluce, Radosť bez příčiny, V Douarnenezu, Podobnost, Pan, Na břehu, Krápníky, Vždycky!	Květy	6, 1884, č. 6, s. 667 – 674
Prudhomme, Sully	1886	Prisma, Pasteurovi, U příležitosti zeměřesení v Casanicciole, Rozbité hnízdo	Hlas národa	1886, č. 190, příl. Nedělní listy s. 68
Prudhomme, Sully	1888	O pravdu, promluv k nám z dna Tvoji ch propastí	Hlas národa	1888, č. 146, příl. Nedělní listy
Aubanel, Theodor	1887	Kováři, Atavismus, Píseň lásky	Hlas národa	1887, č. 271, příl. Nedělní listy
Aubanel, Theodor	1890	Hvězdy	Lumír	18, 1890, č. 6, s. 66
Aubanel, Theodor	1891	Vlaštovky, Dívka u okna, Sirena	Květy	13, 1891, č. 10, s. 401 – 408
Banville, Théodore de	1879	Loys, Slepý, Matce	Lumír	7, 1879, č. 23, s. 360
Banville, Théodore de	1893	Ulice Lobineau, Číše, Počasy, Pantoum	Květy	15, 1893, č. 2, s. 141 – 147
Dorian, Tola	1891	Myšlénka, Naděje, Zítřa, Resignace	Květy	13, 1891, č. 8, s. 186 – 190
Dorian, Tola	1895	Tvor a tvůrce, Vzdech	Květy	17, 1895, č. 6, s. 645 – 651
Gautier, Théophile	1875	Kdo bude králem?	Lumír	3, 1875, č. 12, s. 144 – 145
Gautier, Théophile	1875	Kamenná lávka	Lumír	3, 1875, č. 19, s. 231
Gautier, Théophile	1876	Oblak, Niobe, Kos	Lumír	4, 1876, č. 13, s. 234
Gautier, Théophile	1876	Útěk	Lumír	4, 1876, č. 25, s. 430
Gautier, Théophile	1889	Hroch, Motýli, Z Lenaua	Květy	11, 1889, č. 7, s. 8 – 12
Gautier, Théophile	1893	U moře, Divčí popěvek, Cestou kolem hřbitova	Květy	15, 1893, č. 12, s. 674 – 679
Laprade, Victore de	1876	Skrývan, Na jaře	Lumír	4, 1876, č. 10, s. 182
Laprade, Victore de	1876	Vzdáleným	Lumír	4, 1876, č. 19, s. 337
Hugo, Victor	1873	Nápis na hrob dítěte na břehu mořském	Lumír	1, 1873, s. 387
Hugo, Victor	1873	Záře a stíny, Píseň	Lumír	1, 1873, s. 495
Hugo, Victor	1873	Z podzimních listů	Lumír	1, 1873, s. 579
Hugo, Victor	1874	Lazzara	Lumír	2, 1874, č. 8, s. 95
Hugo, Victor	1874	Derviš	Lumír	2, 1874, č. 9, s. 105

Hugo, Victor	1874	Svit luny, Mladé dívky	Lumír	2, 1874, č. 26, s. 311
Hugo, Victor	1875	Ó ty jsi plakala	Lumír	3, 1875, č. 1, s. 11
Hugo, Victor	1875	Z listů podzimních	Lumír	3, 1875, č. 19, s. 231
Hugo, Victor	1876	Píseň mořských dobrodruhů	Lumír	4, 1876, č. 35, s. 600
Hugo, Victor	1877	Práce zajatých, S kým jsem šel	Lumír	5, 1877, s. 134 – 135
Hugo, Victor	1877	Z listů podzimních	Lumír	5, 1877, s. 236
Hugo, Victor	1878	Rejtaři	Lumír	6, 1878, č. 25, s. 389
Hugo, Victor	1879	Což domníváte se, Ku světlu pochodně, Jan Hus Neděle, První reflexe, Theologovi, Rada, Nač	Lumír	7, 1879, č. 8, s. 113
Hugo, Victor	1880	chcete boha, Asketi	Lumír	8, 1880, č. 15, s. 225 – 226
Hugo, Victor	1880	Prolog k „Oslu“	Lumír	8, 1880, č. 35, s. 549
Hugo, Victor	1881	Pes, Píseň, Život v stínu, Pomluva, Hora oběšených, Duo, Při pohledu na Avranches,	Lumír	9, 1881, č. 16, s. 250 – 252
Hugo, Victor	1885	Procházka v skalách	Lumír	13, 1885, č. 27, s. 425
Hugo, Victor	1886	Ave dea, moriturus te salutat; Krásné ženy	Hlas národa	1886, č. 163, příl. Nedělní listy s. 51 – 53
Hugo, Victor	1886	Nimrod	Květy	8, 1886, č. 10, s. 426 – 432
Hugo, Victor	1886	Píseň ptáků	Světozor	21, 1886 – 87, č. 13, s. 206
Hugo, Victor	1887	Písně z ulic a lesů		
Hugo, Victor	1888	Šejk a zloděj, Sloky, Večer, Na horách, Zvon a kovadlina, Otázky a odpovědi, Odkaz, Tanečníci	Hlas národa	1888, č. 181, příl. Nedělní listy
Hugo, Victor	1888	Večer	Lumír	16, 1888, č. 23, s. 265
Hugo, Victor	1888	Nejvyšší slitování	Podřipan	19, 1888, č. 28, s. 1
Hugo, Victor	1889	To já jsem, Stáří, Rosamunda, Toreador,	Květy	11, 1889, č. 2, s. 168 – 171
Hugo, Victor	1894	Královna Viktorie, Práce	Květy	16, 1893, č. 12, s. 695 – 699
Hugo, Victor	1898	Závoj, Genius, Psáno na tabuli okna Flamského, Přání, Psáno pod kruifixem, Náboženství,	Květy	20, 1898, č. 11, s. 538 – 545
Hugo, Victor	1898	Básníkoví	Právo lidu	7, 1898, č. 65, příl. s. 2
Hugo, Victor	1899	Mé dvě dcery, Verše	Květy	21, 1899, č. 10, s. 403 – 411
Hugo, Victor	1899	Práce otroků	Květy	
Hugo, Victor	1899	Oheň nebes	Květy	
Hugo, Victor	1900	Hlavy serailu, Mufti svolává k válce, Píseň piratů, Ztracená bitva	Květy	22, 1900, č. 2, s. 137 – 147
Hugo, Victor	1901	Douška mého života	Zvon	2, 1901 – 1902, č. 13, s. 177 – 178
Hugo, Victor	1902	Kováři, Velký Pan, Proba milienky, Opona, Los básníkův, Láska, Jitro, Swedenborg, Thraseas v senátě, Stáří, Můj vnuk, Psáno na lopatku	Zvon	2, 1901 – 1902, č. 24, s. 327 – 329
Hugo, Victor	1902	kostry, Pravda, Otec a syn, V sklon dráhy Cíp krajiny	Hlas národa	1902, č. 81, příl. Nedělní listy, s. 1

Hugo, Victor	1902	Bolest	Hlas národa	1902, č. 81, příl. Nedělní listy, s. 1
Hugo, Victor	1902	Po premiěře Hermaniho	Hlas národa	1902, č. 81, příl. Nedělní listy, s. 1
Hugo, Victor	1913	Píseň	Právo lidu	22, 1913, č. 270, příl. č. 39, s. 155
Hugo, Victor	1913	Okno domu otcovského	Právo lidu	22, 1913, č. 291, příl. č. 42, s. 168
Hugo, Victor	1915	Jan Hus	Venkov	10, 1915, č. 160, s. 2
Hugo, Victor	1935	Ó hle, toť boháči	Právo lidu	44, 1935, č. 117, příl. s. 3
Hugo, Victor	1935	Ó, nikdy neklňte	Právo lidu	44, 1935, č. 146, příl. s. 3

6. Seznamy Vrchlického překladů v knihách

autor	Rok přeložení	název	počet publikováno	periodikum
Ackermann, Louise	1877	Dva verše z Alkaia; Jiné srdce; Lampa Hery; Mrak; Prometheus	5	Poesie francouzská nové doby
Aicard, Jean	1893	Les; Rosa; Duše; Vitr; Večerní dojmy; Verše arabské; Héramdat-el-Hamad; Zátíší; Jeden za všechny; Ježíš; Hrozba	11	Moderní básníci francouzští
Aimel, Henri Frédéric	1893	Oheň pod sněhem	1	Moderní básníci francouzští
Ajalbert, Jean	1893	Pařížská neděle	1	Moderní básníci francouzští
Arnault, Antoine-Vincent	1893	Lupen	1	Moderní básníci francouzští
Arvers, Félix	1893	Tajemství	1	Moderní básníci francouzští
Aubanel, Theodor	1891	Kováři; Píseň lásky; Atavismus; Hvězdy; Poesie; Déšť a slunce	7	Hostem u básníků
Augier, Émile	1893	Cizopasnici; Mladé dívky	2	Moderní básníci francouzští
Autran, Joseph	1877	Západ slunce; Písně večerní; Smutek; Poustevník; Alej jasanů	5	Poesie francouzská nové doby
Autran, Joseph	1893	Denník Noema	1	Moderní básníci francouzští
Banville, Théodore de	1877	Píseň; Žena v růžích; Hrdličky; Rybník Málo; Svatá Bohěma	5	Poesie francouzská nové doby
Banville, Théodore de	1893	Rada žákovi; Loys; Slepý; Rým; Vlasy; Ulice	10	Moderní básníci francouzští
Barbier, Auguste	1877	Lobieau; Počasy; Číše; Pantoum; Matce Štvanice; Idol; Populámost; Vzpouřa	4	Poesie francouzská nové doby
Barbier, Auguste	1893	Beethovenovi; Motiv z Platona; Píseň, již jsem slyšel ve Vosgách	3	Moderní básníci francouzští
Barbier, Jules	1893	Orakulum; Posavad	2	Moderní básníci francouzští
Baudelaire, Charles	1877	Vodotrysk; Duše vína; Hymna kráse; Don Juan v pekle; Hudba kráse	5	Poesie francouzská nové doby
Baudelaire, Charles	1893	Povznesení; Smutek luny; Vzдор; Harmonie večera; Ona celá; Cesta na Kytheru; Abel i Kain; Zpoved; Smrt chudých; Večeře; Slepci; Spleen; Mrcha; Hymna; Tasso ve vězení; Cizinec; Která je ta pravá?; Pes a lahvička; Oči chudých; Thyrsus	20	Moderní básníci francouzští
Baudelaire, Charles	1895	Svatý; Čtyry věky dějin	29	Výbor z Květů zla
Béranger, Pierre J.	1877	Těšitelka; Tak málo	2	Poesie francouzská nové doby
Berlier, Paul	1893	Madame de Montbazon	2	Moderní básníci francouzští
Bertrand, Aloisius	1893	Láska; Verš do album	1	Moderní básníci francouzští
Blanchecotte, Mme A. M.	1893	Resignace; Krajina	2	Moderní básníci francouzští
Bornier, Henri de	1893	Noci na Sahaře; Pensoros	2	Moderní básníci francouzští
Borrèlli, Vicomte de	1893		2	Moderní básníci francouzští

Bouchor, Maurice	1893	Babylonská věž; Z básní o lásce a moři; Láska v přírodě; Nová doba; Je listopad....; Přírodě; Bach; Händel; Beethoven; Wagner	10	3	Moderní básníci francouzští
Bouilhet, Louis	1893	Bukolická; Na první stránku alba; Píseň; Rudý květ; A. R.	5	2	Moderní básníci francouzští
Bourget, Paul	1893	Hudba; Stará vzpomínka; Krásný večer; Kolem chrámu; Na břehu; Na terasse; V plesu; Michel Angelo; Touha; Vlašská serenáda	10	0	Moderní básníci francouzští
Breton, Jules	1893	Zora	1	0	Moderní básníci francouzští
Brizeux, Auguste	1877	Píseň bretoňských rybářů; Píseň o dubu; Dianě	3	3	Poesie francouzská nové doby
Brizeux, Auguste	1893	Tři cesty; Trojí rozkoš	2	2	Moderní básníci francouzští
Buffenoir, Hippolyte	1893	Rada stolikova	1	1	Moderní básníci francouzští
Camp, Maxime du	1877	Krajina; V probdělé noci; Duha; Modlitba	4	4	Poesie francouzská nové doby
Cazalis, Henry (Lahor, Jean)	1893	Hlas ženy; Mrtví; U moře	3	2	Moderní básníci francouzští
Cazalis, Henry (Lahor, Jean)	1891	Iluse; Jitřní; Velikonoční večer; Hrob; Vzdor; Modlitba antická; Polibky; Benátské interieur; Přírodě; Něha noční; Smutek věci; Perská fantasie; Lotos; V noci; Orientálské myšlenky; Návrat a Kalvarie; Adam a Eva; Astrolog; Cikán v měsíci; Melancholie večera; Hra atomů	21	20	Hostem u básníků
Coppée, François	1877	Jaro; Ranní; Na čtyry ruce; Jitro v říjnu; Obrázek ze vsi; Skizza z předměstí; Na břehu Marry; Na terase zámku R.	8	5	Poesie francouzská nové doby
Coppée, François	1893	Hrozen; Almužna; Hrob z jara; Solo na kytaru;	11	0	Moderní básníci francouzští
Coran, Charles	1893	Víno; Vlaštovka Buddha; Soud meče; Maďar; Dva hroby; Červen; Září	2	0	Moderní básníci francouzští
Corbière, Tristan	1893	Oheň; Když... Serenáda	1	1	Moderní básníci francouzští
Cros, Charles	1893	Romance; Kout obrazu; Ballada o uzeném slanečku	3	3	Moderní básníci francouzští
Darzens, Rodopthe	1893	Hudba; Zimní; Ruce liliové; Sníh	4	3	Moderní básníci francouzští
Daudet, Alphonse	1893	Modrý pták	1	0	Moderní básníci francouzští
Delavigne, Casimir	1877	Hymna Venuši	1	1	Poesie francouzská nové doby
Desbordes-Valmore, Marceline	1877	Růže Saadiho; Noční stráž černocho	2	1	Poesie francouzská nové doby
Desbordes-Valmore, Marceline	1893	Mám srdce na prodej; Co´s z něho udělal	2	2	Moderní básníci francouzští
Deschamps, Antoni	1893	Trest Jidášův v pekle	1	0	Moderní básníci francouzští
Deschamps, Emile	1877	Moře	1	0	Poesie francouzská nové doby
Dierx, Léon	1893	Labuť; Modlitba Adamova; Žízeň; Píseň; Ve stínu lesním; Na staré lavičce; Cesta k zříceninám;	10	7	Moderní básníci francouzští
Dorchain, Auguste	1893	Zimní den; Dnes večer; Uzamčené rty Píseň; Oblak; Nemocné s květinami	3	3	Moderní básníci francouzští

1893	Dorian, Tola	1893	Myšlénka; Naděje; Zítřa; Resignace	4	0	Moderní básníci francouzští
1877	Dupont, Pierre	1877	Voli	1	0	Poesie francouzská nové doby
1893	Essarts, Alfred des	1893	Sonet	1	1	Moderní básníci francouzští
1893	Essarts, Emmanuel des	1893	Purpur; Bez nápisu	2	2	Moderní básníci francouzští
1893	Fabié, François	1893	Slečně	1	0	Moderní básníci francouzští
	Fézensac, Montesquieu de	1893	Aria; Fô; Útoky; Funus; Noctiluce; Pastel; Missa est; Cudný dar; Obráčená zima; Occhi focchi; Cypřiš; V zahradě na podzim kosy svist... Římský senátor; Vzpomínka; Poslání příteli; Pia;	12	12	Moderní básníci francouzští
	France, Anatole	1893	Láska	5	3	Moderní básníci francouzští
	Frank, Félix	1893	Ó ty jsi nesnila	1	0	Moderní básníci francouzští
	Fremine, Charles	1893	Maják	1	0	Moderní básníci francouzští
	Fuster, Charles	1893	Sláva; Milování; Slova; Křídla snu	4	4	Moderní básníci francouzští
	Gautier, Théophile	1877	Noční procházka; V koutě u krbu; Žebřík lásky; Modré oči hor; Kos; Seguidilla; V bouři; Útěk; Krajina; Kamenná lávka; Oblak; Niobe; Kdo bude králem? U moře; Divčí popěvek; Cestou kolem hřbitova; Vzpomínka; Holubi; Watteau; Letrilla; Píseň; Hroch; Motýli	13	7	Poesie francouzská nové doby
	Gautier, Théophile	1893	Touha; Sonet; Myšlénka	10	5	Moderní básníci francouzští
	Gilkin, Ivan	1893	Waterloo	3	1	Moderní básníci francouzští
	Gill, André	1893	Figurka	1	1	Moderní básníci francouzští
	Gille, Philippe	1893	Proklati; Vyznání	1	0	Moderní básníci francouzští
	Gineste, Raoul	1893	Bouře	2	0	Moderní básníci francouzští
	Girardin, Mme Emile de	1877	Ženě čtyřicetileté; Oklamáný pierrot; Drahý hlas Hle, večer!	1	1	Poesie francouzská nové doby
	Giraud, Albert	1893	Víd', starý Mefisto	3	2	Moderní básníci francouzští
	Glatigny, Albert	1893	Vyhnanství ducha	1	1	Moderní básníci francouzští
	Goudeau, Émile	1893	Odkřání; Housle; Píseň úředníka; Hudebníci; Epištola mému příteli rolníkovi	1	0	Moderní básníci francouzští
	Gramont, Ferdinand de	1893	Guilhen de Berquendan; Ubohý rytíř; Paní Tibor; Král saracenský; Vilém Cabestan; Romance o Petru aragonském; Jacoumina; Rybák	1	1	Moderní básníci francouzští
	Grandmougin, Charles	1893	Nekonečno; Zlaté vlasy; Tajné hlasy	5	1	Moderní básníci francouzští
	Gras, Felix	1895	Chvála písaře; Chaldejská hymna k měsíci	8	6	Z cizích Parnassů
	Grenier, Édouard	1893	První dni jeseň	3	1	Moderní básníci francouzští
	Guerne, Vicomte de	1893	Do lodě!	2	2	Moderní básníci francouzští
	Guinard, Louise	1877	Smrt slunce; Toulavý pes; Píseň při návratu	1	0	Poesie francouzská nové doby
	Guttinguer, Ulrich	1893		1	0	Moderní básníci francouzští
	Haraucourt, Edmond	1893		3	3	Moderní básníci francouzští

Heredia, José-María de	1893	Pohřby; Honba; Vása; Bacchanale; Život mrtvých;	8	1	Moderní básníci francouzští
Hermant, Abel	1893	Píseň torera; Michel-Angelo; Nápis náhrobní	1	0	Moderní básníci francouzští
Hervilly, Ernest d'	1893	Kain	1	1	Moderní básníci francouzští
Houssaye, Arsène	1877	Dětinství	2	1	Poesie francouzská nové doby
		Ulétlá hodina; Žebrající Ježíš			
Hugo, Victor	1877	Džinnové; Z Listů podzimních; Minulol; Píseň; Hro	14	10	Poesie francouzská nové doby
		Evangelisté; Otevřené okno; Život; Slova na břehu;			
		Toreador; Rosamunda; Jsem z mramoru a stínu...;			
		Zvon a kovadlina; Nimrod; Otázky; Šejk a zloděj;			
		Večer; Torquemanda; Divadlo na svobodě; Cid a			
		lev; Hrbatá; Příklad na nocleh; Večer; Vyhnanec;			
		Při smrti synově; V plesu; V lese; Napoleon III.,			
		Píseň dědečka	24	15	Moderní básníci francouzští
Hugo, Victor	1893		77	56	Victora Huga Nové básně
Hugo, Victor	1882	Práce; Píseň ptáků; Zvon	52	46	Básně Victora Huga
Hugo, Victor	1874	Hladový pán; Stařena	89	49	Nové překlady Victora Huga
Hugo, Victor	1901	My jsme zde cizinci; Důvěra; Snutný den	3	1	Moderní básníci francouzští
Hugo, Victor	1895	Horal ve vyhnanství	2	2	Moderní básníci francouzští
Hugues, Clovis	1893	U děda; Pytlák; Sedlákovi; Hřibě	3	3	Moderní básníci francouzští
Chambrier, Alice de	1893	Mroucí gladiator	1	0	Moderní básníci francouzští
Chateaubriand; François René vicomte de	1893	Lampa; Mladá zajatá; Posledí verše	3	3	Poesie francouzská nové doby
Chauvigny, Louis de	1893	Serenáda; Patnáctiletá; Maják	3	3	Moderní básníci francouzští
Chênedollé, Charles J. L.	1877	Odpovědi; Přání; Nádherný západ; Moře;	5	5	Moderní básníci francouzští
Chénier, André	1893	Roztrfštěné světo	1	0	Moderní básníci francouzští
Cherfils, Christian	1893	Mlčelivému dítěti	4	3	Poesie francouzská nové doby
Chevé, Émile	1893	Večer na moři; Milostná; Píseň; Východ měsíce	1	1	Moderní básníci francouzští
Isle Adam, Comte de Villiers de l'	1893	Kaskady	1	0	Moderní básníci francouzští
Lacaussade, Auguste	1877	Zem a nebe; Utěcha	2	2	Poesie francouzská nové doby
Lafayette, Raoul	1893	Samota; V jeseni; Nadšení; Okno domu			
Lafenestre, Georges	1893	otcovského; Motýli; Genius v úkrytu; Počasí; Mlýn			
Lachambeaudie, Pierre	1877	Millský; Improvisováno při vycházení z Tassova	9	5	Poesie francouzská nové doby
		vězení ve Ferrate			
Lamartine, Alphonse de	1877	Jezero; Sochaři d'Orsay; Vlčí mák; Ideal; Cvrček;			
		Na obraz představující Krista zlo potírající; Nápis			
Lamartine, Alphonse de	1893	na pavilon v parku; Hymna; Nápis na fontanu	9	5	Moderní básníci francouzští
Laprade, Victore de	1877	Skřivan; Na jaře; Vzdáleným; Cikáda; Býci	5	2	Poesie francouzská nové doby

Laurent-Pichat; Leon	1893	Svadlé upomínky	1	1	Moderní básníci francouzští
Lefèvre, André	1893	Zlatý věk	1	1	Moderní básníci francouzští
Lemaître, Jules	1893	Dvojjí dým; Femina Před noci; Staré sny; Růženec lásky; Ztracená stezka	2	0	Moderní básníci francouzští
Lemoyné, André	1877		4	2	Poesie francouzská nové doby
Lerberghe, Charles van	1893	Píseň	1	0	Moderní básníci francouzští
Lesueur, Daniel (Loiseau, Jeanne)	1893	Vítězství Ramsa II.; Nestálá láska; Tmavé růže Suryá; Védická modlitba za mrtvé; Venuše Miloská; Hylas; Slzy medvěda; Slonové; Vyjící psi; Konec člověka; Solvet seclum	3	0	Moderní básníci francouzští
Lisle, Leconte de	1877	Fiat nox; Mrtvým; Ztracenci; Malajská pantoum; Venuše; Šat Kentaurův; Symfonie; Poledne	9	0	Poesie francouzská nové doby
Lisle, Leconte de	1893		9	6	Moderní básníci francouzští
Lisle, Leconte de	1886		54	30	Výbor básní Leconte de Lisle
Lisle, Leconte de	1901		41	11	Nová řada básní – L. De Lisle
Lisle, Leconte de	1880	Kain	1	1	Kain
Lisle, Leconte de	1891	Hlava Kenwarchova; Lampa nebes; Sloky; Dýmka Sachemova; Nox	6	1	Hostem u básníků
Lorrain, Jean	1893	Sonet tuláka	1	0	Moderní básníci francouzští
Lucas, Hippolyte	1893	Hřbitov námořníků	1	1	Moderní básníci francouzští
Macaigne, Camille	1893	Vodopád	1	1	Moderní básníci francouzští
Madeleine, Jacques	1893	Píseň	1	1	Moderní básníci francouzští
Maeterlinck, Maurice	1893	Modlitba; Skleník; Duše; Potápěcí zvon;	8	7	Moderní básníci francouzští
Mallarmé, Stéphane	1893	Ohmatání; Pohledy; Nuda; Nemocnice Květiny; Vere novo; Vzdech	3	2	Moderní básníci francouzští
Manivet, Paul	1893	Kristu; Věčný žid	2	2	Moderní básníci francouzští
Manuel, Eugène	1893	Diskretnost; Pařížská črta	2	2	Moderní básníci francouzští
Marc, Gabriel	1893	Vyznání; Ženy-víly	2	2	Moderní básníci francouzští
Mariéon, Paul	1893	Věčnost lásky	1	1	Moderní básníci francouzští
Marmier, Xavier	1893	Melancholie	1	1	Moderní básníci francouzští
Marrot, Paul	1893	Praděd; Mateřství; Co zbudě z mrtvých	3	3	Moderní básníci francouzští
Martel, Tancrede	1893	Perský sonet	1	1	Moderní básníci francouzští
Martin, Nicolas	1877	Zlatý pták; Kolibri; Dva rozsévači	3	3	Poesie francouzská nové doby
Mathieu, Gustave	1893	Prostá píseň	1	1	Moderní básníci francouzští
Maupassant, Guy de	1893	Děs; Divoké husy Obraz východní; Modlitba za mrtvé; Sen soch;	2	2	Moderní básníci francouzští
Melvil, Francis (Léonce Gilbert)	1893	Stáří Heleny	4	4	Moderní básníci francouzští
Ménard, Louis	1893	Legenda; Rishi	2	2	Moderní básníci francouzští
Mendès, Catulle	1877	Píseň; Spleen leta; Serenady; Po lázni; Intimní odeletta; Pýcha; Lev	7	7	Poesie francouzská nové doby
Mendès, Catulle	1893	Ach!; Žena	2	1	Moderní básníci francouzští

Mérat, Albert	1893	Črta řijnová	1	0	Moderní básníci francouzští
Mikhaël, Éphraïm	1893	Amazonky; Večer	2	0	Moderní básníci francouzští
Millevoye, Charles H.	1893	Padající listí	1	0	Moderní básníci francouzští
Millien, Achille	1893	Nový host; Píseň	2	2	Moderní básníci francouzští
Mistral, Federi	1891	Hymna slunci; Číše; Děti Orfeoovy; Přijímání svatých; Prozřetelnost; Cvrček; Na smrt Theofila Gautiera; Dívce, jež mi psala; Vyhnaní; Stíny; Píseň beznaděje; Páseň svatební; Magali	13	1	Hostem u básníků
Monnier, Marc	1893	Tête à tête; Jitro	2	2	Moderní básníci francouzští
Monselet, Charles	1893	Po vinobraní	1	1	Moderní básníci francouzští
Montenaeken, Léon	1893	Na číšku ze Satzumu	1	0	Moderní básníci francouzští
Moreás, Jean	1893	Smrt cválá; Aga Veli; Píseň divčí; Sloky; Povídka; Moudrá rada; Madrigal; Píseň (Sešlapány všechny květy...); Píseň (Listí může opadat...)	9	8	Moderní básníci francouzští
Moreau, Hégésippe	1877	Své duši; Na smrt sedm let staré sestřence	2	0	Poesie francouzská nové doby
Musset, Alfred de	1877	Stance; Madrid; Barcelona; Na lov; Ballada na měsíc; Paní Markýza; Pepě; Julii; Píseň; Příteli Eduardu B.; Lucie; Paní B.; Snění; Poslední verše Co jest poesie?; Večernice; Píseň (Když naděje...); Smutek; Píseň (Ztratíme-li s žitím...); Sonet; Slečné	15	11	Poesie francouzská nové doby
Musset, Alfred de	1893	Sultán; Sprosté víno; Špemdlík na rukávu	7	3	Moderní básníci francouzští
Nadaud, Gustave	1893	Souhvězdí Medvěda; Kniha přísloví	3	1	Moderní básníci francouzští
Naquet, Félix	1893	Černý bod; Sestřence; Fantasie	2	2	Moderní básníci francouzští
Nerval, Gérard de	1877	Sloky Alfredu de Musset	3	3	Poesie francouzská nové doby
Nodier, Charles	1893	Idylla Normandská	1	0	Moderní básníci francouzští
Normand, Jacques	1893	Večer	1	0	Moderní básníci francouzští
Olivier, Juste	1893	Před premiérou	1	1	Moderní básníci francouzští
Pailleron, Édouard	1893	Balet oblaků	1	0	Moderní básníci francouzští
Peyrefort, Émile	1893	Fontarabie	1	1	Moderní básníci francouzští
Piedangei, Alexandre	1893	Příroda	1	1	Moderní básníci francouzští
Pigeon, Amédée	1877	Plá měsíc; Když větrů těžký dech	1	1	Poesie francouzská nové doby
Pigeon, Amédée	1893	Tajné vlivy	2	2	Moderní básníci francouzští
Pittié, Francis	1893	Vzpomínka a přání	1	1	Moderní básníci francouzští
Planard, Eugène de	1877	Dítě vše; Stín zajíčka; Večer; V strži	1	0	Poesie francouzská nové doby
Plessis, Frédéric	1893	V chatě; Neznámo; Kamení	4	0	Moderní básníci francouzští
Pomairois, Charles	1893	Ztracené štěstí	3	0	Moderní básníci francouzští
Pommier, Amédée	1893	Číše; Stezka	1	1	Moderní básníci francouzští
Pomtavice de Heussey, Le comte du	1893		2	0	Moderní básníci francouzští

Popelin, Claudius	1893	Cestovatel	1	0	Moderní básníci francouzští
Prarond, Ernest	1893	Z Pyrenejí; Rhododendry; Laciné divadlo; Genesis; Dialog	5	5	Moderní básníci francouzští
Prudhomme, Sully	1893	Chlív Augiášův	1	0	Moderní básníci francouzští
Prudhomme, Sully	1891	Puklá vása; Ideál; Metamorfozy; Modlitba; Krápníky; Na břehu; Podobnost; Vždycky; Pan; V Douamenezu v Bretani; Radosti bez příčiny; Evoluce; Prosba k jaru; Prisma; Pasteurovi; U příležitosti zemětřesení v Casamicciole; Rozbité hnízdo; Hlas země	18	1	Hostem u básníků
Quillard, Pierre	1893	Soudce; Nepřítomné; Sen hřebců	3	0	Moderní básníci francouzští
Quinet, Edgar	1877	Z dram. Básně „Otroci“	1	1	Poesie francouzská nové doby
Rameau, Jean	1893	Dílo slunce; Nesmrtelnost srdce; Srdce básníkovo; Kusy ráje; Dialogy, kterých nikdo neslyší	5	0	Moderní básníci francouzští
Ranzay, Louis le Lasseur de	1893	Kam jsou duše	1	1	Moderní básníci francouzští
Ratisbonne, Louis	1893	Domina; John Brown na šibenici	2	0	Moderní básníci francouzští
Read, Henri Charles	1893	Jedovaté květině	1	1	Moderní básníci francouzští
Reboul, Jean	1877	Odpověď A. De Lamartineovi; Ona stůně	2	2	Poesie francouzská nové doby
Régnier, Henri de	1893	Vichry; Sonety	2	2	Moderní básníci francouzští
Renaud, Armand	1893	Otázky a odpovědi; Mudrc; Flétna a buben; Ten, kdo jest; Palmy; Vír; Svatyně	7	0	Moderní básníci francouzští
Ricard, Louis Xavier de	1893	Venuši Miloské	1	1	Moderní básníci francouzští
Richepin, Jean	1893	Hlas věcí; Nářek dřeva; Flétna; Píseň zvonku při křtu; Hluboká cesta; Moře; Oceano nox; Hra oblaků; Odjezd; Snilkové; Tolary měsíce; Svě sestry; Sily; Nedostihy; V záři; Vlna; Co vlny hovoří; Co proud o tom myslí; Finale	19	6	Moderní básníci francouzští
Rimbaud, Arthur	1893	Spáč v údolí; Buffet; Sloky; U pece	4	2	Moderní básníci francouzští
Rodenbach, Georges	1893	Skříňka	1	1	Moderní básníci francouzští
Rollinat, Maurice	1893	Měsíc; Stromy; Memento; Ballada o duze; Mrtvé oči; Svědomí; Ticho; Opozděná; Moucha; Laň; Svlačce; Zlé oko	12	4	Moderní básníci francouzští
Ronchaud, Louis de	1893	Řecké sochy	1	1	Moderní básníci francouzští
Sainte-Beuve	1877	Přání; Snění	2	2	Poesie francouzská nové doby
Seifert, Louisa	1893	Štěstí	1	1	Moderní básníci francouzští
Schuré, Eduard	1877	Letní noc; Ticho; Dionysos	3	3	Poesie francouzská nové doby
Silvestre, Armand	1877	Co zpívá obilí; Duetto; Jaro; Matutina; Noční triolety; Moře; Rosa; Hvězdy	8	8	Poesie francouzská nové doby
Silvestre, Armand	1893	Píseň; U rakve; Píseň; Setkání; Astraté	5	3	Moderní básníci francouzští
Soulayr, Joséphin	1877	Dojmy noční	1	1	Poesie francouzská nové doby

1893	Soulayr, Joséphin	Vidění; Kroky v písku; Přijímání; Na kruhu	13	0	Moderní básníci francouzští
1877	Soumet, Alexandre	hodinek; Eva; Praetexta; Plný souzvuk; Prsten smrti; Ocún; Altra cura; Božská antithesa; Cestou; Zpěv srdce	1	1	Poesie francouzská nové doby
1893	Stern, Daniel	Sen Johany D'Arc ve vězení S bohem!	1	1	Moderní básníci francouzští
1877	Sully-Prudhomme	Břeh mořský; Zde; Kdybych byl Bohem; Píseň na moři	4	4	Poesie francouzská nové doby
1893	Tailhade, Laurent	Smutek v zahradě; Intemerdata; Podzimní	3	3	Moderní básníci francouzští
1877	Tastu, Amable	Lístky vrby	1	1	Poesie francouzská nové doby
1877	Theuriet, André	Píseň košináře; Návrat do lesa; Podobizna	3	3	Poesie francouzská nové doby
1893	Theuriet, André	Čtenářka; Kolébky	2	0	Moderní básníci francouzští
1893	Theuriet, André	Siesta; Doupnáci; Černohlávek	3	2	Moderní básníci francouzští
1893	Truffier, Jules	Antithesy v madrigalu; Arithmetica	2	2	Moderní básníci francouzští
1877	Vacquerie, Auguste	Snění u moře; Dítě	2	2	Poesie francouzská nové doby
1893	Vacquerie, Auguste	Dítě čte	1	1	Moderní básníci francouzští
1893	Valade, Léon	Hořké madrigaly	1	0	Moderní básníci francouzští
1893	Vaucaire, Maurice	Paravent; V kleče	2	2	Moderní básníci francouzští
1893	Verhaeren, Émile	Večer; Meditace; Velká jízba; Pečení chleba; Píseň blázna; Chvilé podzimní; Unavení; Zbožně; Tak prostě	9	9	Moderní básníci francouzští
1893	Verlaine, Paul	Píseň; Píseň; Škeble; Muka Tantalova; Neštěstí; Sonet; Sonet; Píseň; Píseň; Sonet; Terciny; Kostra; Sentimentální rozhovor; Mandoliny; Na sošku fauna v parku	15	10	Moderní básníci francouzští
1893	Veillot, Louis	Paní, která stále bédovala	1	1	Moderní básníci francouzští
1893	Vicaire, Gabriel	Madrigal; Krajina	2	0	Moderní básníci francouzští
1877	Vigny, Alfred de	Snih; Roh; Hněv Samsona; Smrt vlka	4	4	Poesie francouzská nové doby
1893	Vigny, Alfred de	Mojžíš; Láhev v moři; Sloky	3	0	Moderní básníci francouzští
1903	Vigny, Alfred de	Osudy	17	17	
1893	Villarcieux, X. De	Sonet	1	1	Moderní básníci francouzští
1893	Villehervé; Robert de la	Pláně; Masky; Le Loudière; Egoismus lásky; Sonet pro umělce	5	5	Moderní básníci francouzští
1893	Vinot, Gustave	Žena náorníka	1	1	Moderní básníci francouzští
1893	Waller, Max	Na moři	1	0	Moderní básníci francouzští
1893	Zola, Émile	Co bych rád; Nina; Hlas Boha	3	0	Moderní básníci francouzští
1893	Arenbergh, Émile van	Vzpomínka; Středověk; De profundis	3	0	Moderní básníci francouzští

7. Seznam Vrchlického studií

rok vydání	téma studie	specifikace tématu	druh	periodikum	lokace
1877	Literatura francouzská	Literatura francouzská od 1. ledna 1877	zpráva	Lumír	5, 1877, s. 191 – 192; 223
1877	Hugo, Victor	O sbírce L'Art d'être grand-père	referát	Lumír	5, 1877, s. 256
1877	Coppée, François	Charakteristika básníka	studie	Lumír	5, 1877, s. 262 – 265
1877	Piédangle, Alexandre	Z literatury francouzské. Nové básně, prvotina – sb. Avril		Lumír	5, 1877, s. 544
1878	Richepin, Jean	Z poesie francouzské	glosa	Lumír	6, 1878, č. 34, s. 544
1878	Coppée, François	sb. Les récits et les élégies	referát	Lumír	6, 1878, č. 20, s. 320
1879	Hugo, Victor	Z literatury francouzské. La pitie suprême	referát	Lumír	7, 1879, č. 19, s. 295 – 296
1879	Pontmartin, Armand de	Z literatury francouzské. Charakteristika básníka	sloupek	Lumír	7, 1879, č. 14, s. 224
1879	Lisle, Leconte de	Charakteristika básníka	studie	Lumír	7, 1879, č. 28, s. 435 – 438
1879	Dierx, Léon	Léon Dierx vydal svazek	referát	Lumír	7, 1879, č. 30, s. 480
1879	Martel, Tancrède	Z poesie francouzské – Les folles ballades	referát	Lumír	7, 1879, č. 36, s. 576
1881	Literatura francouzská	Goethe a Diderot	referát	Lumír	9, 1881, č. 1, s. 15 – 16
1881	Grandmougin, Charles	Z literatury francouzské	referát	Lumír	9, 1881, č. 6, s. 96
1881	Hugo, Victor	Nástin básnického vývoje	pojednání	Lumír	9, 1881, č. 7, s. 111 – 112
1881	Coppée, François	Nové básně	referát	Lumír	9, 1881, č. 22, s. 352
1881	Prudhomme, Sully	charakteristika básnické skladby + Metamorfosy	článek	Lumír	9, 1881, č. 26, s. 405 – 406
1881	Literatura francouzská	Nové knihy francouzské	referát	Lumír	9, 1881, č. 27, s. 432
1881	Hugo, Victor	Čtyři větry ducha	referát	Lumír	9, 1881, č. 18, s. 288
1881	Literatura francouzská	Nové knihy francouzské	referát	Lumír	9, 1881, č. 32, s. 512
1881	Colette, Louise	Z literárních klepů francouzských – Nůž paní Luisy Coletové	feuilleton	Národní listy	21, 1881, č. 160, s. 7
1881	Nerval, Gérard de	Z literárních klepů francouzských – Postel Gérarda de Nerval	feuilleton	Národní listy	21, 1881, č. 164, s. 7
1881	Saint-Victor, Paul de	Charakteristika básníka	feuilleton	Národní listy	21, 1881, č. 169, s. 7
1881	Autran, Joseph	Z literárních klepů francouzských – Ztracený rukopis J. Autrana	feuilleton	Národní listy	21, 1881, č. 183, s. 7
1881	Stendhal a Mérimée	Z literárních klepů francouzských – Slabé chvíle skeptika	feuilleton	Národní listy	21, 1881, č. 186, s. 7
1881	Hugo, Victor	Pessimismus v poesii V. Huga	studie	Pokrok	1881, č. 130, s. 1 – 2
1881	Hugo, Victor	Čtyři větry ducha	studie	Pokrok	1881, č. 155, s. 1
1882	Lamartine, Alphonse de	Vysvětlení Lamartinových názorů na Byrona	studie	Lumír	10, 1882, č. 3, s. 38 – 40
1882	Brizeux, Auguste	Básník Bretaně	studie	Lumír	10, 1882, č. 7, s. 105 – 107
1882	Barbier, Auguste	nekrolog a charakteristika	studie	Lumír	10, 1882, č. 9, s. 144
1882	Hugo, Victor	Poesie V. Huga v posledním desetiletí	článek	Lumír	10, 1882, č. 16, s. 248 – 250
1882	Alcard, Jean	Básnické profily francouzské	článek	Lumír	22, 1882, č. 3, s. 1
1882	Cazalis, Henry (Lahor, Jean)	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	22, 1882, č. 11, s. 1
1882	Banville, Théodore de	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	22, 1882, č. 6, s. 1 – 2
1882	Grandmougin, Charles	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	22, 1882, č. 23, s. 1
1882	Prudhomme, Sully	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	22, 1882, č. 53, s. 1
1882	Lisle, Leconte de	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	22, 1882, č. 37, s. 1
1882	France, Anatole	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	22, 1882, č. 65, s. 1
1882	Coppée, François	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	22, 1882, č. 80, s. 1
1882	Lefèvre, Augustin	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	22, 1882, č. 95, s. 1
1882	Manuel, Eugène	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	22, 1882, č. 112, s. 1
1882	Vacquerie, Auguste	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	22, 1882, č. 121, s. 1
1882	Richepin, Jean	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	22, 1882, č. 133, s. 1
1882	Lapradé, Victore de	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	22, 1882, č. 141, s. 1
1882	Silvestre, Armand	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	22, 1882, č. 151, s. 1
1882	Bouchor, Maurice	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	22, 1882, č. 163, s. 1 – 2
1882	Marc, Gabriel	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	22, 1882, č. 189, s. 1
1882	Renaud, Armand	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	22, 1882, č. 211, s. 1
1882	Hugo, Victor	Zachránění V. Huga po státním převratu r. 1852	studie	Národní listy	1882, č. 63, 1 – 2
1882	Hugo, Victor		feuilleton	Pokrok	

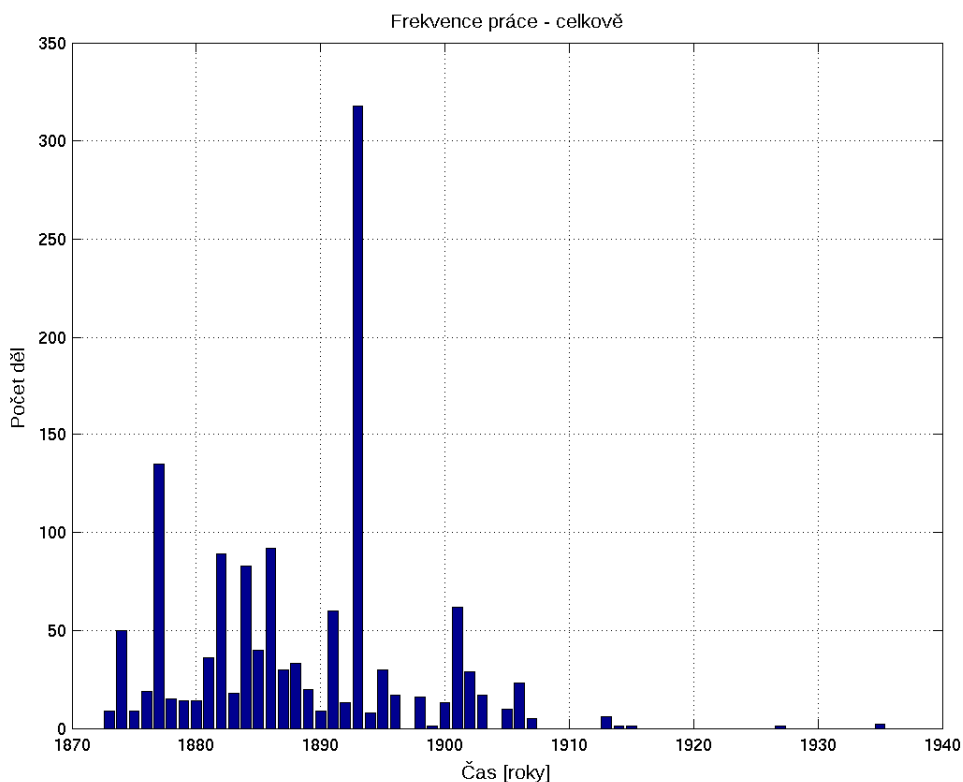
1883	Rollinat, Maurice	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	23, 1883, č. 249, s. 1
1883	Lorrain, Jean	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	23, 1883, č. 253, s. 1
1883	Ackermann, Louise	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	23, 1883, č. 262, s. 1
1883	Bourget, Paul	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	23, 1883, č. 280, s. 1
1883	Soulay, Joséphin	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	23, 1883, č. 295, s. 1
1883	Hugo, Victor	obrana básní V. Huga	studie	Pokrok	1883, č. 159, s. 1
1884	Theuriet, André	recenze překladu L. Šebka a V. Černého	recenze	Lumír	12, 1884, č. 10, s. 160
1884	Literatura francouzská	Z cizích literatury	zpráva	Lumír	12, 1884, č. 29, s. 464
1884	Ratisbonne, Louis	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Vigny, Alfred de	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Lemoyne, André	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Theuriet, André	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Breton, Jules	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Grelon, A.	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Valade, Léon	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Lafenestre, Georges	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Mendès, Catulle	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Hervilly, Ernest d'	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Millien, Achille	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Lacaussade, Auguste	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Heredia, José-María de	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Gill, André	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Vinot, Gustave	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Arène, Paul	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Déroulède, Paul	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Hugues, Clovis	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Paté, L.	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Pigeon, Armédée	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Dierx, Léon	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Verlaine, Paul	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Essarts, Emmanuel des	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Ricard, Louis-Xavier de	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Bornier, Henri de	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Schuré, Édouard	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Pailleron, Édouard	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Piédange, Alexandre	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Fabié, François	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Alexandre	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Maupassant, Guy de	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Pomairols, Charles de	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Labitte, Alphonse	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Nardin, G.	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Valnor, G. De	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Guaita, Stanislas de	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1884	Hernani, A	Básnické profily francouzské	studie	Národní listy	
1885	Coppée, François	recenze překladu L. Šebka a V. Černého	recenze	Květy	7, 1885, č. 2, s. 248
1885	Hugo, Victor	k úmrtí Viktora Huga	studie	Lumír	13, 1885, č. 16, s. 248 – 249
1885	Hugo, Victor	k úmrtí Viktora Huga	studie	Lumír	13, 1885, č. 17, s. 257 – 259
1885	Hugo, Victor	k úmrtí Viktora Huga	studie	Lumír	13, 1885, č. 18, s. 274 – 275

1885	Hugo, Victor	k úmrtí Viktora Huga	studie	Lumír	13, 1885, č. 19, s. 299 – 300
1885	Hugo, Victor	k úmrtí Viktora Huga	studie	Lumír	13, 1885, č. 20, s. 314 – 316
1885	Hugo, Victor	k úmrtí Viktora Huga	studie	Lumír	13, 1885, č. 21, s. 325 – 327
1885	Hugo, Victor	k úmrtí Viktora Huga	studie	Lumír	13, 1885, č. 22, s. 339 – 340
1885	Hugo, Victor	k úmrtí Viktora Huga	studie	Lumír	13, 1885, č. 23, s. 358 – 359
1885	Hugo, Victor	k úmrtí Viktora Huga	studie	Lumír	13, 1885, č. 24, s. 374 – 375
1885	Hugo, Victor	k úmrtí Viktora Huga	studie	Lumír	13, 1885, č. 25, s. 393 – 394
1885	Hugo, Victor	k úmrtí Viktora Huga	studie	Lumír	13, 1885, č. 26, s. 412 – 413
1885	Hugo, Victor	k úmrtí Viktora Huga	studie	Lumír	13, 1885, č. 27, s. 426 – 428
1885	Literatura francouzská	Poesie francouzská v roce 1884	úvaha	Národní listy	25, 1885, č. 22, příloha, s. 1
1885	Hugo, Victor	charakteristika básníka a tvorby Goethe a Hugo	studie	Pokrok	1885, č. 142, s. 2
1885	Hugo, Victor	charakteristika básníka a tvorby sb. Život a smrt	studie	Pokrok	1885, č. 233, s. 1 – 2, č. 235, s. 1 – 2
1885	Hugo, Victor	studie o kultuře a umění sb. Moře	článek	Zlatá Praha	2, 1885, č. 10, s. 113 – 114
1886	Rameau, Jean	Nová báseň V. Huga Konec Satana	referát	Hlas národa	1886, č. 101, příl. Nedělní listy, s. 17
1886	Saint-Victor, Paul de	Nová báseň V. Huga Konec Satana	referát	Hlas národa	1886, č. 101, příl. Nedělní listy, s. 17
1886	Richepin, Jean	nekrolog a vývoj provençalské poesie	referát	Hlas národa	1886, č. 115, příl. Nedělní listy, s. 25
1886	Hugo, Victor	Poesie francouzská roku 1886	zpráva	Hlas národa	1886, č. 135, příl. Nedělní listy, s. 37
1886	Hugo, Victor	V. Hugo, jeho život a význam	studie	Hlas národa	1886, č. 157
1886	Hugo, Victor	Poesie francouzská v roce 1885	nekrolog	Hlas národa	1886, č. 327
1886	Literatura francouzská	Poesie francouzská v roce 1885	referát	Hlas národa	1886, č. 353
1886	Literatura francouzská	Poesie francouzská v roce 1885	referát	Hlas národa	17, 1886, č. 1, s. 2, č. 2, s. 1 – 2; č. 3, s. 1; č. 4, s. 1; č. 5, s. 1; č. 6, s. 1 – 2
1886	Literatura francouzská	Poesie francouzská v roce 1885	referát	Hlas národa	1886, č. 54, s. 1 – 2
1886	Literatura francouzská	Poesie francouzská v roce 1885	studie	Pokrok	1886, č. 61, s. 1 – 2
1886	Literatura francouzská	Poesie francouzská v roce 1885	studie	Pokrok	1886, č. 75, s. 1 – 2
1886	Literatura francouzská	Poesie francouzská v roce 1885	studie	Pokrok	1886, č. 79, s. 1 – 2
1887	Hugo, Victor	J. Vrchlický a V. Hugo	zasláno	Literární listy	8, 1886 – 1887, č. 12, s. 216
1887	Lisle, Leconte de	charakteristika básnické tvorby	causerie	Hlas národa	1887, č. 96
1887	Hugo, Victor	Nová kniha V. Huga – Choses vues	referát	Hlas národa	1887, č. 188, příl. Nedělní listy
1887	Lacenaire, Pierre François	Paměti a poesie	referát	Hlas národa	1887, č. 250, příl. Nedělní listy
1888	Parnas mladé Belgie	Baudelaire + char. Jednotl. Básníků	studie	Hlas národa	1888, č. 64, příl. Nedělní listy
1888	Literatura francouzská	Listy o nejnovější poesii francouzské	referát	Hlas národa	1888, č. 146, příl. Nedělní listy
1888	Literatura francouzská	Listy o nejnovější poesii francouzské	referát	Hlas národa	1888, č. 153, příl. Nedělní listy
1888	Hugo, Victor	Nová kniha V. Huga – Celá lyra	referát	Hlas národa	1888, č. 181, příl. Nedělní listy
1889	Novinky českého Pamassu	Novinky poesie francouzské	studie	Hlas národa	1889, č. 76, příl. Nedělní listy
1889	Literatura francouzská	List o nové poesii francouzské	referát	Hlas národa	1889, č. 96, příl. Nedělní listy
1889	Literatura francouzská	O lit. Tvorbě a vztahu k Hugonovi	studie	Hlas národa	1889, č. 276, příl. Nedělní listy
1889	Augier, Émile	nekrolog a charakteristika nové díla z pozůstalosti	studie	Hlas národa	1889, č. 304, příl. Nedělní listy
1890	Ackermann, Louise	kritika díla E. Raouxe – pokus o vytvoření nového nábožensko-filosofického systému na základě Hugonových výroků o nesmrtelnosti	referát	Hlas národa	1890, č. 254
1890	Hugo, Victor	Z nejnovější poesie francouzské	referát	Hlas národa	1890, č. 279
1890	Literatura francouzská	Jeden z prvních mistrů + Goncourt, Bourget	studie	Hlas národa	1891, č. 2, s. 1 – 2
1891	Banville, Théodore de	Nová kniha V. Huga – Bůh	referát	Hlas národa	1891, č. 83, s. 1–2
1891	Hugo, Victor	Život a dílo	studie	Hlas národa	1891, č. 189, příl. Nedělní listy, s. 1 – 2
1892	Rimbaud, Arthur	Z nové poesie francouzské	studie	Hlas národa	7, 1892, č. 44, příl. Nedělní listy, s. 1 – 2
1892	Literatura francouzská	Poslední novinky Pamassu francouzského	studie	Hlas národa	1, 1892, č. 1, 2, 5, s. 23 – 24, 43 – 47, 138 – 144
1892	Literatura francouzská	Příspěvek k dějinám poesie symbolismu	referát	Hlas národa	1, 1892, č. 11, s. 319 – 325
1893	Mallarmé, Stéphane		studie	Lumír	21, 1893, č. 1, s. 4 – 6

1894	Literatura francouzská	Poetické novinky							
1895	Literatura francouzská	Z francouzských noviněk literárních							3, 1894, č. 1, 2, s. 23 – 32, 63 – 72
1895	Lisle, Leconte de	Básnická pozůstalost L. De Lisle							4, 1895, č. 4, s. 231 – 239
1896	Navarská, Markéta	poslední poesie M. Navarské							4, 1895, č. 6, s. 326 – 333
1900	Literatura francouzská	Poesie francouzská roku minulého							2, 1896, s. 293 – 297
1901	Chopin, Jules	L'aube grise							9, 1900, č. 1, s. 1 – 6
1902	Hugo, Victor	Život a dílo							1, 1900 – 1901, č. 30, s. 358 – 359
1902	Vigny, Alfred de	V. Hugo a jeho lyrismus							2, 1901 – 1902, č. 22 s. 297 – 299, č. 23, s. 311 – 313
1902	Hugo, Victor	literárně životopisná studie							76, 1902, s. 148 – 158, 423 – 439, 489 – 496
1907	Verhaeren, Émile	nekrolog							42, 1902, č. 57, s. 1
1907	Theuriet, André	nekrolog							47, 1907, č. 104, s. 1 – 2
1907	André, C. A.	Nová anketa literární ve Francii							47, 1907, č. 115, s. 1
1907	Literatura francouzská	O současné poesii francouzské							47, 1907, č. 201, s. 1 – 2, č. 208, s. 1, č. 215, s. 1
1907	Literatura francouzská								47, 1907, č. 332, s. 21

8. Grafy

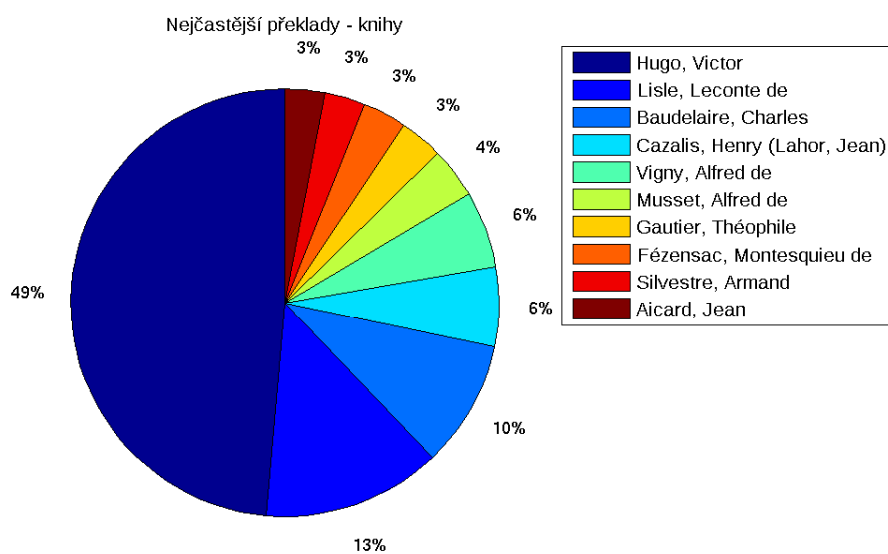
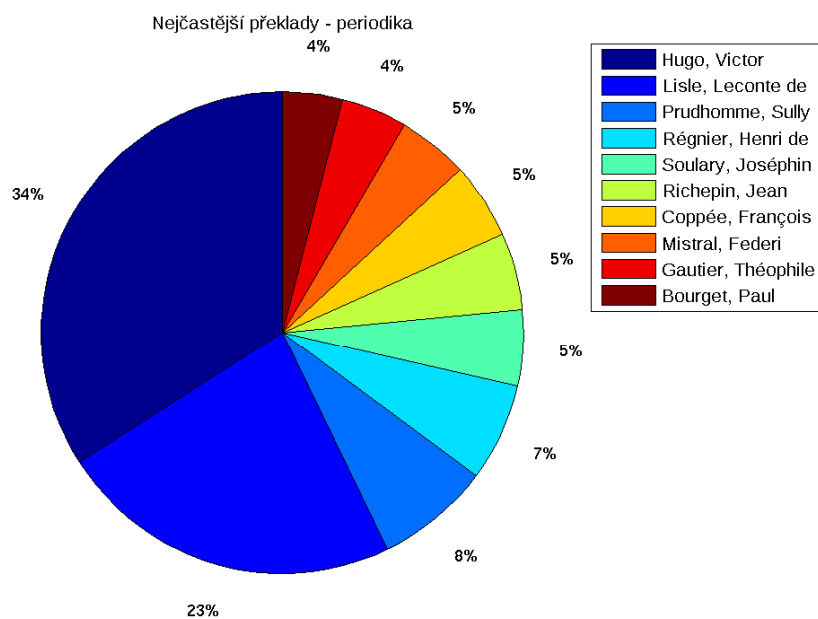
Následující graf zobrazuje Vrchlického překladatelskou a kritickou činnost na poli frankofonní literatury od roku 1873.

Za nejproduktivnější období je možné považovat úsek mezi lety 1880 a 1890. Po svém návratu z Itálie Vrchlický působil na učitelském ústavu v Praze, od roku 1877 jako tajemník na pražské české polytechnice. Vrchlický byl několikrát navržen na Nobelovu cenu, stal se členem několika zahraničních akademií, čestným doktorem a profesorem srovnávacích dějin literatur Univerzity Karlovy, členem právě založené ČAVU a také doživotním členem panské sněmovny (srov. Lexikon české literatury: 1514).¹⁰³

V následujících dvou grafech je možné sledovat, kterým frankofonním autorům věnoval Vrchlický nejvíce pozornosti. První graf zobrazuje podíl přeložených básní daného frankofonního básníka v periodikách, druhý v knihách.

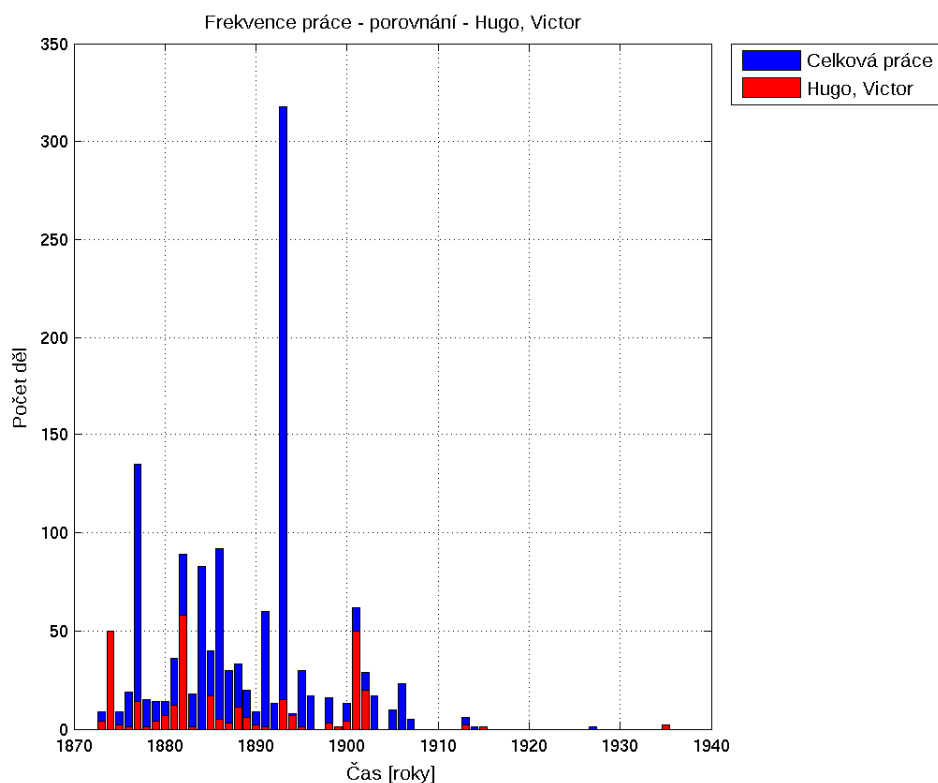
¹⁰³ FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Vyd. 1. Praha: ACADEMIA, 1985-2008.

Ze srovnání obou grafů je patrné, že Vrchlický věnoval nejvíce pozornosti Victoru Hugovi a Lecontu de Lisle. Zatímco v periodikách byly otiskovány častěji překlady soudobých parnasistních tvůrců, v knižních překladech zauímají více prostoru

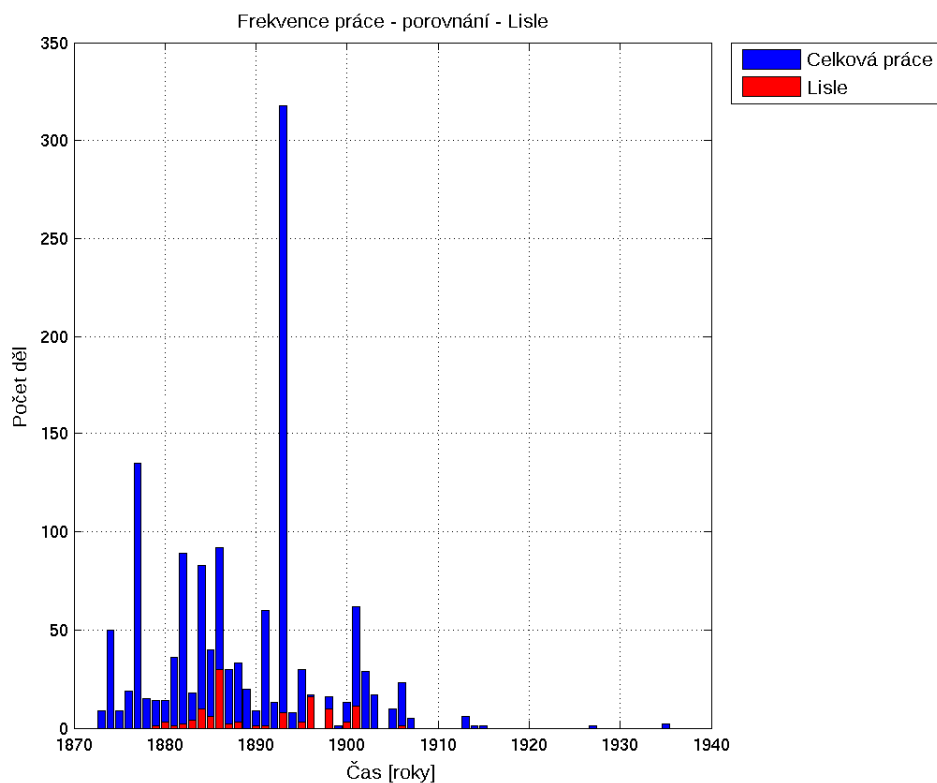
romantici jako Vigny či Musset. Je vhodné rovněž připomenout, že Vrchlický jako první uvedl do českého prostředí Baudelaira v později značně kritizovaném *Výboru z Květů zla* (společně s J. Gollem, 1895).

V dalším grafu můžeme sledovat poměr celku Vrchlického práce s podílem činnosti věnované výhradě Victoru Hugovi.

V letech publikování překladových monografií soustředěných právě na Huga se Vrchlický přirozeně koncentroval právě na Huga nejvíce, nicméně téměř každý rok se Hugo dočkal několika Vrchlického převedení.

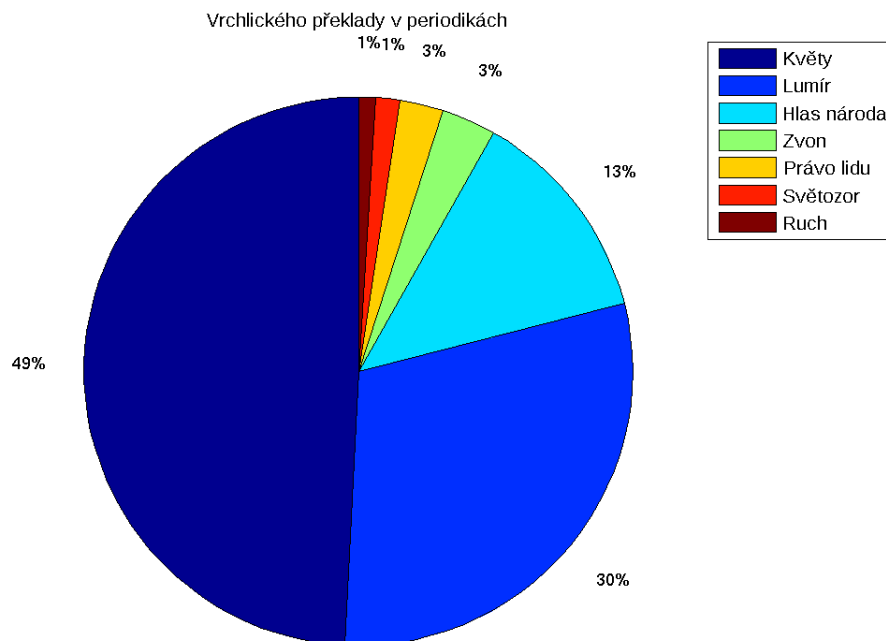
Při srovnání celkové frekvence práce s překlady básní Leconta de Lisle je zcela zřejmé, že tomuto parnasistovi Vrchlický věnoval méně pozornosti než velkému romantikovi Victoru Hugovi, přesto však je to v celkovém úhrnu velká část Vrchlického překladové činnosti.

Periodika

Vrchlický působil v celé řadě periodik nejen publikační činností, ale aktivní účastí na jejich utváření. Krátce redigoval časopis Světozor a jeho přílohu Bazar, v 80. letech psal fejetony v Pokroku a vytvářel přílohu Nedělní listy deníku Hlas národa; začátkem století měl na starosti poezii v časopisu Máj a redigoval Českou revui (srov. Lexikon české literatury: 1514).

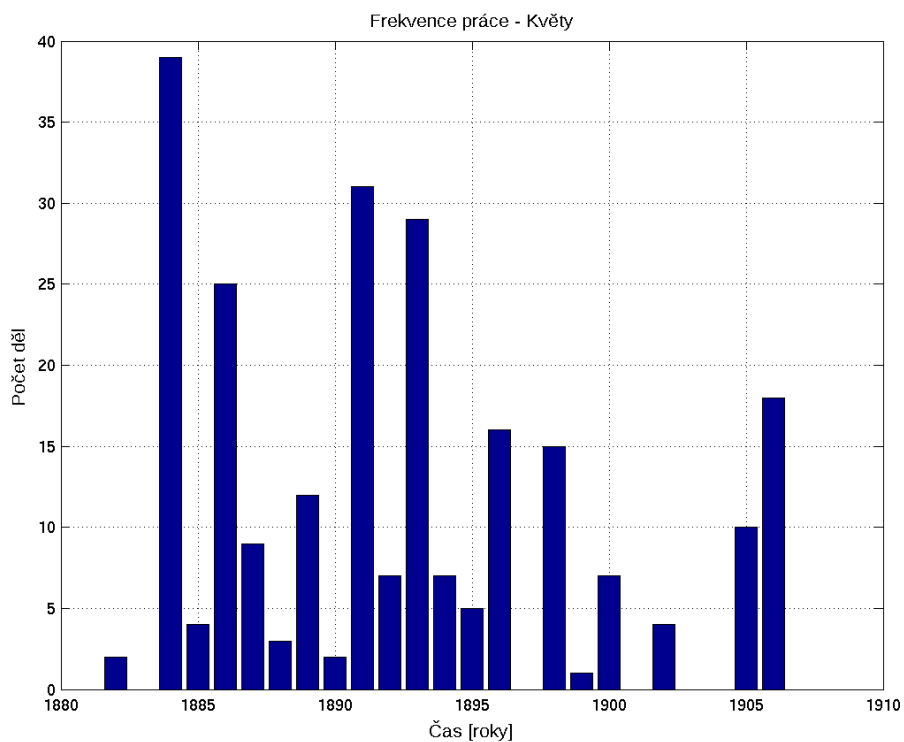
Následující graf zobrazuje podíl zastoupení Vrchlického překladů v jednotlivých periodikách:

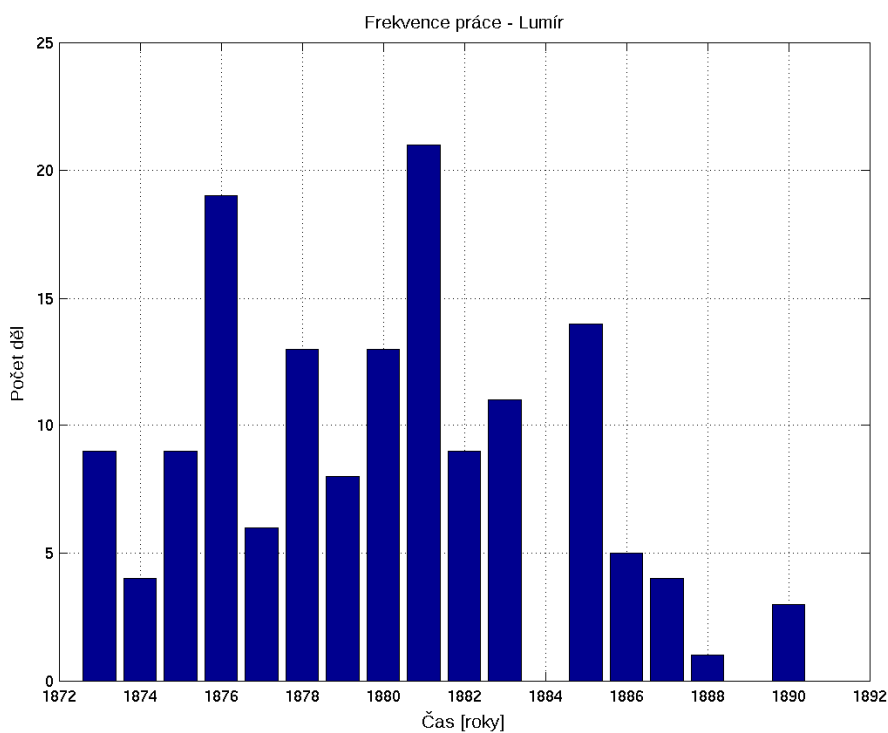
Vzhledem k charakteru almanachu *Ruch* bychom mohli očekávat, že část Vrchlického překladové produkce bude publikována právě tam; básníci zaměřeni na formální stránku svého projevu se shromažďovali právě kolem něj (srov. HAMAN 2010: 216). Nicméně v něm vychází pouze velmi málo Vrchlického překladů, navíc pouze v rozmezí let 1885 a 1887¹⁰⁴.

Téměř polovina přeložených básní a studií o frankofonní literatuře vycházela v časopisu *Květy*, Vrchlický v nich publikoval od roku 1882 až do roku 1906.

¹⁰⁴V roce 1885 č. tyř. i básně L. de Lisle a roku 1887 jedna báseň J. Bretona.

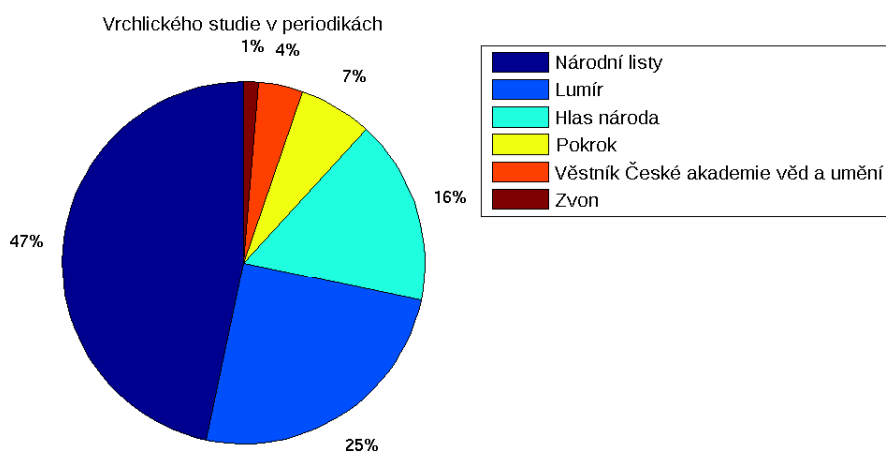
V *Lumíru* vyšla téměř třetina Vrchlického překladů a studií; byl rovněž prvním periodikem, v němž Vrchlický v roce 1873 začal překlady publikovat, zároveň také až do roku 1879 jediným.

Vrchlický své překlady nechával otiskovat nejprve v *Lumíru*, od roku 1882 pak

převážně v *Květech* a v *Hlasu národa*, od roku 1898 také v *Právu lidu*, okrajově také ve *Světozoru*, *Zvonu*, *Ruchu*, *Zábavných listech* a dalších (kompletní seznam viz seznam periodik).

Následující graf zobrazuje, ve kterých časopisech byly publikovány Vrchlického kritické stati a studie:

Vrchlického teoretické práce byly otiskovány převážně v *Národních listech*, podíl překladů a studií je poměrně vyrovnaný v *Lumíru* a v *Hlasu národa*. Oproti tomu v *Květech* se nacházejí výlučně překlady.

9. Jmenný seznam překládaných autorů

1. Ackermann, Louise
2. Aicard, Jean
3. Aimel, Henri Frédéric
4. Ajalbert, Jean
5. Arenbergh, Émile van
6. Arnault, Antoine-Vincent
7. Arvers, Félix
8. Arène, Paul
9. Aubanel, Theodor
10. Augier, Émile
11. Autran, Joseph
12. Banville, Théodore de
13. Barbey d'Aurevilly, Jules
14. Barbier, Auguste
15. Barbier, Jules
16. Baudelaire, Charles
17. Berlier, Paul
18. Bertrand, Aloïsius
19. Blanchecotte, Mme A. M.
20. Bornier, Henri de
21. Borrelli, Vicomte de
22. Bouchor, Maurice
23. Bouilhet, Louis
24. Bourget, Paul
25. Bouteleau
26. Breton, Jules
27. Brizeux, Auguste
28. Buffenoir, Hippolyte
29. Béranger, Pierre J.
30. Camp, Maxime du
31. Cazalis, Henry (Lahor, Jean)
32. Chambrier, Alice de
33. Chateaubriand, François René vicomte de
34. Chauvigny, Louis de
35. Cherfils, Christian
36. Chevé, Émile
37. Chénier, André
38. Chênedollé, Charles Auguste de
39. Chênedollé, Charles J. L.
40. Coppée, François
41. Coran, Charles
42. Corbière, Tristan
43. Cros, Charles
44. Darzens, Rodoplhe
45. Daudet, Alphonse
46. Delavigne, Casimir
47. Desbordes-Valmore, Marceline
48. Deschamps, Antoni
49. Deschamps, Emile
50. Dierx, Léon
51. Dorchain, Auguste
52. Dorian, Tola

53. Dupont, Pierre
54. Essarts, Alfred des
55. Essarts, Emmanuel des
56. Fabié, François
57. France, Anatole
58. Frank, Félix
59. Fremine, Charles
60. Fuster, Charles
61. Fézensac, Montesquieu de
62. Gautier, Théophile
63. Gilkin, Ivan
64. Gill, André
65. Gille, Philippe
66. Gineste, Raoul
67. Girardin, Mme Emile de
68. Giraud, Albert
69. Glatigny, Albert
70. Goudeau, Émile
71. Gramont, Ferdinand de
72. Grandmougin, Charles
73. Gras, Felix
74. Grenier, Édouard
75. Guerne, Vicomte de
76. Guinard, Louise
77. Guttinguer, Ulrich
78. Haraucourt, Edmond
79. Heredia, José-María de
80. Hermant, Abel
81. Hervilly, Ernest d'
82. Houssaye, Arsène
83. Hugo, Victor
84. Hugues, Clovis
85. Isle Adam, Comte de Villiers de l'
86. Lacaussade, Auguste
87. Lachambeaudie, Pierre
88. Lafagette, Raoul
89. Lafenestre, Georges
90. Lamartine, Alphonse de
91. Laprade, Victore de
92. Laurent-Pichat, Leon
93. Lefèvre, André
94. Lemaître, Jules
95. Lemoyne, André
96. Lerberghe, Charles van
97. Lesueur, Daniel (Loiseau, Jeanne)
98. Lisle, Leconte de
99. Lorrain, Jean
100. Lucas, Hippolyte
101. Macaigne, Camille
102. Madeleine, Jacques
103. Maeterlinck, Maurice
104. Mallarmé, Stéphane
105. Manivet, Paul
106. Manuel, Eugène
107. Marc, Gabriel
108. Mare, G.

109.	Mariéton, Paul	137.	Peyrefort, Émile
110.	Marmier, Xavier	138.	Piedangel, Alexandre
111.	Marrot, Paul	139.	Pigeon, Amédée
112.	Martel, Tancrede	140.	Pittié, Francis
113.	Martin, Nicolas	141.	Planard, Eugène de
114.	Mathieu, Gustave	142.	Plessis, Frédéric
115.	Maupassant, Guy de	143.	Pomairols, Charles
116.	Melvil, Francis (Léonce Gilbert)	144.	Pommier, Amédée
117.	Mendès, Catulle	145.	Pomtavice de Heussey, Le comte du
118.	Mikhaël, Éphraïm	146.	Popelin, Claudius
119.	Millevoye, Charles H.	147.	Prarond, Ernest
120.	Millien, Achille	148.	Prudhomme, Sully
121.	Mistral, Federi	149.	Quillard, Pierre
122.	Monnier, Marc	150.	Quinet, Edgar
123.	Monselet, Charles	151.	R. Gineste
124.	Montenaeken, Léon	152.	Rameau, Jean
125.	Moreau, Hégésippe	153.	Ranzay, Louis le Lasseur de
126.	Moréas, Jean	154.	Ratisbonne, Louis
127.	Musset, Alfred de	155.	Read, Henri Charles
128.	Ménard, Louis	156.	Reboul, Jean
129.	Mérat, Albert	157.	Renaud, Armand
130.	Nadaud, Gustave	158.	Ricard, Louis Xavier de
131.	Naquet, Félix	159.	Richepin, Jean
132.	Nerval, Gérard de	160.	Rimbaud, Arthur
133.	Nodier, Charles	161.	Rodenbach, Georges
134.	Normand, Jacques	162.	Rollinat, Maurice
135.	Olivier, Juste	163.	Ronchaud, Louis de
136.	Pailleron, Édouard	164.	Ronsard, Pierre de

165.	Régnier, Henri de	179.	Valade, Léon
166.	Sainte-Beuve	180.	Vaucaire, Maurice
167.	Schuré, Eduard	181.	Verhaeren, Émile
168.	Seifert, Louisa	182.	Verlaine, Paul
169.	Silvestre, Armand	183.	Veillot, Louis
170.	Soulary, Joséphin	184.	Vicaire, Gabriel
171.	Soumet, Alexandre	185.	Vigny, Alfred de
172.	Stern, Daniel	186.	Villarceaux, X. De
173.	Sully-Prudhomme	187.	Villehervé, Robert de la
174.	Tailhade, Laurent	188.	Vinot, Gustave
175.	Tastu, Amable	189.	Waller, Max
176.	Theuriet, André	190.	Zola, Émile
177.	Truffier, Jules	191.	neznámý
178.	Vacquerie, Auguste		

10. Seznam periodik, v nichž J. Vrchlický publikoval

1. Archa	12. Podřipan
2. Časopis českého muzea	13. Pokrok
3. Český časopis historický	14. Právo lidu
4. Hlas národa	15. Ruch
5. Jarý věk	16. Samostatnost
6. Květy	17. Světozor
7. Lidové noviny	18. Venkov
8. Literární listy	19. Věstník České akademie věd a umění
9. Lumír	20. Zábavné listy
10. Máj	21. Zlatá Praha
11. Národní listy	22. Zvon

Anotace

V diplomové práci se zabývám překladovou tvorbou Jaroslava Vrchlického z francouzské poezie. V pěti kapitolách analyzuji Vrchlického překlady básní parnasistů José-Marii de Heredia, Sully Prudhomme, Leconte de Lisle a Françoise Coppého; pátým je romantický tvůrce Victor Hugo. Samotným analýzám předchází bibliograficky-deskriptivní část, přehled Vrchlického studií vztahujících se k danému básníkovi a recepce Vrchlického překladů v dobových periodikách. Ve shrnujících kapitolách je popsána Vrchlického překladatelská metoda a vztah F. X. Šaldy jakožto vůdčí osobnosti dobové literární kritiky k Jaroslavu Vrchlickému.

Podstatnou částí práce je bibliografický soupis Vrchlického knižních a časopiseckých překladů z frankofonní poezie a také seznam jeho kritických statí. Jako zdroj informací nám posloužil digitalizovaný lístkový katalog Retrobi, který je přístupný na internetových stránkách Ústavu pro českou literaturu Akademie věd České republiky.

Abstract

In my master's thesis I inquire into Jaroslav Vrchlický's translation of French poetry. In five chapters I analyse Vrchlický's translations of the poems by the Parnasists José-Maria de Heredia, Sully Prudhomme, Leconte de Lisle and François Coppée; the fifth is the romantic author Victor Hugo. The analyses are preceded by a bibliographic-descriptive part, an overview of Vrchlický's studies related to the poet in question and reception of Vrchlický's translations in contemporary periodicals. The summarizing chapters describe Vrchlický's translation method and the relationship of F. X. Šalda as the leading figure of contemporary literary criticism to Jaroslav Vrchlický.

A substantial part of the work is a bibliographical index of Vrchlický's translations of French poetry published in books and journals as well as a list of his critical studies. As information source we have used the digitalized card catalogue Retrobi available online at the website of the Institute of Czech Literature, Academy of Sciences of the Czech Republic.